

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1946.

Andra kammaren.

Nr 37.

Lördagen den 16 november.

Kl. 2 em.

På grund av förfall för sekreteraren tjänstgjorde undertecknad, jämlikt herr talmannens förordnande, vid protokollet.

§ 1.

Justerades protokollet för den 9 innevarande november.

§ 2.

Herr statsrådet *Vougt* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner: nr 374, angående bidrag till reparation av Västerås domkyrka; nr 375, angående befrielse i vissa fall från skyldighet att återbetala för mycket utbetalta löne- och pensionsbelopp; och nr 376, med förslag till lag om ändrad lydelse av 17 kap. 6 och 12 §§ handelsbalken.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**, som anförde: Herr talman! I en med andra kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Hansson i Skediga till mig riktat följande frågor: Ha vi att förvänta initiativ från herr statsrådets sida till förenkling av skatteuppbördsreformen för underlättande av särskilt de mindre företagarnas i jordbruket och andra näringar befattning med uppbörden?

Ha vi att förvänta att för ändamålet skattemärken införas för skatternas erläggande, så att skatteeftersläpningar för anställda undvikas?

I anledning härav får jag anföra följande.

Inom uppbördsberedningen, vars betänkande med förslag till omläggning av uppbördsförfarandet ligger till grund för den nya uppbördsförordningen, diskuterades frågan om lämpligheten att använda skattemärken för redovisning av skatten. Beredningen ansåg emellertid av olika skäl att ett dylikt redovisningssystem icke borde komma i fråga.

Vid remissbehandlingen av uppbördsberedningens betänkande tillstyrkte praktiskt taget alla de hörda myndigheterna och organisationerna beredningens förslag, enligt vilket redovisningen borde ske genom individuell bokföring och icke på grundval av skattemärken. Denna mening godtogs i propositionen samt av riksdagen.

Någon anledning att nu — redan innan det nya uppbördssystemet börjat tillämpas — upptaga frågan om redovisningsförfarandet till omprövning tor-

Andra kammarens protokoll 1946. Nr 37.

*Svar på
interpellation.*

Svar på interpellation. (Forts.)

de icke föreligga. Emellertid är jag medveten om att det nya uppbördssystemet kommer att medföra åtskilliga svårigheter bl. a. för de mindre företagen. Jag har också förutsatt att, sedan det nya uppbördssystemet under någon tid varit i tillämpning, uppbördsförordningen skall göras till föremål för en allmän översyn. Därvid torde bl. a. böra upptagas frågan om en eventuell utvidgning av löneavdragsförfarandet till att omfatta jämväl arbetsanställningar, som avse kortare tid än vecka. Vidare får i samband med denna översyn prövas, huruvida det kan vara lämpligt att införa skattemärkesystemet för kortvariga anställningar.

Härpå yttrade

Herr **Hansson** i Skediga: Herr talman! Jag skall be att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få framföra mitt tack för svaret på min interpellation.

Av svaret framgår, att herr statsrådet kommer att följa den nya uppbördsförordningen med uppmärksamhet och att det nya uppbördssystemet skall bli föremål för översyn, sedan det tillämpats någon tid. För detta ber jag att få uttala min tillfredsställelse och en förhoppning om att en förenkling om möjligt snarast måtte ske.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionen, nr 362, angående försäljning av kronan tillhöriga markområden i Karlsborg m. m.;

till bankoutskottet propositionen, nr 364, med förslag till lag med särskilda bestämmelser angående bankaktiebolags inlåning;

till statsutskottet propositionerna:

nr 365, angående anslag till samarbetskommittén för byggnadsfrågor; och nr 366, angående inköp av fastighet för generalkonsulatet i San Francisco;

till utrikesutskottet propositionen, nr 367, angående godkännande av en mellan Sverige å ena, samt Amerikas förenta stater, Frankrike, Storbritannien och Norra Irland å andra sidan verkställd skriftväxling rörande tyska tillgångar i Sverige m. m.;

till statsutskottet propositionerna:

nr 368, angående ersättning till Sveriges riksbank för viss förlust; och nr 369, angående bidrag till den internationella flyktingkommittén m. m.;

till bankoutskottet propositionen, nr 370, angående provisorisk reglering av viss förlust i Sveriges riksbank;

till utrikesutskottet propositionen, nr 371, angående godkännande av vissa ändringar i konventionen angående internationella utställningar;

till bevillningsutskottet propositionen, nr 372, med förslag till förordning om ändring i uppbördsförordningen den 31 december 1945 (nr 896); samt

till statsutskottet propositionen, nr 373, angående anslag till bidrag till internationellt återuppbyggnadsarbete.

§ 5.

Föredrogs var för sig följande på bordet liggande motioner; och remitterades därvid

till behandling av lagutskott motionen nr 588 av herr *Mäler*; samt till statsutskottet motionen nr 589 av herr *Ekdahl*.

§ 6.

Föredrogs den av herr *Håstad* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till hans excellens herr statsministern, angående vissa spörsmål i samband med legationsssekreteraren Raoul Wallenbergs försvinnande.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7.

Föredrogs den av herr *Lindahl* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet, angående återupptagande av järnvägmuseets normala verksamhet m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8.

Herr *Andersson* i Gisselås avlämnade en av honom och herr *Lindmark* undertecknad motion, nr 590, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 361, angående anslag till åtgärder för utökning av vinterproduktionen av tegel.

Denna motion bordlades.

§ 9.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Interpellation.

Fru **Rönn-Christiansson**, som anförde: Herr talman! En av våra viktigaste beklädnadsartiklar har enligt min mening åsatts ett oskäligt högt pris. Det gäller dam- och barnstrumpor.

Enligt uppgift i pressen kommer en prissänkning att ske beträffande damstrumpor av natursilke. En dylik åtgärd medför dock ingen ekonomisk lättnad för flertalet av kvinnorna. Dessa bli även i fortsättningen hänvisade till konstsilkematerialet. Anmärkas bör, att även vid kallare väderlek många kvinnor nödgas använda detta material, då det visat sig praktiskt omöjligt att få inköpa strumpor av ylle.

Slitstyrkan på konstsilkestrumpor har aldrig varit hög, men den har under den senaste tiden ytterligare försämrats. Då inköpen på grund av detta måste ske tätare, betyder det en fördyring av levnadsomkostnaderna.

Enligt min mening stå priser och kvalitet ej i rimlig proportion till varandra. En undersökning av detta förhållande vore därför önskvärd. Genomfördes en dylik undersökning kunde klarhet vinnas, huruvida de höga priserna äro betingade av framställningskostnaderna och om det är tekniska svårigheter som är orsaken till konstsilkestrumpornas låga kvalitet.

Även när det gäller barnstrumporna måste man konstatera att priserna äro alltför höga. Det är ett stort problem för de flesta föräldrar att kunna hålla barnen med strumpor. Dels växa de ur och dels slita de hårt sina klädespersedlar. Strumpkontot blir därför för många familjeförsörjare orimligt stort.

Interpellation. (Forts.)

En översyn även på detta område, huruvida de höga priserna äro berättigade, torde därför vara på sin plats.

Med stöd av ovanstående anhåller jag om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet få framställa följande frågor:

1) Är statsrådet villig att låta företaga en sådan undersökning angående produktionen av dam- och barnstrumpor som utreder orsakerna till den dåliga kvaliteten och de höga priserna?

2) Är statsrådet beredd att till priskontrollnämnden ge direktiv, som syftar till en prissänkning av dam- och barnstrumpor, därest undersökningen ger vid handen att detta är motiverat?

Denna anhållan bordlades.

§ 10.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om kommunal fondbildning m. m.;

statsutskottets utlåtanden:

nr 268, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 273, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets driftbudget, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 276, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser folkhushållningsdepartementets verksamhetsområde;

nr 278, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av fastighet i New York;

nr 279, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad disposition av vissa marinens anslag;

nr 280, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den ekonomiska försvarsberedskapens framtida organisation m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 281, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade grunder för statsbidrag till kuratorsverksamhet i abortförebyggande syfte m. m.; och

nr 282, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till personer, som ådragit sig skada eller sjukdom i flyktingverksamhet m. m., jämte i ämnet väckt motion;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), jämte en i ämnet väckt motion; och

nr 55, anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 2 § förordningen den 22 december 1939 (nr 877) om skatt å kaffe, m. m., jämte en i ämnet väckt motion;

första lagutskottets utlåtande, nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser om uppfinningar av betydelse för försvaret; samt

andra lagutskottets utlåtande, nr 43, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 15 juni 1934 (nr 264) om erkända arbetslöshetskassor, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

§ 11.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från konstitutionsutskottet:

nr 491, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändrad lydelse av 9 § lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet, m. m.; samt

från statsutskottet:

nr 495, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsverkets övertagande av vissa städers förpliktelser beträffande innehavare av befattningar, vilka vid upphörande av rådhusrätterna i samma städer komma att indragas, m. m.;

nr 496, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets kapitalbudget; och

nr 497, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående träffande av avtal med de enskilda försäkringsanstalterna om framtida övertagande från statens sida av vissa krigsförsäkringar m. m.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 2.11 em.

In fidem

Per Bergsten.

Tisdagen den 19 november.

Kl. 4 em.

§ 1.

Justerades protokollen för den 12 och den 13 innevarande november.

§ 2.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionerna:

nr 374, angående bidrag till reparation av Västerås domkyrka; och
nr 375, angående befrielse i vissa fall från skyldighet att återbetala för mycket utbetalta löne- och pensionsbelopp; samt

till behandling av lagutskott propositionen nr 376 med förslag till lag om ändrad lydelse av 17 kap. 6 och 12 §§ handelsbalken.

§ 3.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den på kammarens bord liggande motionen nr 590 av herrar *Andersson* i Gisselås och *Lindmark*.

§ 4.

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtande nr 24, statsutskottets utlåtanden nr 268, 273, 276 och 278—282, bevillningsutskottets betänkanden nr 54 och 55, första lagutskottets utlåtande nr 55 samt andra lagutskottets utlåtande nr 43.

§ 5.

Föredrogs den av fru *Rönn-Christiansson* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet, angående produktionen av dam- och barnstrumpor, m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6.

Avlämnades följande motioner, nämligen av
herr *Ohlin*, nr 591, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 360, angående subventionering av införseln av vissa varor, m. m.; och
herr *Wiberg*, nr 592, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 360.

Dessa motioner bordlades.

§ 7.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Interpellation.

Herr **von Friesen**, som anförde: Herr talman! Vid skilda tillfällen har inom de kvinnliga telefonisternas organisation diskuterats de pressande arbetsförhållandena inom yrket. Senast gjordes hösten 1944 en framstöt från de kvinnliga telefontjänstemannaföreningarnas centralförening till telegrafstyrelsen vari hemställdes att man måtte pröva möjligheterna att bereda personalen en tjänstefri vardag var fjortonde dag. Telegrafverket ansåg sig i skrivelse den 20 oktober 1944 icke kunna tillmötesgå föreningens hemställan.

Då arbetsförhållandena sedan dess icke undergått någon förbättring har man inom föreningen ånyo upptagit samma fråga med telegrafstyrelsen. Med anledning härav anser jag mig böra fästa kommunikationsministerns uppmärksamhet på denna sak i syfte att vinna rättelse.

Telefonisternas arbetsdag är $6\frac{1}{2}$ timme. Varje minut av arbetstiden måste utnyttjas och den kortare vila och avslappning, som andra yrken med motsvarande genomsnittlig arbetstid kunna erbjuda, erhålles icke här. Intill 30 års ålder har en telefonist 15 dagars semester jämte 30 lediga sön- och helgdagar, alltså summa 320 arbetsdagar. Intill 40 år har telefonisten 20 dagars semester jämte 29 lediga sön- och helgdagar, vilket gör 316 arbetsdagar. Över 40 år bli totala antalet arbetsdagar per år 307. Flertalet arbetande människor ha 62 lediga sön- och helgdagar jämte den lagstadgade semestern, vilket gör högst 291 arbetsdagar per år. En telefonist tjänstgör alltså ungefär 20 dagar mera än t. ex. en kontorist eller i verket anställd söndagsledig personal.

Då här berörda förhållanden synas mig motivera en ändring anhåller jag om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framställa följande fråga:

Har statsrådet för avsikt att medverka till en förbättring av de kvinnliga telefonisternas arbetsförhållanden vare sig genom införande av ledighet var fjortonde dag eller på annat sätt?

Denna anhållan bordlades.

§ 8.

Ordet lämnades på begäran till

Interpellation.

Herr **Hästad**, som yttrade: Herr talman! I och med det andra världskrigets slut och försörjningsvägarnas öppnande västerut har vårt land ånyo kunnat förses med erforderliga kvantiteter flytande bränsle. Motortrafiken, som under kriget måst nedskäras till ett minimum, har ånyo tagit fart i dubbel bemärkelse. Därmed har ett under kriget latent problem återigen blivit brännande, nämligen kravet på kompetens hos förare av motorfordon till lands och sjöss. I vad avser landsvägstrafiken finnas ju ingående bestämmelser i motorfordonsförordningen och vägtrafikstadgan och dessa bestämmelser äro för närvarande föremål för översyn av trafikförfattningssakkunniga och 1945 års trafiksäkerhetskommitté. Vad åter angår trafiken till sjöss föreligger en motsägelsefull dualism. Å ena sidan är den yrkesmässiga trafiken där synnerligen ingående reglerad ur det allmännas synpunkt genom sjölagen och dithörande författningar, medan å andra sidan de bestämmelser, som reglera nöjestrifiken till sjöss, äro ytterst sparsamt förekommande och knapphändiga. Visserligen gälla även där de mera allmänna bestämmelserna i sjölagen jämte supplement samt dessutom KB:s kungörelser om fartbegränsning i vissa farvatten, men dessa kunna i ifrågavarande avseenden icke sägas vara tillfyllest. Den fara för den allmänna säkerheten till sjöss, som uppenbar-

Interpellation. (Forts.)

ligen ligger däri, har ytterligare accentuerats under den förflutna sommaren genom att utvecklingen gått mot allt kraftigare motorer och högre hastigheter. Det är icke nog med att dessa motorbåtar av racertyp genom sina dårande motorer störa den lantliga friden och idyllen, och detta även nattetid, samt med sina svallvågor i trånga farvatten kunna skada kajer, bryggor och uppdragna mindre båtar, utan de kunna även utgöra en fara för andra sjötrafikanter liv och lem. Tjusningen i att utnyttja de bevingade hästkrafterna i en dylik motor kan visserligen lätt förstås, men detta får icke ske med åsidosättande av säkerhetsintressen.

Som förhållandena nu äro och med avsaknaden av reglerande bestämmelser på detta område kan vem som helst sätta sig vid ratten eller rodret till en dylik mer eller mindre sjövärdig båt, hur okunnig i fråga om motorer eller sjöregler han eller hon än är, och vad än värre är, så gott som hur berusad som helst, utan att samhället lägger några hinder i vägen därför och utan risk för honom eller henne att kollidera med några lagregler, så länge inga olyckor inträffa, även om farliga tillbud därtill kunna ha skett. Den gångna sommarens olycksstatistik bestyrker nödvändigheten av en ändring i dessa avseenden.

Med anledning av vad sålunda förekommit får jag anhålla om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet framställa följande fråga:

Är herr statsrådet beredd att medverka till en lagstiftning, avseende krav på förarens kompetens och nykterhet vid ratten samt besiktningstvång i avseende på racerbåtar?

Denna anhållan bordlades.

§ 9.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 498, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse angående ändring i vissa delar av allmänna resereglementet den 27 juni 1929 (nr 210);

nr 499, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 500, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde; och

nr 501, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde; samt

från första lagutskottet:

nr 476, i anledning av väckta motioner angående översyn av de i lagar och författningar förekommande räntebestämmelserna;

nr 493, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser om rättegången i tryckfrihetsmål; och

nr 494, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 17—19 §§ lagen den 19 maj 1944 (nr 219) om djurskydd.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.12 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Onsdagen den 20 november.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Svar på fråga.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Nilsson**, som anförde: Herr talman! Herr Dickson har frågat såväl chefen för finansdepartementet som mig, om det kan förväntas att proposition beträffande skyndsamt anläggande av en storflygplats inom den närmaste tiden förelägges riksdagen.

I anledning härav får jag meddela, att Kungl. Maj:t i förra fredagens konselj beslutat avlåta proposition om byggande av en storflygplats m. m. samt att propositionen kommer att avlämnas i riksdagens kamrar vid nästa plenum.

Härpå yttrade

Herr **Dickson**: Herr talman! Det mycket korta och pappersbesparande svar, som kommunikationsministern här lämnat, är till sitt innehåll tillfredsställande. Men sakens förhistoria bjuder på rätt många poänger, och jag skall taga några minuter i anspråk för en återblick.

För något mer än tre veckor sedan framställde jag en fråga till kommunikationsministern i detta ämne. Jag tänkte mig, att när riksdagen varit samlad så pass länge i höst, skulle det i varje fall vara klart, om en proposition skulle komma eller ej. Svaret hade ju kunnat bli kort och gott ja eller nej. Det dröjde emellertid vecka efter vecka. Jag kom då att tänka på, att vid sommarens debatt i ämnet var visserligen kommunikationsministern i kammaren men det var finansministern som skötte frågan från regeringens håll. Jag tänkte då — finansministern må ursäkta min liknelse — att jag kanske hade tryckt på fel knapp, och riktade därför samma fråga till finansministern. Detta ledde efter endast ett par tre dagar till det resultat vi här hört.

Nu är ju saken klar så till vida, att kommunikationsministern har lovat att komma med en proposition. Men det förvånar mig, att regeringen efter så kort tid som tre dagar efter debatten i somras anslog medel för de förberedande arbetena just på den plats det nu är fråga om. Är det verkligen möjligt, att regeringen tre dagar tidigare icke hade klart för sig, att det skulle komma att bli en storflygplats på detta ställe? Jag måste från min utgångspunkt — som ju är den att detta är ett mycket brådsamhet ärende — anse att frågan av regeringen icke blivit handlagd med den skyndsamhet och den skicklighet, som man hade kunnat begära. Det är även beklagligt, att så lång tid av hösten fått gå utan att propositionen kommit fram. Den utredning, som sattes i gång av regeringen och som, efter vad jag vet, arbetade mycket flitigt, var ju färdig re-

Svar på fråga. (Forts.)

dan i september med sitt utlåtande, om det också icke föreligger i tryck ännu. Med hänsyn just till sakens brådskande natur borde enligt min mening propositionen ha kunnat komma tidigare på hösten, när den nu icke kom redan under vårriksdagen, vilket jag tycker att den borde ha gjort.

Jag skall emellertid icke vara långsint utan jag är glad att ärendet nu kommit fram. Jag hoppas, att riksdagen skall ställa sig positiv och att statsrådet Ericsson blir saken välbevågen, så att den kan genomföras med tillräcklig snabbhet för att våra kommunikationer utåt icke skola taga skada.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 2.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

*Svar på
interpellation.*

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **Zetterberg**, som anförde: Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har dess ledamot herr Wiberg frågat mig, om jag anser att alla förutsättningar för processreformens ikraftträdande den 1 januari 1948 i fråga om byggnader, kvalificerad personal och maskinell kontorsutrustning kunde förväntas föreligga före 1947 års utgång eller om jag anser förhållandena vara sådana, att man borde överväga ett nytt uppskov med reformens genomförande.

Jag vill begagna tillfället att samtidigt som jag lämnar svar på interpellantens frågor giva en allmän översikt över hur arbetet på processreformens genomförande för närvarande ligger till.

Enligt slutstadgandena till nya RB skall Konungen med riksdagen förordna om balkens ikraftträdande. När nya RB antogs vid 1942 års riksdag, var processlagberedningen sedan flera år sysselsatt med att behandla de *lagstiftningsfrågor* som sammanhänge med införandet av nya RB. Beredningen framlade resultatet av detta arbete år 1944 i ett betänkande i två delar (SOU 1944:9 och 10), betecknat förslag till lag om införande av nya RB m. m. Betänkandet innehöll förslag till promulgationslag till nya RB och 92 andra lagar eller likställda författningar. De flesta avsåge ändringar av processuella bestämmelser i befintliga lagar.

Några av lagförslagen föranledde lagstiftning redan vid 1945 års riksdag. Det var förhållandet med förslagen till ändringar i regeringsformen, lagen om stads och landsbygds förenande i judiciellt hänseende och sinnessjuklagen. Vidare tillkommo då nya lagar om val av borgmästare och lagfaren rådmän samt om ersättning av allmänna medel åt oskyldigt häktade och dömda.

För innevarande års vårriksdag framlades ett komplex av nio propositioner med sammanlagt 42 lagförslag. En av propositionerna gällde själva promulgationslagen. Samtliga förslag antogos av riksdagen, i vissa fall med smärre ändringar.

Till höstriksdagen ha nu framlagts ytterligare åtta lagpropositioner. De omfatta tillsammans 37 lagförslag.

Därmed ha så gott som samtliga av processlagberedningen utarbetade lagförslag framlagts för riksdagen. De återstående äro helt fåtaliga. De mest omfattande gälla ändringar i strafflagen för krigsmakten och lagen om krigsdomstolar m. m. Frågan om ändringar i dessa lagar har emellertid kommit i ett annat läge genom att utredningarna om reformering av den militära strafflagstiftningen och om krigsdomstolarnas avskaffande i fredstid inom kort torde kunna vara färdiga. Om en sådan genomgripande förändring av hela den militära lagstiftningen kommer till stånd strax efter processreformens genomförande, är det enligt min mening mindre lämpligt att för en kort övergångstid göra alltför betydande ändringar i vad som nu gäller. Det torde för denna tid kunna vara

Svar på interpellation. (Forts.)

tillräckligt med smärre jämkningar. Förslag härtill torde komma att framläggas för 1947 års riksdag.

När processlagberedningen framlade sitt nyss omnämnda betänkande med förslag till följdlagar till nya RB, pågick en annan utredning, vilken avsåg att sammanföra det flertal lagar, som brukar gemensamt betecknas nya ärvdabalken, till en eller flera större enheter. I dessa lagar behandlas åtskilliga spörsmål av processuell natur, vilka erfordra ny reglering i samband med processreformen. Under hänvisning till den sålunda pågående utredningen underlät processlagberedningen att i dessa delar framlägga några utarbetade förslag. De sakkunniga, åt vilka uppdraget beträffande nya ärvdabalken varit överlämnat (ärvdabalkssakkunniga) ha numera avlämnat betänkande med förslag till föräldrabalk (SOU 1946: 49). Detta förslag, som har utremitterats för yttranden, reglerar även nyssnämnda processuella spörsmål.

Under det arbete med processreformens fullföljande, som bedrivits inom justitiedepartementet efter det att processlagberedningen framlagt sitt förslag till följdlagstiftning, har det framgått, att lagstiftning erfordras rörande vissa förhållanden som icke behandlats av processlagberedningen eller beträffande vilka beredningen i vart fall ej framlagt några förslag. Sålunda erfordras vissa ändringar i lagen om fri rättegång, ny lag om ersättning av allmänna medel till vittnen m. fl., lag med vissa bestämmelser om tingshusbyggnadsskyldigheten och vissa smärre ändringar i lagstiftningen om eftergift av åtal. I samtliga dessa ämnen ha lagförslag nu upprättats inom departementet.

Frågan om de ändringar i lagen om arbetsdomstol som föranledas av processreformen har varit föremål för utredning genom en särskild sakkunnig. Denne har uppgjort förslag till sådana ändringar liksom till en ny lag om betalningsföreläggande för vissa fordringar å arbetslön m. m. Lagförslagen ha varit utremitterade för yttrande och äro nu föremål för överväganden inom departementet.

Med anledning av det nya bevismedlet partsutsaga under straffansvar erfordras viss ändring i strafflagen. Sådan ändring påkallas också bl. a. för att giva rättsligt skydd åt advokattiteln. Förslag härtill har uppgjorts av straffrättskommittén i dess stora förslag till lagstiftning om brott mot staten och allmänheten, men de här ifrågavarande lagändringarna behöva göras till föremål för särskild proposition, eftersom det är avsett att lagstiftningen i övrigt ej skall träda i kraft förrän den 1 januari 1949. Förslag till de särskilda lagändringarna har upprättats i departementet.

Slutligen erfordras vissa ändringar i själva rättegångsbalken, delvis beroende på ny lagstiftning som tillkommit efter det balken antogs. Ändringarna äro av mycket begränsad omfattning.

Då processlagberedningen framlade sitt betänkande med förslag till följdlagar till nya RB, förutsatte beredningen, att nya RB skulle kunna träda i kraft den 1 januari 1947. Under det senare arbetet kom det emellertid att stå klart, att förberedelserna icke skulle medhinnas till denna tidpunkt. När förslaget till promulgationslag framlades för riksdagen i våras angavs därför den 1 januari 1948 som dag för ikraftträdandet.

Som nämnts återstå vissa lagstiftningsfrågor. Propositioner härom torde utan större svårighet kunna medhinnas till 1947 års riksdag. Ur denna synpunkt möta alltså inga hinder för att nya RB skall kunna träda i kraft den dag riksdagen på Kungl. Maj:ts förslag beslutat eller den 1 januari 1948.

Som komplement till den nya lagstiftningen erfordras en rad *administrativa författningar*. Inom justitiedepartementet ha upprättats förslag till bestämmelser om tingsordningar, om antalet nämndemän i stad och på landet, om kungörande av ting och om uppspölistor vid domstolarnas sammanträden, om allmän

Svar på interpellation. (Forts.)

tolk och tolk för dövstum, om anteckningar i stället för protokoll i vissa brottmål, om dom i förenklad form, om rättegångsfullmakt genom telegram, om delgivning, om förskott till vittnen och utbetalning av vittnesersättningar m. m. samt om strafföreläggande. Alla dessa författningar ha varit remitterade för yttrande.

På remiss befinner sig för närvarande en promemoria om rättegångsavgifter. Inom kort kunna vidare remitteras förslag till bestämmelser om protokoll i mål vid allmän domstol, om dagbok och aktbildning i mål, om protokoll, aktbildning och dagbok i ärenden samt om ersättning av allmänna medel till dem som under förundersökning i brottmål inställt sig till förhör.

Inom departementet pågår med biträde av särskilda sakkunniga utredning om åtskilliga spörsmål som sammanhånga med förundersökning i brottmål. Här må nämnas regler om undersökningsledares verksamhet, protokoll vid förundersökning, fingeravtryck, förhör med barn, tillgodoseende av förhörpsykologiska krav vid processuella förhör samt om övervakning i stället för häktning när det gäller unga personer eller sjuka.

I samband härmed bör nämnas, att avsikten är att låta gällande instruktioner för olika kategorier åklagare undergå genomgripande ändringar.

I ett stort antal författningar av administrativ karaktär, tillsammans ett hundratal, erfordras vissa ändringar av huvudsakligen formell art. Det gäller en anpassning av stadgandena efter bestämmelserna i nya RB. Arbetet härmed pågår inom departementet.

Inga hinder synas möta att få det nu nämnda administrativa författningsarbetet färdigt före den 1 januari 1948.

Jag kommer så till de organisatoriska frågorna och vill börja med de förändringar som erfordras i själva *domstolsorganisationen*. Processreformen lämnar ju dennas huvuddrag orubbade. Vi behålla vår instansordning: underrätt, hovrätt, högsta domstolen. Land och stad komma fortfarande att var för sig ha sin särskilda underrättsorganisation. Enligt den nya ordningen skola emellertid de mindre städerna förenas med domsaga. Med stöd av den nya lagstiftningen och stads och landsbygds förenande i judiciellt hänseende förordnades under 1945 om utredning rörande landsrättsförläggning av ej mindre än 17 städer. I ett antal fall äro dessa utredningar slutförda. Det är givetvis önskvärt att denna indragning av de mindre rådhusrätterna sker så snabbt som möjligt. Emellertid är det ej nödvändigt att indragningen är verkställd före nya RB:s ikraftträdande. Det förutsättes nämligen att mindre rådhusrätter skola kunna fungera vid sidan av de övriga under en övergångstid.

För *rådhusrätterna* medför processreformen ur organisatorisk synpunkt bl. a. den nyheten att nämnd skall medverka i grövre brottmål. I nämndmål och i åtskilliga fall då nämnd ej deltar, skall endast en juristdomare sitta i rätten. Genomgripande ändringar i arbetsordningarna för rådhusrätterna ha därigenom blivit erforderliga. Arbetet härpå pågår sedan i somras på grundval av tre inom departementet upprättade promemorior i ämnet.

I fråga om *häradsrätterna* äro de organisatoriska förändringarna mindre. Vissa ändringar i domsagoindelningen ha befunnits lämpliga. Beslut härom ha meddelats innevarande höst (betr. Värmlands och Västerbottens län) men besluten kunna ej gå i verkställighet förrän vissa tingshusbyggnadsfrågor blivit lösta. Domsagornas indelning i skilda tingslag kommer att i huvudsak slopas. Bestämmelser härom finnas i det förslag till kungörelse om tingsordningar som jag omnämnt i det föregående. I några fall erfordras flyttning av tingsställe. Där särskilt beslut härom erfordrats med hänsyn till byggande av tingshus har sådant beslut givits (domsagor inom Uppsala, Kalmar, Kristianstads, Värmlands och Västerbottens län).

Svar på interpellation. (Forts.)

Den viktiga frågan om domsagornas personalorganisation har övervägts av domarutredningen och behandlats utförligt i dess nyligen avlämnade betänkande. Jag avser att föreslå Kungl. Maj:t att framlägga proposition i ämnet för 1947 års riksdag. Domarutredningen har också framlagt förslag till erforderliga ändringar i domsagostadgan.

För *hovrätternas* del innebär den nya processordningen en mera genomgripande förändring än för underrätterna. Övergången från principiellt skriftlig till en i väsentliga delar muntlig process kommer att medföra betydande ändringar i hovrätternas arbetsmetoder och arbetsförhållanden. Uppdelningen av de större hovrätternas domkretsar står i direkt samband med dessa ändrade principer. Hovrätterna böra vara lättare tillgängliga.

Hittills verkställda beräkningar ha givit vid handen att *hovrätternas personal* behövs förstärkas. Domarutredningen har, som interpellanten erinrat, beräknat behovet till 30 ledamöter utöver det nuvarande antalet. Jag har ännu ej tagit ståndpunkt i denna fråga. Som interpellanten också framhållit är det av stor vikt att söka upprätthålla de höga kvalitativa krav som ställas på hovrättsledamöterna. Några allvarliga svårigheter torde man emellertid knappast behöva befara på denna punkt på grund av att antalet yngre tjänstemän i hovrätterna genom flera samverkande omständigheter kommit att bli mycket stort.

För varje hovrätt finns en av Kungl. Maj:t fastställd arbetsordning. Förarbeten till nya arbetsordningar ha verkställts i en inom departementet utarbetad promemoria, över vilken hovrätterna ha yttrat sig.

Enligt nya RB må talan som fullföljts till högsta domstolen ej komma under dess prövning med mindre högsta domstolen meddelat parten tillstånd därtill. En liknande ordning har genom provisorisk lagstiftning införts redan för något över ett år sedan. Föredragningen av mål för fullföljdsprövning skall liksom hittills ombesörjas av revisionssekreterare. Om prövningstillstånd beviljas, kommer emellertid den slutliga handläggningen inför högsta domstolen att enligt den nya ordningen i åtskilliga fall äga rum i form av en muntlig huvudförhandling med parterna närvarande personligen eller genom ombud. Denna förändring i arbetsmetoderna kräver väsentliga ändringar i både *högsta domstolens* och *nedre justitierevisionens organisation*. Den härför erforderliga lagstiftningen, som avser högsta domstolens arbetsformer, har redan genomförts och arbetet med övriga åtgärder pågår. Sålunda har frågan om nedre justitierevisionens omorganisation överlämnats åt särskilda sakkunniga. Dessa väntas inom kort ha slutfört sitt arbete. De skola bl. a. upprätta förslag till ny arbetsordning för nedre justitierevisionen.

I samband med domstolsorganisationen vill jag något beröra interpellantens uttalanden och frågor beträffande den icke rättsbildade biträdespersonalen samt ljudupptagningsapparaturen. Det torde då vara lämpligt att först säga några ord om hur arbetet i domsagorna kommer att se ut efter processreformen.

Eftersom processen vid häradsrätterna i stor utsträckning bibehållit sin muntliga form och uppskovssystemet blivit väsentligt beskuret under den senare tidens strävanden mot ökad skyndsamhet i rättegångarna, komma nya RB:s krav på muntlighet och koncentration knappast att betyda någon verklig omläggning av processen vid häradsrätterna, framför allt ej i de häradsrätter där man bemödat sig om att redan före reformens genomförande anpassa förfarandet efter principerna i den nya balken. Den mest betydande ändringen torde följa av de nya bestämmelserna om protokoll. Härtill skall jag strax återkomma. Vad de egentliga kansligöromålen angår uppkommer ökat arbete bl. a. genom föreskrifterna om delgivning. Som torde vara bekant skola delgivningar i regel verkställas genom domstolens försorg med anlitande av posten.

Svar på interpellation. (Forts.)

Vad protokollen beträffar innefatta nya RB:s bestämmelser därom dels en begränsning av protokollföringen och dels ett krav på att protokollet skall få sin slutliga avfattning före förhandlingens slut. Begränsningen avser främst utsagor av dem som höras under rättegången. Medan under nuvarande förhållanden alla utsagor av betydelse i målet protokolleras, skall enligt den nya ordningen endast antecknas utsaga av vittne, sakkunnig, part som höres under s. k. sanningsförsäkran samt målsägande som höres i anledning av åklagarens talan. Utsagan skall antecknas i den omfattning den kan antagas vara av betydelse i målet.

Eftersom bestämmelsen om att protokollet skall få slutlig avfattning innan förhandlingen avslutas ställer stora krav på protokollföraren, medger nya RB att utsaga i stället för att antecknas i protokollet upptas genom stenografi eller med ljudupptagningsapparat. Man har givetvis främst tänkt på längre vittnesmål av större betydelse eller utsagor där det särskilt kommer an på ordalagen. Skulle dessa antecknas för hand i protokollet under förhandlingens gång, skulle tydligen hela processen förryckas.

Efter denna utveckling ber jag få återkomma till interpellantens frågor.

Det är nog tydligt att de förändringar i kansligöromålen som jag nyss talat om komma att ställa ökade krav på *den icke rättsbildade arbetskraften i domsagorna*. Som bekant har under senare tid skett en tydlig förskjutning i fråga om biträdeshjälpen i domsagorna från rättsbildad till icke rättsbildad arbetskraft.

I samband med löneregleringen för häradshövdingarna år 1943 beslöts sålunda en väsentlig förstärkning av den icke rättsbildade biträdespersonalen i domsagorna. Den kunde dock ej i kvalitativt hänseende omedelbart genomföras. Man var nämligen i huvudsak hänvisad till den personal som redan fanns på banan. Sedermera har emellertid en utbyggnad skett, i huvudsak i enlighet med den plan som 1943 uppgjorts därför. Domarutredningen har föreslagit att ett antal kanslistbefattningar i lönegrad A 15 skulle inrättas, med början i ett tiotal domsagor. Åt dessa biträden skulle i större utsträckning anförtros att på eget ansvar handha åtskilliga expeditionella bestyr. Även antalet biträdesbefattningar i lönegraden A 11 skulle ökas, förslagsvis med ett tiotal. Mot denna ökning av den icke rättsbildade biträdespersonalen förutsattes skola svara en minskning av den rättsbildade.

Vad angår biträdenas kunnighet i *stenografi* har önskemålet om en förbättring häri tillgodosetts genom att man mera allmänt krävt färdighet i stenografi vid den nyanställning av biträden som ägt rum på senare år. Bristen på arbetskraft samt den jämförelsevis låga löneställningen ha begränsat möjligheterna till en fullgod rekrytering. I särskild ordning har emellertid Kungl. Maj:t under det senast förflutna budgetåret medgivit anställande av stenografikunnigt biträde i de tre största domsagorna. Vidare har riksdagen för innevarande budgetår anvisat medel för anställande av sådana biträden i fyra av de största domsagorna. På flera håll ha domsagobiträden på eget initiativ genomgått stenografikurser.

I fråga om *ljudupptagningsapparater* föreliggande materielsvärigheter. Det är därför ej möjligt att inom överskådlig tid förse något större antal domstolar med sådana apparater. Endast ett fåtal provapparater har hittills stått till förfogande. Någon tillverkning inom riket äger icke rum. Även om man kunde anskaffa ett större antal apparater tror jag emellertid icke att det skulle vara klokt att göra detta nu. Tekniken på området befinner sig tydligen ännu i stark utveckling. Jag är icke heller helt övertygad om lämpligheten att i större utsträckning använda sig av ljudupptagning. Överhuvud taget torde icke alltför stort avseende böra tillmätas frågan om sättet för protokollering-

Svar på interpellation. (Forts.)

en, eftersom ju domen skall grundas omedelbart på vad som muntligen framförts.

Den nya brottmålsprocessen kommer att ställa ökade krav på *åklagarna*. Bl. a. av denna orsak genomfördes redan 1936 en reform av landsfogdebefattningarna. *Landsfogdarna* befriades då från åtskilliga göromål som ej sammanhänge med deras verksamhet såsom överåklagare och polischefer i länen. De ha sedermera erhållit förstärkning av sin biträdesorganisation. En väsentlig förbättring av denna har beslutats vid årets riksdag.

Även *landsfiskalsorganisationen* har nyligen varit föremål för reformer. Den omorganisation som beslöts 1940 och 1941 var emellertid föga genomgripande. Landsfiskalerna äro alltjämt icke bara åklagare och polischefer utan dessutom utmätningsmän. De handha vidare arbetet med indrivning av restförda utskylder m. m. och ha en mängd andra uppgifter av mera allmänt administrativ natur. Sammankoppling av göromål är givetvis till visst hinder för deras åklagarverksamhet. Någon ändring härutinnan är emellertid icke för närvarande ifrågasatt.

Åklagarväsendet har hittills saknat en fast *högsta ledning* under Kungl. Maj:t. För att utreda hur en sådan lämpligen borde organiseras tillkallades förra året särskilda sakkunniga. Dessa skulle enligt direktiven särskilt undersöka, om man ej borde uppdelna justitiekanslersämbetet. Man skulle därigenom kunna erhålla en särskild högste åklagare som skulle kunna effektivt leda underordnade åklagares arbete. Vidare skulle man erhålla en organisation som svarade mot nya RB:s bestämmelser om förande av åklagartalan i högsta domstolen. De sakkunniga äro inom kort färdiga med sin utredning. Deras förslag lär komma att utmynna i en uppdelning av justitiekanslersämbetet på sätt jag nyss angivit. Sedan förslaget varit på remiss, ämnar jag föreslå Kungl. Maj:t att framlägga proposition i ämnet till 1947 års riksdag.

En förstärkning av åklagarväsendets ledning bör kunna ha en gynnsam inverkan på hela åklagarorganisationen. Emellertid är det möjligt, att den nya processordningen kommer att nödvändiggöra särskilda åtgärder för förstärkning av landsfogde- och distriktsåklagarorganisationerna. Man torde dock vara berättigad att härvidlag i huvudsak låta eventuella åtgärder bli beroende av de erfarenheter som göras under den första tiden, då de nya bestämmelserna äro i tillämpning.

Jag skall så redogöra för de med processreformen sammanhängande *byggnadsfrågorna*.

Härvid är det naturligtvis de sedan ganska länge bestående svårigheterna på byggnadsmarknaden, som utgöra det dominerande problemet. Dessa svårigheter kräva på alla områden uppoffringar av eljest önskvärda företag, och även i detta sammanhang måste självfallet stor hänsyn tagas härtill. Å andra sidan är processreformens snara genomförande ett så viktigt samhällsintresse, att dessa svårigheter ej böra få leda till ett uppskov på obestämd tid. Man bör enligt min mening i stället lösa denna intressekonflikt på så sätt, att den nya RB får träda i kraft vid den bestämda tidpunkten men att endast sådana byggnadsföretag, som verkligen äro nödvändiga för reformens genomförande, forceras fram under nuvarande svåra läge på byggnadsmarknaden. Det problem, som jag nu har berört, var föremål för behandling inom riksdagen i våras i anledning av en i denna kammare väckt motion, däri med hänsyn just till lokalfrågorna, föreslogs, att tidpunkten för nya RB:s ikraftträdande skulle framflyttas till den 1 januari 1950. Första lagutskottet, vars utlåtande i denna del godkändes av riksdagen, yttrade i anledning av motionen, att utskottet ville starkt understryka angelägenheten av att nya RB trädde i kraft den 1 januari 1948. Utskottet anförde vidare, att det vore angeläget att arbetet med

Svar på interpellation. (Forts.)

återstående följdförfattningar bedrevs med all möjlig skyndsamhet och att sådana byggnadsarbeten, som vore oundgängliga, igångsattes och fullföljdes utan uppskov. Med hänsyn till rådande förhållanden finge man räkna med att lokalerna under en övergångstid icke allestädes komme att motsvara de krav som uppställdes av nya RB. De olägenheter, som kunde uppstå därigenom, kunde emellertid enligt utskottets mening icke tillmätas någon avgörande betydelse.

Jag vill helt och hållet ansluta mig till detta uttalande. Det bör enligt min uppfattning gå ganska väl att genomföra processreformen och vinna dess väsentliga fördelar, även om man under det första skedet på sina håll måste nöja sig med mindre tillfredsställande lokaler.

Det blir framför allt vissa underdomstolar som härigenom bli lidande under en övergångstid. I fråga om hovrätterna och högsta domstolen förhåller det sig nämligen så, att deras nuvarande lokaler äro avsedda för skriftlig process, där i regel endast domstolens egna tjänstemän äro närvarande. Dessa lokaler äro därför i vissa fall fullständigt oanvändbara för det nya systemet. Två nya hovrätter skola dessutom inrättas.

Underdomstolarnas byggnader användas ju redan nu för en muntlig process med parter, ombud och vittnen, som uppträda i allmänhetens närvaro. Jag är emellertid väl medveten om att dessa lokaler likväl på många håll äro alltför små och bristfälliga redan med det nuvarande rättegångsförfarandet. Och den nya processen kommer att ställa vissa ökade krav på lokalutrymmena även för underrätternas del. I en till härads- och hovrättsstyrelserna och de tingshusbyggnadsskyldiga under år 1944 utsänd promemoria om lokalbehovet i tingshus efter nya RB:s ikraftträdande har redogjorts för vilka lokaler som böra finnas i tingshus med och utan kansli. Processnämnden — om vilken jag vill säga några ord i det följande — har i ett i dagarna utsänt meddelande lämnat vissa råd beträffande inredningen av underrätternas sessionsrum och angivit vilka biutrymmen som böra finnas till sessionsrummen. Ett stort antal tingshus och rådhus motsvarar icke de önskemål som sålunda framställts. Vad rådhusrätternas sammanträdesrum angår vill jag särskilt framhålla, att medverkan av nämnd i rådhusrätt kräver ökade utrymmen för rätten. Såsom jag nyss sagt och som interpellanten själv angivit är det emellertid ej nödvändigt att uppskjuta processreformens genomförande därför att vissa underrätters lokalfrågor troligen ej hinna lösas före den 1 januari 1948. På de flesta håll är det endast fråga om smärre kompletteringar av utrymmena. Där det i undantagsfall gäller en oundgänglig, mera väsentlig utökning av lokalerna, torde det finnas anledning att hoppas att en tillfredsställande lösning, om också eventuellt provisorisk, skall kunna erhållas i tid.

I fråga om *hovrätterna* har det förelegat behov av ökade utrymmen oavsett processreformen. Staten har sålunda hittills icke tillhandahållit tjänsterum åt hovrätternas ledamöter, utom i hovrätten i Umeå. Denna ordning har — fastän den inneburit olägenheter — hittills kunnat bibehållas. Efter omläggningen av förfarandet kommer det emellertid att i så stor utsträckning krävas, att ledamöterna under vanlig arbetstid äro till hands i hovrätten, att det blir nödvändigt att anskaffa tjänsterum åt dem där. Utökningen av antalet hovrättsdivisioner medför också krav på något flera sessionsrum samt utrymmen för parter och allmänhet.

I Svea hovrätt ha dessa behov ansetts kunna tillgodoses genom att hovrätten får disponera hela det s. k. kungshuset, där hittills även kammarkollegiet varit inrymt. Som interpellanten nämnt ha medel anvisats till ombyggnaden.

Även Göta hovrätt kan erhålla tillräckliga — om ock knappa — lokaler genom utnyttjande av redan befintliga byggnader. Sessionsrummen bibehållas i

Svar på interpellation. (Forts.)

hovrättens huvudbyggnad. Övriga utrymmen erhållas i hovrättens nuvarande arkivbyggnad, sedan arkivalierna flyttats till andra lokaler. Medel för dessa arbeten ha också anvisats.

De ökade utrymmen som erfordras för hovrätten över Skåne och Blekinge och hovrätten för Övre Norrland nödvändiggöra tillbyggnad av hovrättshusen i Malmö och Umeå. Ritningar härtill ha uppgjorts. Bl. a. av hänsyn till det ansträngda läget på byggnadsmarknaden ha emellertid medel ännu ej begärts för dessa arbeten. Dessa båda hovrätter äro för närvarande bättre tillgodosedda med lokaler än de övriga, och under en kortare övergångstid bör verksamheten kunna bedrivas med oförändrade lokalutrymmen.

För de nya hovrätterna i Göteborg och Sundsvall skola lokaler anskaffas genom nybyggnad. Båda städerna ha erbjudit fria tomter jämte visst bidrag till byggnadskostnaderna. Som nämnts i interpellationen ha medel för uppförande av byggnaderna anvisats för innevarande budgetår. Emellertid ha de inom byggnadsstyrelsen gjorda kostnadsberäkningarna visat sig ej hålla streck, varför ett tilläggsanslag blir nödvändigt.

Övergången från skriftlig till muntlig process i högsta domstolen i förening med införande av partsförhandlingar och offentlighet gör det nödvändigt, att *högsta domstolen* erhåller andra lokaler än dem domstolen nu disponerar i kungl. slottet. Högsta domstolen skall få nya lokaler i det s. k. Gamla rådhuset, och anslag har beviljats för iståndsättande av denna byggnad.

I samband med högsta domstolen bör även nedre justitierevisionens lokalfråga nämnas: Nedre justitierevisionen utgör kansli för högsta domstolen. Även justitierevisionens arbetsförhållanden komma att påverkas av processreformen. Som jag i det föregående omtalat pågår en utredning rörande utformningen av justitierevisionens framtida organisation. För justitierevisionens arbete kommer det att vara av stor betydelse att högsta domstolen står i nära lokal förbindelse med justitierevisionen. Helst hade båda bort inrymmas i samma byggnad. Då detta ej låtit sig göra, bör tydligen justitierevisionen ha sina lokaler så nära Gamla rådhuset som möjligt.

När planerna för disponerandet av det nu snart färdiga kanslihusannexet först diskuterades, var det meningen att också justitierevisionen skulle kunna inrymmas där. Sedan visade det sig emellertid att utrymmet ej räckte till för stort mer än försvars- och finansdepartementen jämte vissa närliggande institutioner. Det övervägdes då, huruvida ej justitierevisionen skulle kunna få lokaler inom kanslihusets huvudbyggnad, där vissa utrymmen skulle bliva lediga i samband med inflyttningen i annexet. Även dessa planer torde emellertid få övergivnas, eftersom det ledigblivna utrymmet lär erfordras för olika departements egna behov. Några andra inom den närmaste tiden disponibla lokaler finnas vederligen icke i närheten av Gamla rådhuset. Justitierevisionen torde därför få tillsvidare kvarstanna i sina nuvarande lokaler i Rosenbad. Eftersom dessa ligga på väl stort avstånd från Gamla rådhuset, bör detta provisorium ej bliva långvarigt. En möjlighet att erhålla lämpligare belägna lokaler skulle kunna yppa sig genom ett förvärv av det mittemot Riddarhuset belägna s. k. Bergstrahlska huset, vilket nu äges av Stockholms stad. Det lär kunna förväntas att denna fastighet kommer att ingå i ett fastighetsbyte som nu förberedes mellan staten och staden.

Det återstår att besvara interpellantens fråga rörande utsikterna för färdigställandet av de domstolsbyggnader som alltså avsetts skola stå färdiga vid processreformens ikraftträdande.

Jag vill då börja med högsta domstolens blivande lokaler i Gamla rådhuset. De erforderliga ombyggnadsarbetena äro visserligen påbörjade men på grund av deras genomgripande beskaffenhet och den omsorg som måste nedläggas vid

Svar på interpellation. (Forts.)

restaurering av denna kulturhistoriskt värdefulla byggnad komma arbetena att kräva lång tid. Saken har också komplicerats av en annan orsak. Huset äges av Stockholms stad och disponeras av stadens gatukontor. Enligt 1940 års markavtal skall byggnaden övergå i statens ägo, men staten har ej rätt att disponera byggnaden förrän tidigast under 1949. Stockholms stad har emellertid förklarat sig villig att avstå från byggnaden tidigare, om andra lokaler kunna anskaffas för gatukontoret. För att lösa denna fråga har Kungl. Maj:t i proposition nr 311 till denna riksdag hemställt om ett investeringsanslag för uppförande av en s. k. barackbyggnad. Kostnaderna skola fördelas mellan staten och Stockholms stad. I baracken skall gatukontorets personal få arbetslokaler under en övergångstid. Baracken kan emellertid icke stå färdig förrän någon månad in på år 1947. Och förr kan alltså gatukontoret ej flytta ut från Gamla rådhuset. Trots att vissa betydelsefulla arbeten redan undångjorts, kommer enligt verkställda beräkningar den ombyggnad som därefter skall ske att draga en tid av 1—1½ år. Högsta domstolen lär därför icke kunna flytta in i sina nya lokaler förrän vid mitten av 1948.

Nu kommer det givetvis att dröja en tid efter reformens ikraftträdande, innan högsta domstolen får att handlägga något större antal mål enligt den nya ordningen. Om det under tiden, innan arbetena på Gamla rådhuset äro avslutade, skulle bli erforderligt att hålla muntlig huvudförhandling inför högsta domstolen, torde lokal kunna lånas i Svea hovrätt. Ombyggnadsarbetena i Gamla rådhuset skola för övrigt planläggas och bedrivas så att sessionssalarna med tillhörande utrymmen först iordningställas samt ekonomiutrymmena och ledamotsrummen komma i andra hand.

Arbetena på Svea hovrätts lokaler pågå sedan en tid. På vinden ha inretts ett antal ledamotsrum och lokaler för biblioteket. Dessa utrymmen stå inom kort helt färdiga. Arbetena på de övriga våningarnas iordningställande kommer att fortgå i etapper. Arbetsledningen har förklarat att arbetena skola kunna vara avslutade före den 1 januari 1948.

Jag kommer härefter till nybyggnaderna i Göteborg och Sundsvall. Av olika anledningar har det slutliga färdigställandet av ritningarna till dessa byggnader blivit något fördröjt. Huvudritningarna äro emellertid nu färdiga och handlingarna överlämnade till byggnadsstyrelsens entreprenadavdelning. För att i Sundsvall få grunden färdig innan den kallaste årstiden kommer ämnar byggnadsstyrelsen utföra grundläggningsarbetena där i egen regi. Dessa arbeten ha påbörjats. Styrelsen har förklarat att båda nybyggnaderna skola bli färdiga under 1947.

Beträffande byggnadsprogrammet för Göta hovrätt i Jönköping uppstod en komplikation beträffande flyttningen av hovrättens arkivalier. Dessa skola placeras i stadens fängelse. Flyttningen dit blev något fördröjd genom att de lokaler, där arkivalierna skulle uppställas, ej stodo till förfogande i rätt tid. Nu äro emellertid dessa lokaler utrymda och omändringsarbetena igångsatta. De ombyggnadsarbeten som skola företagas inom hovrättens huvudbyggnad äro jämförelsevis obetydliga och kunna genomföras på kort tid. I arkivbyggnaden skola inrymmas tjänsterum för ledamöter, fiskaler, aktuarie och skrivbiträden samt bibliotekslokaler. Även denna byggnad kan, enligt byggnadsstyrelsens uttalanden, färdigställas under 1947.

Av vad jag nu sagt torde framgå att byggnadsfrågorna ej lägga hinder i vägen för att processreformen träder i kraft den 1 januari 1948.

Vad Göteborg och Sundsvall angår är det icke tillräckligt att hovrättsbyggnaderna bli färdiga. Det måste också finnas bostäder åt tjänstemännen. Dessa komma ju i huvudsak att överflyttas från annan ort. I medvetande om att det måhända skulle bli för sent att söka anskaffa bostäder åt tjänstemännen, sedan

Svar på interpellation. (Forts.)

dessa erhållit sin utnämning, har inom vardera staden redan för ganska länge sedan sökts kontakt såväl med vederbörande kommunala myndigheter som med enskilda, vilka antagits kunna bidra till bostadsanskaffningen.

Jag vill avsluta min redogörelse med några ord om de åtgärder som vidtagits för att göra övergången till den nya rättegångsordningen så smidig som möjligt.

De principer, på vilka det i nya RB reglerade förfarandet vilar, låta sig i vissa viktiga hänseenden förena med nu gällande rätt, åtminstone såvitt angår underprocessen. Det har därför synts önskvärt att dessa principer i görligaste mån bli tillämplade redan före nya RB:s ikraftträdande. Under år 1944 utsändes därför ett cirkulär till rikets underrätter och åklagare angående anpassning av det processuella förfarandet vid underrätterna efter principerna i nya RB. I cirkuläret framhålles även önskvärheten av att domare, advokater och åklagare sammanträda för gemensamma lokala överläggningar rörande genomförandet av de i cirkuläret avsedda åtgärderna. Sådana sammanträden ha hållits på ett flertal ställen. På ett par håll ha överläggningarna resulterat i formliga överenskommelser mellan de berörda kategorierna om tillämpning av vissa närmare utformade regler i nya RB:s anda.

I början av detta år begärde och erhöll jag Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillsätta en särskild nämnd för att handha åtskilliga i samband med övergången till den nya ordningen stående spörsmål. I denna nämnd, den s. k. *processnämnden*, ingå representanter för departementet, skilda domarkategorier, åklagare och advokater. Nämnden har låtit utarbeta och distribuera närmare anvisningar till nysnämnda cirkulär samt angående förundersökning i brottmål och domstolslokalernas inredande. Nämnden har vidare utarbetat formulär till vissa processkrifter och blanketter för underlättande särskilt av åklagarnas verksamhet under övergångstiden. Därjämte har nämnden medverkat vid flera lokala sammanträden angående tillämpningen av cirkuläret.

Nämnden har även i uppgift att utarbeta erforderliga formulär och blanketter som ansluta sig till nya RB:s förfarande. Arbetet härmed pågår. Vidare har nämnden att bedriva upplysnings- och undervisningsverksamhet. Enligt vad nämnden meddelat håller den på att utarbeta en översiktlig framställning av den nya processen. Denna framställning skall ligga till grund för en mera intensiv verksamhet bland domare, åklagare och advokater som nämnden har för avsikt att bedriva från och med nästa vår.

Sammanfattningsvis vill jag framhålla att jag anser det angeläget att processreformen får träda i kraft den 1 januari 1948 såsom förutsattes då promulgationslagen till nya RB antogs av värriksdagen, att arbetet med ännu återstående lagar, författningar och organisatoriska frågor bedrivs med utgångspunkt från att ikraftträdandet skall ske nämnda dag, att särskilt angelägna byggnadsarbeten då kunna antagas vara avslutade samt att jag följaktligen icke anser förhållandena vara sådana att man måste överväga ett nytt uppskov med reformens ikraftträdande.

Härpå yttrade

Herr **Wiberg**: Herr talman! Till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet ber jag att få framföra mitt tack för svaret på min interpellation. Statsrådet har på ett sätt, som är värt allt erkännande — vilket jag gärna vill understryka — utförligt berört ett stort antal av de områden, där åtgärder av det ena eller andra slaget måste vidtagas för att rättsförfarandet skall fungera utan friktioner även efter det att processreformen har förts ut i det levande livet. Sålunda har redogjorts för läget i fråga om erforderlig kompletterande lagstiftning samt spörsmål avseende över- och underdomstolar, organisation,

Svar på interpellation. (Forts.)

åklagarväsen och byggnads- och personalfrågor samt mycket annat. Man kan på detta sätt få en tydlig bild av vilket verkligt stort komplex av angelägenheter, som måste ordnas upp innan den dag, då processreformen kan träda i kraft. Man kan knappast undgå att bliva något bekymrad, när man ser omfattningen av de svårigheter, vilka måste övervinnas på den korta tid av ungefär ett år, som står till buds i och med att något uppskov icke skall ske.

Statsrådet har genom sitt interpellationssvar också visat, att statsrådet på ett fullkomligt riktigt sätt uppfattat syftet med min interpellation. Jag har naturligtvis icke avsett — som man på sina håll tycks ha förmenat — att à tout prix sätta en käpp i hjulet för processreformens ikraftträdande inom en nära framtid. Jag har däremot ansett det vara av verklig betydelse, icke endast för domstolar, åklagare och många andra, som mer direkt äro inordnade i vårt rättegångsväsen, utan också — och icke minst — för den stora allmänheten att erhålla ett klart besked, huruvida den högste vårdaren av rättvisan i vårt land, nämligen justitieministern, ansåge att reformen skulle kunna genomföras per den 1 januari 1948 trots de betänkligheter, som måste finnas mot en forcering men vilkas omfattning ingen borde kunna bedöma bättre än justitieministern.

Statsrådet har öppet medgivit, att vissa frågor icke gå att lösa innan utgången av nästa år. Men statsrådet räknar tydligen med att med god vilja på alla håll och genom att laga efter lägligheten under en övergångsperiod det hela dock bör gå i lås om också med en del besvärligheter. Jag är för min del övertygad om att alla berörda parter äro helt inställda på att göra vad vederbörande kunna för att övergångstidens svårigheter icke skola bli onödigt stora. Det är emellertid också av allra största betydelse, att den nya processreformen redan från första dagen för sin tillämpning fungerar på ett sådant sätt, att den vinner allmänhetens förtroende. Hade statsrådet ansett, att någon tvekan på den punkten bort vara för handen, hade det naturligtvis varit bättre, om statsrådet hade föreslagit att man skulle skjuta på ikraftträdandet ett år. Vårt nuvarande rättegångsväsen ligger dock trots åtskilliga svagheter och bristande modernitet på ett mycket högt plan. Nu har emellertid statsrådet oförbehållsamt tillkännagivit, att han finner det möjligt att låta processreformen träda i tillämpning inom ungefär ett år. Det är enligt min mening uteslutande glädjande att statsrådet har ansett sig kunna taga detta mycket stora ansvar på sig, ty att det verkligen är ett mycket stort ansvar, som statsrådet påtager sig, är alldeles uppenbart.

Naturligtvis kommer under den tid, som nu återstår, åtskillig uppmärksamhet att få ägnas åt alla de både teoretiska och praktiska frågor, som vänta på sin lösning, men jag är efter det svar, justitieministern i dag lämnat, övertygad om att han för sitt vidkommande kommer att göra sitt yttersta för att processreformen, när den om ett år möter den kalla verkligheten, icke skall på grund av bristande förberedelser framstå såsom en besvikelse. Ur många synpunkter sett hade det naturligtvis varit försiktigare — åtskilliga kanske även komma att anse att det hade varit riktigare — att ha väntat ett år. Men det är min förhoppning, att den optimism, om vilken statsrådets svar bär vittne — och inför vilken jag tyvärr måste uttrycka en viss skepticism — skall komma att visa sig ha varit väl grundad och icke överdriven. Och jag måste tillägga att det naturligtvis vore beklagligt, om justitieministern i sitt ställningstagande gjort en felbedömning. Jag hoppas uppriktigt, att så inte är fallet.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att ännu en gång till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet få framföra mitt tack för det utförliga, klarläggande och föredömliga svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3.

Föredrogs var efter annan och hänvisades till statsutskottet följande på kammarens bord vilande motioner, nämligen:

- nr 591 av herr *Ohlin*; och
nr 592 av herr *Wiberg*.

§ 4.

Föredrogs den av herr *von Friesen* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet, angående förbättring av de kvinnliga telefonisternas arbetsförhållanden.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5.

Föredrogs den av herr *Håstad* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet, angående införande av särskilda kompetensföreskrifter för motorbåtsförare m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om kommunal fondbildning m. m.

Till konstitutionsutskottets handläggning hade hänvisats en av Kungl. Maj:t till riksdagen avläten proposition, nr 324, däri Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden den 27 september 1946, föreslagit riksdagen att antaga däri intagna förslag till

- 1) lag om kommunal fondbildning;
- 2) lag angående ändrad lydelse av 23 § 2 mom. och 61 § lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet;
- 3) lag angående ändrad lydelse av 27 § 2 mom. och 56 § lagen den 6 juni 1930 (nr 252) om kommunalstyrelse i stad;
- 4) lag angående ändrad lydelse av 20 § 2 mom. och 58 § lagen den 6 juni 1930 (nr 259) om församlingsstyrelse;
- 5) lag angående ändrad lydelse av 33 § 2 mom. och 45 § 1 mom. lagen den 20 juni 1924 (nr 349) om landsting;
- 6) lag angående ändrad lydelse av 26 § 2 mom. och 47 § lagen den 15 juni 1935 (nr 337) om kommunalstyrelse i Stockholm; samt
- 7) lag angående ändrad lydelse av 21 § 2 mom. och 62 § 1 mom. lagen den 6 juni 1930 (nr 260) om församlingsstyrelse i Stockholm.

Utskottet hemställde, att riksdagen, med förklarande att förevarande proposition icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas, för sin del måtte antaga i utskottets hemställan under 1)–7) upptagna, såsom utskottets betecknade förslag till lagar i ovan angivna ämnen.

Enligt Kungl. Maj:ts av utskottet i denna del tillstyrkta förslag skulle 4 och 5 §§ lagen om kommunal fondbildning hava följande lydelse:

4 §.

I samband med fastställande av utgifts- och inkomststaten äger kommun avsätta medel till skattereglerringsfond eller taga i anspråk medel ur fonden.

*Lag om
kommunal
fondbildning
m. m.*

Lag om kommunal fondbildning m. m. (Forts.)

Beslut om avsättning må ej avse mer än en femtedel av det belopp, som enligt samma stat skall täckas med allmän kommunalskatt, ej heller må genom beslutet fonden bringas att överstiga hälften av nämnda belopp. Vid beräkningen av det belopp, som skall täckas med allmän kommunalskatt, skall hänsyn ej tagas till den beslutade avsättningen till skatteregleringsfonden.

Beslut att taga medel ur fonden i anspråk må ej avse mer än en tredjedel av det högsta belopp, vartill fonden uppgått under det år beslutet fattas eller något av de två närmast föregående åren.

5 §.

Då särskilda skäl därtill äro, må med Konungens tillstånd medel avsättas till eller tagas i anspråk ur skatteregleringsfond utöver vad i 4 § stadgas. Sådant tillstånd kan lämnas genom fastställelse å reglemente eller andra föreskrifter rörande fonden och må förknippas med villkor för de avsatta medlens tagande i anspråk.

Reservationer hade avgivits:

1) av herrar *Herlitz, Thorell, Nolin* och *Kyling*, som inom utskottet yrkat på sådan omarbetning av lagtexten, att i de i 5 § angivna fall för beslut skulle erfordras två tredjedelar av de i omröstningen deltagandes röster; samt

2) av herr *Pettersson* i Norregård, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr *Nolin*: Herr talman! Till det föreliggande utskottsutlåtandet har jag jämte några övriga utskottsledamöter fogat en reservation, och jag ber med anledning därav att få säga några ord.

Jag har för min del inte något särskilt att erinra emot förslaget till ändring av lagen om kommunal fondbildning vad utformningen av de olika bestämmelserna beträffar. Förslaget har medfört en viss förenkling av de förutvarande bestämmelserna, som voro ganska invecklade. I det avseendet är det alltså inte annat än gott att säga om det föreliggande förslaget.

Vad vi reserverar emellertid vänt oss mot är att bestämmelserna om s. k. kvalificerad majoritet borttagas, i synnerhet då det gäller föreskrifterna i 5 § angående skatteregleringsfond. I 4 § uppdragas de bestämmelser, som reglera möjligheterna för kommunerna att avsätta medel till skatteregleringsfond respektive tillgodogöra sig medel ur sådan fond. Enligt 5 § skall emellertid kommun med Konungens tillstånd kunna besluta att göra större avsättningar till sådan fond än som medges i 4 §, likaså att tillgodogöra sig större belopp ur fonden än som föreskrives i samma paragraf.

Jag har den uppfattningen, att det för beslut att gå utöver de i 4 § fastställda bestämmelserna bör finnas alldeles särskilda skäl. Det bör föreligga en mera allmänt utbredd uppfattning till grund för vidtagande av sådana åtgärder. Jag anser därför att det borde fordras två tredjedelar av de i omröstningen deltagandes röster för att ett sådant beslut skall kunna komma till stånd. Det kan ju ibland inträffa, att skatteunderlaget i en kommun är stort och att det skulle förefinnas möjligheter att sänka utdebiteringen något för kommande år. Skall det då med vanlig enkel majoritet kunna beslutas att göra större avsättningar till skatteregleringsfonden än vad som enligt reglerna skulle vara medgivet? Det är klart att denna fråga har det allra största intresse för skattebetalarna i kommunen, och under sådana förhållanden anser jag att det bör finnas ett större underlag för ett sådant beslut än vanlig enkel majoritet. Samma förhållande inträffar om det gäller att besluta att taga medel ur fonden.

Det är just denna princip, att det för sådana beslut borde fordras två tredje-

Lag om kommunal fondbildning m. m. (Forts.)

delars majoritet, som jag anser inte borde tagas bort ur dessa bestämmelser. Jag anser att denna princip bibehållande borde vara ett trygghetsintresse för kommunen som sådan och för skattebetalarna. Det gäller här inte något partipolitiskt intresse. Dylika frågor kunna, i synnerhet i landskommunerna, framföras från vilket politiskt håll som helst och behöva inte alls ha någon partipolitisk betydelse utan äro av intresse för alla skattebetalare. Under sådana förhållanden anser jag det vara lämpligt att behålla de bestämmelser om kvalificerad majoritet som redan finnas. Jag tar mig därför friheten, herr talman, att ställa det yrkandet, att till 5 § i förslaget till lag om kommunal fondbildning fogas ett nytt stycke, så lydande: »För beslut enligt denna paragraf erfordras två tredjedelar av de i omröstningen deltagandes röster.» Jag tror som sagt att det skulle vara lyckligt om denna bestämmelse kunde i fortsättningen bibehållas.

Det säges i utskottets utlåtande, att vi måhända ha att förvänta ett förslag om ändring av kommunallagarnas bestämmelser om kvalificerad majoritet även i andra fall. Det behöver ju visserligen inte, som utskottet säger, vara prejudicerande om denna bestämmelse tas bort i det fall det här gäller. Detta är ju en enskild företeelse, som är mera fristående från övriga bestämmelser om kvalificerad majoritet. Men om principen här brytes kommer det givetvis att gå ännu lättare att bryta den, då det gäller övriga bestämmelser av detta slag i kommunallagarna.

Herr talman! Jag skall endast med dessa ord be att få yrka bifall till det förslag, som jag här framställde.

Herr **Hallén**: Herr talman! Reservanterna finna denna lilla reform betänklig och anse, att man inte skall låta bestämmelserna om kvalificerad majoritet bortfalla i detta sammanhang. Jag förmodar att de äro rädda för att deras borttagande skall medföra ekonomiskt lättsinne och förtryck av kanske tillfälliga majoriteter och att därigenom ovisa beslut kunna komma att fattas.

Nu är det faktiskt så, att 4 § i denna lag reglerar storleken av de medel, som antingen få tillföras skatteregleringsfonden eller uttagas ur densamma. Innebörden av 5 § är egentligen, att i vissa givna situationer skall den i 4 § stadgade procentsatsen, d. v. s. en femtedel för avsättning av medel till fonden och en tredjedel för uttagande av medel kunna få överskridas i de fall då som det heter »särskilda skäl därtill äro». Denna möjlighet för kommunen har förut varit kringgårdad av bestämmelsen om kvalificerad majoritet, som nu bortfaller.

Jag måste säga att då man, som också departementschefen framhåller i propositionen, har en bestämmelse om att ett sådant beslut skall underställas Kungl. Maj:t, så måste väl detta vara tillräcklig garanti för att inga okloka eller obefogade beslut skola fattas. Det blir då kommunens skyldighet att förebringa den motivering, de speciella skäl, som tala för att man skulle frånga de eljest i lagen fastställda procentsatserna. Under sådana förhållanden kan en kommun inte gärna fatta ett sådant beslut utan att detta är grundat på verkliga sakska. Jag tycker sålunda att denna bestämmelse att dylika beslut skola underställas Kungl. Maj:t är en alldeles tillräcklig garanti.

Reservanterna behöva vidare inte vara så ängsliga för att bortfallandet av bestämmelsen om kvalificerad majoritet i detta sammanhang skulle ha någon prejudicerande betydelse. Utskottet säger nämligen alldeles tydligt ifrån, att den omständigheten, att man här av rent praktiska skäl avstår från den garanti, som en bestämmelse om två tredjedelars majoritet vid dylika beslut erbjuder, på intet sätt är prejudicerande för avgörandet av frågan om kvalificerad majoritet i andra sammanhang i fråga om kommunallagarna. I detta avseende

Lag om kommunal fondbildning m. m. (Forts.)
kommer ju riksdagen att stå fullständigt fri och obunden. Jag vill gärna gå med på att man då ingalunda kan åberopa sig på det beslut, som riksdagen eventuellt nu fattar i den föreliggande frågan.

Jag ber därför, herr talman, att i all korthet få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Thorell: Herr talman! Det beslut, som riksdagen i dag kommer att fatta beträffande kommunal fondbildning, kommer att mottagas med stor tillfredsställelse i landets kommuner. Såsom redan framhållits av herr Nolin ha de hittills gällande bestämmelserna varit besvärliga och hindrande, vilket medfört att någon större fondbildning på lagens grund icke förekommit inom kommunerna. Det har emellertid visat sig att vad som gäller om okloka lagar på kristidslagstiftningens område också gäller om okloka lagar på andra områden. Då lagstiftningen om kommunal fondbildning varit oförståndigt upplagd, ha kommunalmännen tagit saken i egna händer. Det har sålunda förekommit en omfattande kommunal fondbildning vid sidan av lagen, varvid lagens bestämmelser i stor utsträckning direkt åsidosatts. Detta underströks klart och tydligt av den person, som föredrog detta ärende inför konstitutionsutskottet, en tjänsteman från Svenska landskommunernas förbund, som deltagit i utredningen av frågan. Och det är väl åtskilliga i denna kammare, som ha erfarenhet härav från egna och andra kommuner. Man har helt enkelt inte brytt sig om bestämmelserna, därför att man ansett dem alltför okloka. Det är nog många riksdagsmän i ledande kommunal ställning som varit med om att direkt bryta mot lagens bestämmelser.

Själv svär jag mig inte fri på den punkten. För rätt länge sedan såldes i vår kommun järnvägsaktier med stor förtjänst. Dessa medel fonderade vi utan något särskilt ändamål. Vi ha hela tiden använt avkastningen av medlen, och det har inte väckt någon gensaga från vederbörande myndigheters sida. Vi ha inte haft några skatteutjämningsmedel, och följaktligen har man inte brytt sig om oss utan vi ha fått sköta det hela som vi ha funnit lämpligt. Vi ha haft stor nytta av dessa medel, särskilt i tider med sjunkande skatteunderlag.

Det är en sak som kvarstår i den nya lagen och beträffande vilken jag övervägt möjligheten att ställa ett yrkande om ändring. Jag tänker på bestämmelsen i 2 § punkten d), där det stadgas att kommun, som fattat beslut om viss ägodels förvärvande, genomförande av visst företag eller upprättande av viss anstalt, äger att till bestridande av kostnaderna därför fondera medel. Jag har som sagt tänkt ställa ett yrkande om ändring på denna punkt, men jag har inte kunnat komma till något resultat, då det i alla fall blir svårt att hindra missbruk. Det förhåller sig emellertid så, herr talman, att man inte alltid har möjlighet att fatta ett beslut, ehuru man har kännedom om behovet. Jag har själv erfarenhet härav från min egen kommun. Vi visste ett tiotal år i förväg att vi måste bygga ett nytt ålderdomshem vid en viss tidpunkt. Vi hade jämförelsevis låg utdebitering, och vi ansågo att vi borde fondera medel för ändamålet. Men vi voro beroende av ett par andra kommuner, som skulle vara med om saken, och det gick inte att få fram något beslut. Men vi fonderade i alla fall, och när ålderdomshemmet skulle byggas, hade vi pengar sparade, under det att de andra kommunerna fingo upplåna medel. Det kanske inte är lagligt att göra så, men det är i hög grad praktiskt, och kommunens invånare voro mycket glada, när de kommo underfund med vad vi gjort. Vi ha även i fortsättningen haft stor nytta av att vi begagnade detta förfaringssätt.

En bidragande orsak till att kommunalmännen på detta sätt gått vid sidan av lagen har säkert även varit känslan av att lagens bestämmelser alltför mycket inkräktat på den kommunala självbestämmanderätten. Kommunernas repre-

Lag om kommunal fondbildning m. m. (Forts.)

sentanter ha ansett sig själva ha förstånd om hur kommunernas medel borde handhavas.

Vid föredragningen i utskottet tillfrågades föredraganden, om det visat sig att detta haft några ofördelaktiga verkningar för kommunerna. Härpå svarade han kategoriskt nej; några sådana ofördelaktiga verkningar hade inte visat sig.

Jag skall nu gå in på frågan om den kvalificerade majoriteten, vilken ju redan berörts av herr Nolin och av utskottets ärade ordförande. Mig förefaller det onödigt att nu vidtaga denna ändring. Såsom framhållits i reservationen — den kanske för övrigt borde ha kallats för särskilt yttrande i stället — pågår en utredning beträffande denna fråga, och frågor som äro under utredning brukar man ju inte ge sig in på. Jag skulle vilja ställa den frågan till herr Hallén: om det skulle visa sig att denna utredning, vilken såvitt jag vet har herr Fast till ordförande, kommer till det resultatet, att den kvalificerade majoriteten bör bibehållas i en hel del fall, bland annat i detta fall, ha vi då inte gjort en bra onödig omgång? Skulle vi inte kunna dröja med denna ändring till dess utredningen är klar? Eljest kan det ju hända att vi snart nog få göra en ändring igen.

Det har framhållits att det inte är så stora risker med enkel majoritet när det gäller fondering av medel, därför att det alltid är besvärligare att spara än att göra av med pengar. Men jag anser att det kan föreligga vissa risker, när det är fråga om att taga fonderade medel i anspråk; då kan det visa sig otillfredsställande med endast enkel majoritet, och det kan bli inte bara obehag utan kanske till och med förluster.

Herr Hallén framhåller nu att det inte kan vara så stora risker, eftersom frågan skall underställas Kungl. Maj:t. Men kan verkligen Kungl. Maj:t alltid på grundval av de handlingar, som komma Kungl. Maj:t till handa, riktigt bedöma hur det är ställt i en liten landskommun? Jag skulle knappast tro att man i Kungl. Maj:ts kansli har vare sig tid eller eljest möjlighet att bilda sig en riktig uppfattning om saken. Det är väl då enklare att kräva två tredjedels majoritet och kanske i stället slippa att besvara Kungl. Maj:t. Man har nog fullt upp att göra i departementen ändå.

Ordföranden i konstitutionsutskottet framhöll vidare att praktiska skäl talade för att man skulle stanna vid enkel majoritet. Han talade inte om vilka dessa praktiska skäl skulle vara. För min del kan jag inte finna att det föreligger några praktiska skäl, utan detta är endast en ren bedömningsfråga.

I anslutning till vad jag nu anfört ber jag, herr talman, att få ansluta mig till herr Nolins yrkande.

Herr **Pettersson** i Norregård: Herr talman! Jag har till detta utlåtande fogat en blank reservation. Anledningen härtill är, att det nyligen tillsatts en utredning, som skall undersöka frågan om den kvalificerade majoriteten. Denna utredning har fått direktiv att skyndsamt avgiva förslag beträffande denna fråga. Jag anser det därför olämpligt att nu fatta ett beslut, som i viss mån föregriper denna utredning. Visserligen framhåller ordföranden i utskottet att beslutet inte skall vara prejudicerande för utredningen rörande den kvalificerade majoriteten. Men jag tror inte att det hade medfört någon olägenhet att vänta tills utredningen blivit klar. Därtill kommer att Kungl. Maj:t i direktiven för utredningen rörande revision av kommunallagarna framhållit, att lagen om kommunal fondbildning bör inarbetas i kommunallagarna. Det förefaller mig därför något egendomligt att denna proposition kunnat framläggas, medan en sådan utredning pågår.

Jag skall inte här gå närmare in på frågan om den kvalificerade majoriteten. Det har ju varit så, att för kommunal fondbildning i regel fordrats såväl kva-

Lag om kommunal fondbildning m. m. (Forts.)
lificerad majoritet som prövning av Kungl. Maj:t. Nu har departementschefen föreslagit att kravet på kvalificerad majoritet skall borttagas, medan prövningen av Kungl. Maj:t skall bibehållas. Jag har den uppfattningen att kravet på kvalificerad majoritet inte ingriper så mycket i den kommunala självbestämmanderätten som prövningen av Kungl. Maj:t. Jag skall emellertid som sagt nu inte gå närmare in på den frågan.

Orsaken till att jag avgivit en blank reservation är som jag inledningsvis nämnde, att jag anser det anmärkningsvärt att Kungl. Maj:t framlägger en proposition med detta innehåll, ehuru en utredning pågår rörande hela frågan om kvalificerad majoritet vid kommunala beslut. Jag har icke något yrkande.

Herr Larsson i Stockholm: Herr talman! Jag skall be att få säga några ord rörande frågan om kvalificerad majoritet vid beslut om kommunal fondbildning och denna frågas samband med andra beslut, vid vilka fordras dubbelt flertal.

Först ber jag då att få konstatera att utgångspunkten för den revision av den kommunala fondbildningslagstiftningen som nu skall ske är en allmän önskan från kommunalt håll om enklare bestämmelser än de nu gällande. Det förslag som nu framlagts har i det hänseendet vunnit allmänt bifall. Även såvitt angår borttagande av kravet på kvalificerad majoritet för avsättning till fondbildning och disposition av fondmedel för andra ändamål än de av lagen anvisade, har förslaget enhälligt tillstyrkts av de kommunala myndigheter som yttrat sig. Jag fäster även uppmärksamheten på att några betänkligheter i fråga om detta tillstyrkande icke ha förelegat hos de kommunala organisationerna. Svenska landskommunernas förbund, Svenska landstingsförbundet och Svenska stadsförbundet ha varit eniga om att tillstyrka lagen på denna punkt. Däri måste ju ligga ett uttryck för erfarenheten att kravet på dubbelt flertal icke har någon förnuftig funktion att fylla på detta område.

Man frågar sig då — och det är väl framför allt den frågan som ställts här i debatten — om det är möjligt att skilja frågan om kravet på dubbelt flertal i detta fall från frågan om dubbelt flertal i andra fall. Kommunallagarna kräva dubbelt flertal i en mängd olika fall. Det gäller beträffande annonsering och kungörande av kommunala sammanträden. Kravet på kvalificerad majoritet i det fallet har naturligtvis intet samband med kravet på kvalificerad majoritet vid beslut i vissa finansiellt betydelsefulla frågor. Huvudsynpunkten i dessa fall är att det skall gälla disposition av kommunens förmögenhet, såsom försäljning av fastighet eller upplåning. Det gäller alltså beslut av betydelse för den kommunala kapitalhushållningen. Frågan om avskaffande av kravet på dubbelt flertal i dessa fall utredes för närvarande i särskild ordning efter framställning från riksdagen.

I det här föreliggande fallet är det, herr talman, frågan om att genom en skatteregleringsfond möjliggöra en långsiktig budgetering även för kommunerna på sätt och enligt synpunkter som sedan länge tillämpats i den statliga finanspolitiken. Vid de beslut varom här är fråga gäller det sålunda en långsiktig disposition av skattemedel. Jag finner för min del att denna fråga kan skiljas från frågan om de dispositioner som röra kommunens kapitalhushållning. Av det skälet har jag ansett att det icke möter några hinder att bryta ut denna fråga från den pågående revisionen av kommunallagarna. Jag har ansett att dubbelt flertal för sådana beslut om disposition av skattemedel som det här är fråga om icke bör fordras, lika litet som för andra beslut om disposition av skattemedel, och av det skälet har jag biträtt lagförslaget på denna punkt. Jag yrkar alltså bifall till konstitutionsutskottets hemställan.

Vad beträffar herr Thorells fråga rörande disposition av kapitalinkomster

Lag om kommunal fondbildning m. m. (Forts.)

vid försäljning av järnvägsaktier, kan jag icke finna annat än att ett praktiskt fullt tillfredsställande svar på den frågan har givits dels i 1936 års lag — som ålägger kommunerna att icke konsumera sådana inkomster — dels ock i den nu föreslagna kommunala fondbildningslagen. För den händelse icke 2 § räcker till — som herr Thorell ansåg — har herr Thorell till sin disposition 3 §, låt vara att i sådant fall Kungl. Maj:ts fastställelse av beslutet erfordras. Detta kan emellertid knappast vara något svårare hinder. Jag tror för den skull inte att herr Thorells anmärkning behöver föranleda någon ändring i lagen.

Herr **Pettersson** i Norregård: Herr talman! Jag skall bara komma med en kort replik till herr Larsson i Stockholm. Herr Larsson säger att det icke förefunnits några delade meningar om behövligheten av en ändring i denna lag, och det tror jag är riktigt. Men å andra sidan håller jag fortfarande före att det inte brådskar med framläggandet av detta ändringsförslag, ty det har hänt en hel del sedan förslaget väcktes. Dels har den ifrågavarande kommittén blivit tillsatt, och dels har riksdagen fattat beslut om den nya kommunindelningen. Medan denna kommunindelning pågår — alltså intill år 1950 — tror jag inte att kommunerna skola brådskas med att avsätta medel till fondbildning. Frågan härom kommer helt säkert att befinna sig i ett dödläge under denna tid, och därför hade det inte varit farligt att vänta med detta lagförslag till dess kommittén hunnit framlägga förslag i ärendet i hela dess vidd.

Herr **Thorell**: Herr talman! Herr Larsson i Stockholm sade, att vi ha tvivlat på möjligheten av att skilja frågan om dubbel majoritet i det fall vi här diskutera från andra, som ligga under utredning. Det ha vi aldrig ifrågasatt. Vi veta mycket väl att det går för sig, men vi ha ansett det varken lämpligt eller nödvändigt att göra det just nu.

Beträffande järnvägsaktierna visste vi mycket väl att vi kunde fondera medlen. Men det är vid medlens användning som vi ha tummat på lagens bestämmelser, exempelvis när vi ibland tagit av kapitalet för att täcka vissa engångsutgifter på andra håll.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som under överläggningen föreslagits av herr Nolin; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nolin begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 24, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som under överläggningen föreslagits av herr Nolin.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 7.

Föredrogs, punktvis, statsutskottets utlåtande, nr 268, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde.

Kammaren biföll vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

§ 8.

Utgifter å tilläggsstat I i vad avser ecklesiastikdepartementets driftbudget. Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 273, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets driftbudget, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

Lades till handlingarna.

Punkterna 4—10.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Provisoriskt lönetillägg åt lärare vid folkhögskolor m. m. *Punkten 11*, angående provisoriskt lönetillägg åt lärare vid folkhögskolor m. m. Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade

Herr **Pettersson** i Dahl: Herr talman! Såsom framgår av utlåtandet här och såsom kammarens ledamöter också väl veta beslöt riksdagen under vårsessionen om tillfälligt provisoriskt lönetillägg åt vissa statens tjänstemän. Lärarna vid folkhögskolorna blevo då icke medtagna. varför riksdagen skrev till Kungl. Maj:t och hemställde, att Kungl. Maj:t skulle ägna denna fråga uppmärksamhet och snarast möjligt framlägga förslag för riksdagen i detta ärende. Det är nu detta förslag vi här ha att behandla.

Skolöverstyrelsen har haft i uppdrag att utreda dessa frågor och har lagt fram förslag om att rektorer, ämneslärare med fast anställning samt extra ordinarie och vikarierande ämneslärare med full tjänstgöring skulle få samma tillfälliga provisoriska lönetillägg som andra statstjänstemän. Angående timlärare i läsåmnena samt övningslärare har det föreslagits, att de skola få ett procentuellt tillägg på sina nuvarande arvoden. Skolöverstyrelsen föreslog 11 % tillägg, vilket i propositionen höjdes till 12 %. Det är alltså detta, som nu skulle bli riksdagens beslut.

Det är ju klart att lärare och tjänstemän i allmänhet jämföra sina anställningsförhållanden med varandra. Detta gäller dels lärare inom samma skola, dels tjänstemän med ungefär likartad tjänstgöring. Det är väl då också tydligt och klart för alla, att när vissa kategorier lärare eller andra tjänstemän finna, att de ha lika lång eller längre tjänstgöring som andra men ändå få mindre betalt, de då anse att de inte blivit riktigt rättvist behandlade. Det är inte alls min mening att här gå in på frågan om vilken lönesättning, som kan anses vara den mest rättvisa och lämpliga, men när man känner till tjänstgöringsförhållandena i övrigt för dessa tjänstemän, så kan man inte annat än tycka att dessa övningslärare ha rätt, när de säga att de komma i en sämre ställning

Provisoriskt lönetillägg åt lärare vid folkhögskolor m. m. (Forts.)

än de andra. Det är också några ledamöter både från första och andra kammaren som påvisat dessa förhållanden i en motion och påvisat, att dessa tjänstemän ha en anställningsform, som ligger sämre till. De äro inte fast anställda; de äro timlärare och borde ges bättre anställningsförhållanden o .s. v.

När statsutskottet nu behandlat detta ärende har utskottet funnit, att det skulle föranleda konsekvenser på andra håll, om utskottet ginge på motionernas linje. Utskottet är därför inte berett att tillstyrka motionerna. Utskottet har dock gjort Kungl. Maj:t uppmärksam på ifrågavarande förhållanden. Det är väl i så fall underförstått, att Kungl. Maj:t här skulle komma fram med förslag och skipa rättvisa, och jag har, herr talman, begärt ordet för att understryka denna hemställan att Kungl. Maj:t skall taga detta under omprövning.

Jag har bland annat fått en framställning från skolköksläraryrket i Dalarna, vilken just pekar på dessa förhållanden. Man framför här ungefär samma synpunkter som vi talat om i vår motion. Man framhåller att förhållandena äro mycket olika för dessa övningslärare. I en del fall är det ordnat med pension, i en del fall har man ordnat med fri bostad, men i andra fall är det inte ordnat med någonting alls. Vidare har det påpekats — och med rätta — att i tjänstgöringen ingå uppgifter, vilka inte kunna inräknas i lektionstimmarna. De som exempelvis ha hand om ett hushåll äro ju inte fria när lektionstimmarna äro slut, utan man måste taga ställning till nästa dags bekymmer. Till och med under måltiderna, i matpauserna som man kallar det, förekommer en viss undervisningsform med eleverna, och man måste även under denna tid ha överinseende över eleverna. Vidare förekommer även det förhållandet — vilket vi pekat på i vår motion — att vissa lärare, som icke ha någon familj, ha ett rum på skolan och tjänstgöra som tillsynsmän för eleverna efter dagens slut. De ha att tillse, att eleverna lägga sig i rätt tid och att vaka över ordningens upprätthållande.

Det är ju klart, att om man lägger ihop alla dessa tjänstgöringstimmar komma dessa lärare upp i en ganska lång tjänstgöringstid. Vi ha framhållit i vår motion, att när man kan evalvera dessa timmar till en tjänstgöringstid av 115 dagar per läsår med normalt timantal per dag, då borde det vara skäligt att ifrågavarande lärare finge samma lönetillägg som de andra ordinarie eller extraordinarie lärarna få.

Jag har inte alls tänkt ställa något säryrkande här, utan endast understryka det som utskottet sagt, att Kungl. Maj:t bör ha sin uppmärksamhet riktad på detta, så att det blir möjligt att få en rättvis anställningsform för dessa lärare och att de kunna erhålla en lön, som i förhållande till deras tjänstetid är likvärdig med övriga lärares i samma skolor.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 12 och 13.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 9.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 276, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser folkhushållningsdepartementets verksamhetsområde.

Utgifter å tilläggsstat I inom folkhushållningsdepartementets verksamhetsområde.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Skoglund** i Doverstorp: Herr talman! Statsutskottet förklarar, att det är beklagligt att avvecklingen av krisförvaltningen inte kunnat ske i den takt,

Utgifter å tilläggsstat I inom folkhushållningsdepartementets verksamhetsområde. (Forts.)

som man tidigare hoppats. Jag är övertygad om att statsutskottet får många instämmanden i detta sitt beklagande. Det är nog en allmän önskan, att vi så fort ske kan skola slippa ifrån ganska besvärande regleringar, regleringar som man kanske i vissa fall har svårt att förstå att de numera skola vara alldeles nödvändiga.

Utskottet fortsätter och gör ett som jag får betrakta som allt för underdånigt uttalande, att utskottet är förvissat om att avvecklingen kommer att successivt genomföras så snart möjligheter härför föreligga. Jag hör också till dem, som ha en god tro om den nuvarande folkhushållningsministern och hans vilja att inte förlänga kristidsregleringarna i onödan. Men han är ingalunda ensambestämmande på detta område. Han gjorde en lofvärd sak för några dagar sedan när han uppdrog åt olika kristidsmyndigheter att göra en utredning i vad mån de kunde förenkla sin förvaltning. Men det är kanske för mycket begärt att de skola avskaffa sig själva. I det fallet behöva de säkerligen stöd från annat håll. Jag menar, herr talman, att statsutskottet skulle ha givit folkhushållningsministern ett starkare stöd, när utskottet skrev på denna punkt. Utskottet borde åtminstone sagt ut, att »utskottet förutsätter, att avvecklingen kommer att successivt genomföras —» o. s. v.

Jag skall inte ställa något yrkande, åtminstone inte för ögonblicket. Det är möjligt att någon från statsutskottets sida, som har deltagit i detta ärendes behandling, är beredd att understryka vad utskottet sagt och förtydliga det på ett sådant sätt, att det verkligen kommer att innebära det jag syftar till. Det är nämligen min bestämda övertygelse, att det vore ett stöd för folkhushållningsministern med ett kraftigt uttalande från utskottets sida på denna punkt.

Herr Svensson i Grönvik: Herr talman! Det är riktigt som herr Skoglund säger, att vad vi skrivit här är ett uttryck för en gemensam önskan om att de kristidsregleringar, som vi nu dragas med, bliva avskaffade så snart som möjligt. Jag vill här blotta, att denna önskan från början även kommit till uttryck i avdelningen under den formulering, som herr Skoglund här ville ha, nämligen att »utskottet förutsätter — — —» o. s. v. När vi emellertid tänkte efter vilka ansträngningar som folkhushållningsministern verkligen gjort på detta område, och att det inte kunde vara någon tvekan om att han har riksdagen bakom sig i detta hänseende, så ansåg avdelningen för sin del att det inte var nödvändigt att understryka det så starkt, och därför ändrade vi formuleringen och skrevo, att vi äro förvissade om att avvecklingen kommer att genomföras så snart möjligheter härför föreligga. Det är alltså samma mening i detta skrivsätt som herr Skoglund avsett.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 10.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 278, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av fastighet i New York; och

nr 279, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad disposition av vissa marinens anslag.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 11.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 280, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den ekonomiska försvarsberedskapens framtida organisation m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Den ekonomiska försvarsberedskapens framtida organisation m. m.

I propositionen nr 339 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över folkhushållningsärenden för den 27 september 1946, föreslagit riksdagen att

dels med upphävande av gällande personalförteckning för rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap fastställa av departementschefen förordad personalförteckning för riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap att tillämpas från och med den 1 januari 1947;

dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap att tillämpas under tiden den 1 januari—den 30 juni 1947;

dels ock å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 under elfte huvudtiteln anvisa

a) till Riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap: Avlöningar ett förslagsanslag av 69 200 kronor;

b) till Riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap: Omkostnader ett förslagsanslag av 35 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Mannerskantz* och *Löthner* (I: 374) samt den andra inom andra kammaren av herr *Dickson* (II: 568), i vilka hemställts, att riksdagen måtte avslå förevarande proposition samt i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om ytterligare utredning med förslag till 1947 års riksdag angående inrättandet av ett centralorgan för den ekonomiska försvarsberedskapen.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 374 och II: 568

I. med upphävande av gällande personalförteckning för rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap fastställa i utskottets hemställan intagen personalförteckning för riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap att tillämpas från och med den 1 januari 1947;

II. godkänna i utskottets hemställan framlagd avlöningsstat för riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap att tillämpas under tiden den 1 januari—den 30 juni 1947;

III. å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 under elfte huvudtiteln anvisa

a) till Riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap: Avlöningar ett förslagsanslag av 69 200 kronor,

b) till Riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap: Omkostnader ett förslagsanslag av 35 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Johan Bernhard Johansson*, *Bäckström*, *Heiding*, *Mannerskantz*, *Ekströmer*, *Gustav Emil Andersson*, *Svensson* i Grönvik, *Rubbestad*, *Malmborg* i Skövde, *Holmström* och *Sefve*, vilka ansett, att utskottet bort

dels göra av reservanterna framlagt uttalande i stället för viss angiven del av utskottets yttrande,

dels ock göra följande hemställan:

»att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 374 och II: 568 avslå Kungl. Maj:ts förslag samt i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl.

Den ekonomiska försvarsberedskapens framtida organisation m. m. (Forts.)
Maj:t måtte låta verkställa ytterligare utredning i ärendet och för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.»

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **Svensson** i Grönvik: Herr talman! Till detta utlåtande ha vi fogat en reservation, som går ut på att vi inte ansett oss kunna tillstyrka att riksdagen beslutar i överensstämmelse med denna proposition. Vi äro alla ense om att erkänna den goda vilja, som folkhushållningsministern har visat på denna punkt, då han ansträngt sig att centralisera den organisation det här gäller. Den är tillräckligt månghövdad, och det är ingen som önskar att den skall fortsätta på sätt som den gjort.

Det har varit en utredning i detta ärende, och man har föreslagit en organisation, som folkhushållningsministern icke ansett sig kunna gå med på. Han har snarare i princip anslutit sig till en reservant, generaldirektör Ödeen, som går på en mera koncentrerad linje. Nu föreslås att här skall inrättas ett ämbetsverk, som visserligen i början skall vara ganska begränsat, men vars chef ändå skall ha en lön som, så vitt jag kan bedöma, är rätt rundligt tilltagen. Generaldirektör Ödeen har föreslagit en placering i lönegraden C 16. Departementschefen har föreslagit, att placeringen skulle bli C 15, alltså 25 000 kronor.

När vi nu äro överens med departementschefen om tanken att centralisera det hela, vad är det då som gör, att vi inte kunna instämma med honom i fortsättningen? Jo, den första och en av de större arbetsuppgifter som detta ämbetsverk skall få sig förelagd är — koncentrerat sagt — att utreda sina egna arbetsuppgifter! Jag får säga det som även utskottets majoritet erkänt, att det är ett något ovanligt tillvägagångssätt att man tillsätter ett ämbetsverk, vars första uppgift skall vara att utreda sina egna arbetsuppgifter. Vi bruka ju innan riksdagen fattar beslut i sådana här saker, i synnerhet när det gäller ett ordinarie ämbetsverk, ha linjerna utstakade och arbetsuppgifterna klara för ifrågavarande verk. Här föreligger inte någon sådan klarhet, utan här skulle, enligt departementschefens förslag, verket självt utreda den saken.

Jag är medveten om att det inte är enbart denna utredning som enligt departementschefens förslag skulle tillkomma detta ämbetsverk, utan givetvis även vissa planeringar av den fortsatta verksamheten. Propositionen avser, att efter denna utredning skall Kungl. Maj:t fastställa arbetsuppgifterna för ämbetsverket. På den punkten har inte utskottets majoritet velat följa propositionen, utan det föreslås från utskottsmajoritetens sida att sedan denna utredning är verkställd, så skall den föreläggas riksdagen för godkännande. Det är ju naturligt och riktigt, men det märkliga i detta sammanhang är, att riksdagen skall godkänna en utredning, som ett ämbetsverk gjort rörande verkets egna arbetsuppgifter. Pondera att riksdagen inte godkänner det förslag, som kommer att föreläggas. I vilken situation kommer då detta ämbetsverk? Teoretiskt sett skulle man då nästan kunna säga att det hängde i luften. Det förefaller mig som om det vore ett riktigare tillvägagångssätt att följa principen i departementschefens förslag men icke nu tillsätta ämbetsverket, utan tillsätta en utredningskommitté av den storleksordning man här tänker sig, och sedan denna utredning är klar och resultatet förelagts riksdagen fatta beslut om den organisation som utredningen då föreslår. När utredningen alltså är verkställd och linjerna äro klara, då kan riksdagen helt överblicka situationen.

På dessa grunder är det, herr talman, som vi reserverar inte kunnat biträda propositionens linje, inte ens i den något modifierade form utskottsmajoriteten här föreslagit, utan vi hemställa att riksdagen måtte avslå Kungl.

Den ekonomiska försvarsberedskapens framtida organisation m. m. (Forts.)

Maj:ts förslag samt i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa ytterligare utredning i ärendet och för riksdagen förelägga de förslag, vartill utredningen må giva anledning. Jag tror att det är den vanliga vägen för riksdagens behandling av dylika ärenden, och jag tycker att det är en inte bara ovanlig utan jag skulle nästan vilja säga enastående väg, som vi här stå inför.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till den vid utskottets utlåtande följande reservationen.

Herr statsrådet **Ericsson**: Herr talman! Av kända skäl är folkhushållningsministern förhindrad att här försvara sin proposition.

Alla inse vilken betydelsefull fråga som här föreligger till behandling. Det gäller att åstadkomma en organisation för planering av den ekonomiska försvarsberedskapen. Regeringen har ansett att en dylik planering icke längre kan uppskjutas och att det måste skapas ett organ, som får sig dessa uppgifter förelagda. Inom statsutskottet är man också enig om att rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap icke bör återupptaga sin verksamhet samt att ett nytt organ bör upprättas. Reservanterna anse för sin del att detta organ icke bör upprättas förrän man erhållit detaljerat besked om vilka arbetsuppgifter och befogenheter det nya verket skall ha. Det finns åtskilligt som gör att man kan förstå en sådan synpunkt. Men å andra sidan är det otvivelaktigt så, att om man vill ha en mera detaljerad utformning av arbetsuppgifterna, en gränsdragning för det nya organets befogenheter, så skulle det säkert dröja relativt länge innan förslag härom kunde föreläggas riksdagen. Reservanterna ha alltså ansett det lämpligast med en ny utredning, men folkhushållningsministern har icke ansett sig kunna inta samma ståndpunkt.

Nu föreligger emellertid en sådan situation, att det måste upprättas ett organ, som tar hand om planerandet av den ekonomiska försvarsberedskapen. De nuvarande krisorganisationerna kunna sägas fylla sin uppgift på delvis det plan som detta nya verk kommer att arbeta på, men kommissionernas huvuduppgift är att bemästra den brist på förnödenheter som vi fortfarande ha att dragas med. Skulle man nu tänka sig att dessa kommissioner under en period, låt oss säga fram till 1948—1949, skulle åläggas även denna planerande arbetsuppgift, så måste nog konsekvensen bli att kommissionernas personal finge utökas. Men i stället äro alla överens om — vi ha här i kammaren helt nyligen fått höra deklARATIONER om samma sak — att dessa krisorgan böra försvinna så fort som möjligt. Folkhushållningsministern arbetar själv på att få bort dessa organ så snart förutsättningarna för deras nuvarande verksamhet icke längre kunna anses föreligga.

Det blir då nödvändigt att skapa något nytt. Utredningen har föreslagit ett ganska stort och omfattande verk för att handha arbetsuppgifterna med den ekonomiska försvarsberedskapen. Regeringen har i stället föreslagit ett mindre organ, i huvudsak bestående endast av en verkställande direktör, en byråchef och ett kontorsbiträde samt erforderlig tillfällig arbetskraft. Nu kan det sägas att det är alldeles för tidigt att fatta beslut om inrättandet av så betydelsefulla tjänster att vederbörande befattningshavare placeras i lönegrupp C 15, men här är det ju fråga om en organisation, som alla äro ense om bör komma till stånd. Det måste utan tvivel inrättas en befattning för en generaldirektör, och hans löneställning måste ungefärligen bli av den storleksordning som här är föreslagen. Därom böra icke råda några delade meningar.

Vad är det då man vill? Jo, man vill ha klarhet i arbetsuppgifterna. När nu inte regeringen varit med på detta utan gått en annan väg, så tror jag orsakerna härtill äro att regeringen kännor till de svårigheter som förefinnas, när

Den ekonomiska försvarsberedskapens framtida organisation m. m. (Forts.)
det gäller den önskade gränsdragningen. En annan orsak torde ha varit att detta organ, förutom uppgiften att utreda de kommande arbetsuppgifter som böra tillfalla organet, även skall handlägga vissa administrativa ärenden. Det har under sådana förhållanden ansetts mycket viktigt att detta verk kommer i kontakt med olika områden av näringslivet och att man inte bara skapar ett nytt ämbetsverk, i vilket tjänstemännen uteslutande sitta och planera på papperet och föga känna till vad som sker ute i landet. Det är viktigt att detta organ från början får en sådan inriktning, att det står i god kontakt med näringslivet och därmed också får bättre möjligheter att fullgöra sina uppgifter.

Det har sagts att det är en underlig ordning att låta verket undersöka och utreda sina egna arbetsuppgifter — men är det så konstigt? Här har regeringen tänkt sig att detta relativt lilla verk till en början skall se efter vad som bör göras. Sedan skall verket lägga fram förslag till Kungl. Maj:t, som då har att pröva förslagen till det nya verkets befogenheter o. s. v. När nu statsutskottet föreslagit att riksdagen skall definitivt fastställa detta ämbetsverks befogenheter och omfattning m. m. kan jag meddela, att folkhushållningsministern icke har något att erinra mot en sådan ordning. Han finner det måhända rent av naturligt att riksdagen på förslag av regeringen fastställer dels vilka arbetsuppgifter som skola åläggas det nya verket, dels vilka befogenheter det skall ha — d. v. s. gränsdragningen med andra verk och myndigheter. Regeringen finner det alldeles naturligt att de, som få ansvaret för det nya verkets skötsel, skola ha de bästa förutsättningarna för att göra detta utredningsarbete och komma fram med förslag. Åtskilligt talar också för att det inte går att vänta med att inrätta detta organ till dess att vi hunnit med en ny parlamentarisk utredning. Redan nu tränga många arbetsuppgifter på, som man med tanke på vår ekonomiska försvarsberedskap skulle önska att ett särskilt organ toge hand om.

Från det arbetsfält där jag är verksam kan jag ta ett par exempel på aktuella spörsmål, som icke det nuvarande krisorganet, bränslekommissionen, känner sig kapabel att ta hand om. Dessa spörsmål äro av en sådan storleksordning, att de tarva ett bedömande från helt andra synpunkter än vad bränslekommissionen har möjlighet att anlägga på dylika frågor. Vi ha t. ex. frågan om sprittillverkningen vid våra cellulosafabriker. Skola vi — med tanke på vår försörjning med flytande bränsle i en eventuellt kommande avspärrningsperiod — ha kvar avtalen där eller inte? Och hur skola vi göra med beredskapen på gengasens område? Hur böra vi förfara när det gäller cisternanläggningar för flytande bränsle? Detta är endast ett par exempel på spörsmål, som finnas redan nu. De äro aktuella nu, och de spela en betydande roll för graden och styrkan av vår beredskap när det gäller försörjningen i händelse av krig och avspärrning.

Det är sålunda synnerligen angeläget, nästan en tvingande nödvändighet, att detta verk kommer till stånd, och att det får förtroendet att verkställa de utredningar som äro nödvändiga med tanke på verkets framtida arbetsuppgifter. Om utskottets förslag godkännes har riksdagen också skaffat sig de garantier för detta verks utformning och befogenheter, som rimligen kunna begäras. Jag tror också att man beträder den rätta vägen om statsutskottets förslag bifalles. Detta kunde då bli en början till en verksamhet, som får växa ut undan för undan allteftersom förhållandena utvecklas. Det är icke lämpligt att lägga upp saken så att ett förslag till nytt ämbetsverk skall föreläggas riksdagen, som då skall godkänna tjänsteförteckning o. s. v. och kanske skapa en hel del tjänster på ordinarie stat. Om så sker blir riksdagen faktiskt mera bunden än nu. Regeringens förslag däremot ger alla möjligheter att på ett praktiskt och smidigt sätt ordna denna angelägenhet.

Den ekonomiska försvarsberedskapens framtida organisation m. m. (Forts.)

Det är ett organ sådant som jag här skisserat, som vi eftersträva. Det har kanske tidigare från riksdagen hemställts om att en del ärenden borde handläggas just på det sättet, så att vi kunde slippa ifrån det månghövdade organ, som vi haft i rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap. Vi vilja icke ha ett nytt sådant organ utan ett ämbetsverk, som är i största möjliga utsträckning fotat på verklighetens grund och som inte heller är av större omfattning än vad som är absolut nödvändigt. Regeringen har lagt mycket stor vikt vid synpunkten att inte skapa ett stort ämbetsverk innan vi veta vilka arbetsuppgifter som i framtiden komma att åvila detta verk.

Herr Bergström: Herr talman! Jag är i mångt och mycket förekommen av statsrådet Ericsson, och jag kommer därför att begränsa mig till ett par kompletterande synpunkter.

Herr Svensson i Grönvik framhöll med stor styrka att reservanterna här vilja få till stånd en ny utredningskommitté. Reservanterna förorda alltså, så vitt jag kan förstå, en omständlig och omfattande utredning av detta spörsmål. Detta förefaller mig som ett mycket överraskande önskemål, speciellt med tanke på — som också statsrådet Ericsson erinrade om — att denna fråga ju redan tidigare har bearbetats grundligt i utredningskvaren.

Det har också yrkats på en betydligt vidlyftigare och dyrbarare organisation än den som nu föreslås i den föreliggande propositionen. Om detta senare yrkande blivit förelagt riksdagen, och om riksdagen biträtt detsamma, skulle kostnaderna många gånger om ha överstigit dem, som nu äro ifrågasatta.

Jag har uppfattat propositionen i detta stycke på det sättet — jag vet inte om det är riktigt — att den vill sätta en käpp i de ohämmade utredningarnas hjul och på så sätt förhindra att det i fortsättningen löper allt för långt och medför alltför stora kostnader för staten. Det tycker jag i så fall är någonting, som man bör vara Kungl. Maj:t tacksam för. Nu kan det mot detta invändas, att även folkhushållningsministern talar om en fortsatt överarbetning av detta problem, men det är ju inte detsamma som en utredning i egentlig mening, utan det blir närmast en bearbetning av det utredningsmaterial rörande befogenhetsfrågor och dylikt, som redan föreligger. Denna överarbetning är sålunda inte på något sätt att jämföra med det utredningsmaskineri, som reservanterna tydligen vilja sätta i gång.

Under behandlingen av denna fråga i statsutskottets andra avdelning och i utskottet in pleno ha vi kommit underfund med att denna verksamhet bör centraliseras. Skillnaden ligger däri, att vi som tillhöra utskottsmajoriteten, vilja ha denna reform genomförd nu, medan reservanterna, såsom framgår av reservationens kläm, räkna med att den tidigast 1948 skall kunna biträdas av riksdagen, för den händelse reservationens krav på ny utredning skulle vinna kamrarnas bifall. Det är en ganska lång tid för detta vitala och betydelsefulla område att ligga helt utan organisation. Reservanterna ha sagt, både i utskottet och här i kammaren, att man under dessa två år näppeligen kan räkna med någon avveckling av kommissionerna. Man kalkylerar med en fortsatt knapphet, i varje fall för de närmaste två åren, på mångt och mycket av vad vi behöva för vår försörjning, och man tror följaktligen, att kommissionerna komma att finnas kvar under denna tid. Man bör emellertid inte vara så säker på detta. Det sades i avdelningen från vårt håll, att läget i världen är ganska labilt och att det kan tänkas, att det yppas möjlighet till import av olika förnödenhetsvaror och att vi genom utnyttjande av dessa möjligheter skulle kunna snabbare avveckla en del av kommissionerna. Jag såg några dagar efter detta meningsutbyte i avdelningen ett uttalande av den nye ordföranden i livsmedelskommissionen, hovrättsrådet Söderström, som sade precis detsamma, nämligen att

Den ekonomiska försvarsberedskapens framtida organisation m. m. (Forts.) läget i världen är så labilt, att det är mycket svårt att bedöma utvecklingen för ett år framåt. Det kan tänkas, att importmöjligheterna förbättras snabbt och att det i så fall blir möjligt att genomföra lättnader i och kanske rent av upphäva vissa av ransoneringarna. När man nu får räkna med denna eventualitet att sålunda vissa kommissioner kunna komma att mista sina arbetsuppgifter under denna tvåårsperiod, vore det väl ändå klokt att inrätta det föreslagna organet, som jag föreställer mig skulle kunna ta hand om en del smärre avvecklingsuppgifter för kommissionernas räkning och i övrigt inrikta sig på sin egentliga uppgift. Vi få i detta sammanhang räkna med att om inte detta organ kommer till stånd, får väl rikskommissionen, som ju inte är älskad av någon och som alla helst tyckas vilja se försvinna så snart som möjligt, tillbaka en del av sina gamla uppgifter. Det är ju möjligt, att detta skulle kunna stimulera den till fortsatt livaktighet, så att det kan uppstå svårigheter att senare avveckla denna institution. Detta är i huvudsak, herr talman, de synpunkter, med vilka jag har velat komplettera statsrådet Ericssons anförande.

Till sist vill jag erinra kammarens ledamöter om att överarbetningen angående det föreslagna organets uppgifter ju skulle utföras i samråd med en riksnämnd, bestående av fem personer. Dessa komma från olika arbetsområden inom det praktiska livet, och man förutsätter, att de ha erfarenhet från väsentliga verksamhetsfält. Det kan väl då inte vara ett så skrämmande perspektiv att överlåta överarbetningen av det föreslagna organets uppgifter till denna institution, allra minst som man ju kan utgå från att detta arbete kommer att ske under kontakt med folkhushållningsminister Gjörös, som vi ju alla, oberoende av vilket parti vi tillhöra, ha stort förtroende för.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Svensson i Grönvik: Herr talman! Jag tycker man måste erkänna, liksom för övrigt också utskottsmajoriteten erkänt, att det är en ovanlig väg man här gått.

Herr Bergström säger, att reservanterna vilja sätta i gång ett utredningsmaskineri. Om reservationen bifölles, menade han, skulle de olika organ, som nu finnas, ändå fungera, och kostnaderna skulle därigenom bli mångdubbelt större, än om riksdagen följde utskottsmajoriteten. Statsrådet Ericsson drog upp vissa frågor av mera komplicerad art, som det gäller att auktoritativt utreda och lösa. Jag förutsätter, att folkhushållningsministern lämnar utredningsuppdraget åt personer med samma kvalifikationer som de vilka senare komma att sättas i spetsen för detta ämbetsverk enligt de direktiv, som Kungl. Maj:t kan lämna. Jag undrar, mina damer och herrar, om man inte kommer till samma resultat, på denna väg och dessutom säkrare än om utredningen företages av dessa personer i egenskap av styresmän för ämbetsverket. Skillnaden ligger ju bara däri, att riksdagen skulle få självständigt behandla och pröva en utredningsförslag. Ingen hyser väl ändå den illusionen, att, om riksdagen skall pröva det resultat, som det ifrågasatta ämbetsverket kommer till, det skulle bli en självständig prövning. Vi skulle då stå inför ett fait accompli: ämbetsverket skulle vara beslutat, det skulle bara vara fråga om i vilken utsträckning detta kunde få växa ut. Det är på detta utredningens resultat ytterst kommer att vila.

Jag tror vidare, att tiden som går åt för utredningen blir ungefär lika lång, vilket förslag man än väljer. Jag skulle snarast luta åt den uppfattningen, att om Kungl. Maj:t tillsätter en utredning med direktiv att snarast möjligt komma med förslag, har man förutsättningar att få utredningen färdig minst lika fort, som om uppdraget lämnas åt ett ordinarie ämbetsverk, som inte har något speciellt intresse av att utföra arbetet på kort tid. Skulle det, som statsrådet Ericsson sade — även herr Bergström var inne på den saken — förekomma så komplice-

Den ekonomiska försvarsberedskapens framtida organisation m. m. (Forts.)
rade frågor inom bränslekommissionen och livsmedelskommissionen, att de inte utan vidare kunna lösas av en utredningskommitté, då lär inte det föreslagna ämbetsverket kunna lösa dem heller, utan då får det organ, som nu existerar, fortsätta att existera.

Hur jag än vänder på frågan, kan jag för min ringa del inte komma till den uppfattningen, att detta är den gordiska knuten, det enda sätt, på vilket man kan lösa detta problem. Jag kan inte vara med om det, utan jag tror, att från vilken utgångspunkt man än betraktar frågan, är det bättre att gå den väg, som reservanterna föreslagit.

Slutligen vill jag säga några ord om kostnaderna. Jag vill erinra om att de siffror, som finnas i Kungl. Maj:ts och utskottets förslag, endast avse ett halvt år. Man får alltså utgå från såsom något självklart, att detta är ett minimum av kostnader för ämbetsverket. Ingen hyser väl den illusionen, att kostnaderna för ett helt budgetår komma att begränsas till dubbla beloppet av vad som här angives för ett halvt år. Kostnaderna komma att bli större, det tror jag är en nödvändighet även från det läge ur vilket jag betraktar saken.

Herr talman, detta är ytterligare några motiv för den ståndpunkt, som reservanterna ha gjort sig till tolk för, och jag har ingen anledning att frånträda det yrkande jag redan framställt om bifall till reservationen.

Häruti instämde herr *Birke*.

Herr **Malmberg** i Skövde: Herr talman! För egen del har jag biträtt reservationen närmast av principiella skäl. Jag anser, att det står obesträtt vad i reservationen anföres, nämligen »att upprätta ett nytt ämbetsverk, låt vara med en tämligen beskuren organisation, vars första och väsentligaste arbete kommer att bli att utreda verkets egna uppgifter och befogenheter, måste ur olika synpunkter ingiva betänkligheter».

Tidigare under debatten har det erinrats om att även utskottets majoritet har gjort en väsentlig ändring i Kungl. Maj:ts förslag. Jag syftar på uttalandet, att riksdagen skall få tillfälle att pröva detta ämbetsverks befogenheter och organisation, innan det trätt i funktion, men sedan det utrett sina egna uppgifter. Denna inskränkning i Kungl. Maj:ts befogenheter anser jag vara synnerligen väl motiverad, men enligt min uppfattning är den inte tillräcklig. Vi ha dock en livlig erfarenhet av att ämbetsverk ha en inneboende benägenhet att expandera. Man kan ofta iaktta, att ämbetsverken liksom tävla med varandra om att få utbyggda arbetsuppgifter. Riksdagen har all anledning att med uppmärksamhet följa utvecklingen på detta område och inte utan alldeles tvingande skäl frånhända sig sin rätt till prövning av ämbetsverkets utbyggnad.

Jag lyssnade med uppmärksamhet på statsrådet Ericssons anförande, och om jag fattade honom rätt, menade han, att denna av Kungl. Maj:t och utskottetsmajoriteten tillstyrkta linje inte är så farlig ur principiella synpunkter. Ja, om jag förstod honom riktigt, menade han, att det var en ganska naturlig uppläggning. För min del kan jag emellertid inte dela den uppfattningen, utan jag upprepar, att jag finner den ur principiella synpunkter synnerligen betänkelig.

Under debatten ha såväl statsrådet som talesmän för utskottetsmajoriteten starkt betonat, att om detta ämbetsverk icke träder i funktion omgående, äventyrar man stora värden för folkhushållet. Samtidigt har man förklarat, att om man följer reservanterna och således överlämnar utredningen åt sakkunniga, kommer det att ta alltför lång tid, och herr Bergström talade om utredningsmani. Jag har svårt att förstå, att dessa två synpunkter kunna förenas. Om det är ett så komplicerat spörsmål att få fram en plan för ämbetsverket, kan det väl inte gå så särskilt mycket fortare för det tilltänkta ämbetsverket än för en sakkunnig-

Den ekonomiska försvarsberedskapens framtida organisation m. m. (Forts.) kommitté. Båda skulle ju ha tillgång till samma material, och om utredningen tar en avsevärd tid och många krafter i anspråk i ämbetsverket, får detta inte så mycket tid över att ägna sig åt sina övriga uppgifter. Jag vill också i detta sammanhang betona, att utskottsmajoriteten förutsätter, att frågan skall kunna ligga på riksdagens bord år 1948, och enligt reservanternas uppfattning skall förslag från en särskild utredningskommitté kunna föreligga vid samma tidpunkt. Skillnaden i tid är således ingen alls, och ämbetsverket skulle ju inte, som jag förut sagt, under denna tid kunna ägna sig åt sina övriga uppgifter i så stor omfattning.

Herr talman, jag kommer till den slutsatsen, att principiella skäl tala så *starkt emot* utskottsmajoritetens linje och så *starkt för* att riksdagen inte frånhänder sig sin prövningsrätt, att jag måste yrka bifall till reservationen.

Herr Törnqvist: Herr talman! Jag måste bekänna, att om det här otvivelaktigt varit fråga om att tillskapa ett nytt ämbetsverk, hade jag med största sannolikhet befunnit mig på herr Svenssons i Grönvik linje och accepterat hans sätt att resonera. Det är för mig ytterst tvivelaktigt, och måste vara det för alla, som tagit del av ärendets innebörd, huruvida det är fråga om ett nytt ämbetsverk. Hela reservationen vilar på den uppfattningen, att det är ett nytt ämbetsverk, och den står och faller med denna uppfattning.

Vi ha den gamla institutionen, rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap, som snart är tjugu år gammal och som omorganiserades för tio år sedan. Denna rikskommission har riksdagen väl infört men ej avskaffat. Den kom emellertid att förlora betydande delar av sina arbetsuppgifter i och med kristidens inträdande vid 1940-talets början. Kungl. Maj:t dirigerade över till de nyskapade krisorganen de väsentligaste av de uppgifter, som rikskommissionen enligt sina instruktioner hade haft att utföra. På så sätt gjordes alltså rikskommissionen till en del av krisförvaltningsapparaten. Nu är det fråga om att rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap skall avskaffas. Om den skall avskaffas helt och hållet måste vi utgå från att de synpunkter som riksdagen 1928 och 1936 lade på de uppgifter, för vilkas utförande rikskommissionen tillkom, inte längre ha någon betydelse. Om jag nu från talarstolen bekänner, att jag år 1928 bekämpade tillkomsten av detta organ med hänsyn till tidigare ståndpunktstaganden av vida mera betydelsefulla personer än jag, som uppträtt i denna talarstol, konstaterar jag bara, att jag vid den tidpunkten inte ansåg kommissionen vara behövlig. För övrigt ha erfarenheterna ända in på kristiden visat, att dess tillkomst var ganska obehövlig. Det fanns inte mycket att hämta ur dess arkiv och erfarenheter för de nya kristidskommissionerna, som fingo överta dess uppgifter. Detta har omvitnats både av rikskommissionens egen ledning och av de nytillkomna kristidsorganens första organisatörer, men det är en sak för sig. Riksdagen beslöt med stor majoritet att inrätta rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap, och jag är inte säker på att den nu är beredd att avskaffa densamma helt och hållet.

Det är sålunda, mina damer och herrar, fråga om en omorganisering av en gammal kommission. Denna kommission eller, om man så vill, detta verk var emellertid en mastodontorganisation, så klumpig som någonting överhuvud taget kan bli, och den måste genom sin sammansättning i hög grad paralysera sitt eget arbete. När nu vår kloke och väl ansedde folkhushållningsminister har erkänt som viktiga för statsverksamheten en del av de uppgifter, som denna rikskommission för ekonomisk försvarsberedskap skulle ta om hand, och funnit det lämpligt att behålla dessa och försöka fördela dem på lämpligaste sätt — han kallar det för en riksnämnd för försvarsberedskap — så skola vi

Den ekonomiska försvarsberedskapens framtida organisation m. m. (Forts.)
väl ta emot detta förslag med tacksamhet. Därest riksdagen avvisar förslaget, föreligger det risk för att vi snart ånyo få ta upp en diskussion i annat sammanhang om den gamla rikskommissionens vara eller icke vara. Jag vill sålunda i det rent organisatoriska skeendet lägga in följande: vi ha den gamla rikskommissionen, vars arbete delvis övertagits av andra organ, och det säges, att vi nu äro på glid mot normala fredsförhållanden. Vi äro emellertid inte beredda att upphöra med våra omsorger om den försvarsberedskap, som skall förberedas under fredstid, men vi skola ha ett annat — nej låt mig taga tillbaka ordet »annat» och i stället säga — smidigare organ för de uppgifter, som den gamla rikskommissionen hade. Sedan vill man ha detta godkänt av riksdagen, sålunda rätt att minska den gamla rikskommissionens stora apparat, rent principiellt. På grundval av detta beslut kommer man att minska antalet ledamöter, och man begär riksdagens fullmakt att låta dessa, d. v. s. det minskade antalet ledamöter i en kommission, som vi redan ha, utarbета ett förslag till instruktion för detta gamla organ i dess nya form. Det är inte möjligt, synes det mig, att hårdraga frågan på det sättet att man säger, att här skapa vi ett nytt ämbetsverk. Jag tror icke det kommer att ske — i varje fall kommer det aldrig att få mitt understöd — att man ger Kungl. Maj:t fullmakt att upprätta ämbetsverk för nya uppgifter. Det vill riksdagen själv vara med om. Här är det sålunda inte ett nytt ämbetsverk eller nya arbetsuppgifter, som skapas, utan avsikten är att rikskommissionens arbete skall kunna utföras på ett smidigare sätt än som hittills kunnat ske inom kommissionen. Detta synes mig mycket väl kunna infogas i det som man har dramatiserat så mycket under debatten. Det har sagts att här skapar man ett ämbetsverk och sedan ger man detta verk i uppdrag att självt utarbета planerna för sina göromål, d. v. s. man skulle inte veta, vad detta nya ämbetsverk skulle göra, utan det skulle verket självt tala om för Kungl. Maj:t och riksdagen. Det ligger, som sagt, inte till på det sättet. Arbetsuppgifterna föreligga i princip i instruktionen för den gamla rikskommissionen, som skall krympas ihop.

Tillfället synes vara utomordentligt gynnsamt och det är väl detta tillfälle som har stimulerat folkförsörjningsministern att just nu komma fram med denna sak. Vi önska alla att kriskommissionerna skola försvinna så fort som möjligt, och vi ha ju för en stund sedan haft en liten överläggning om ett betänkande i denna sak. Vi vilja att de skola bort så fort som möjligt. I syfte att nedbringa krisorganisationen har folkhushållningsministern funnit, att en nämnd av det slag, som han nu föreslår, d. v. s. en omorganisation av den gamla rikskommissionen, kan bli en utomordentligt värdefull reservoar, dit man successivt kan förlägga den verksamhet hos olika kristidsinstitutioner, vars avveckling på så sätt kan förberedas, och som man måste ägna viss omsorg åt, i stället för att behålla krisorganen med dess stora organisation blott för små, enkla och mindre väsentliga ting. En sådan samorganisering bör kunna anses var högst aktuell, och vi ha knappast råd att vänta på den genom att tillsätta en särskild utredning för att klara ut detta, enligt mitt sätt att se, tämligen enkla spörsmål.

Jag vill, herr talman, ha påpekat detta, att jag icke erkänner att det är ett nytt ämbetsverk. Hade det varit det, hade denna proposition icke haft min röst, det försäkrar jag högt och rent. Här är det blott fråga om en omorganisering av ett gammalt, fallfärdigt institut, som sedan länge bort vara borta helt och hållet, och det har ju också varit det med undantag av ett antal tjänstemän.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Den ekonomiska försvarsberedskapens framtida organisation m. m. (Forts.)

Herr **Onsjö**: Herr talman! Herr Törnkvists anförande ger mig anledning till några erinringar.

Herr Törnkvist argumenterar som om reservanterna ville bibehålla den gamla organisationen, men så är ingalunda fallet. Vad det här gäller är ju att inrätta ett nytt organ, som tar sig an den framtida ekonomiska försvarsberedskapen. Vad meningsskiljaktigheterna ha gällt är, hur detta skall ske och på vad sätt detta skall organiseras. Det har, som vi alla sett, försiggått en utredning och framlagts ett förslag, men detta förslag har av remissinstanserna blivit sönderskjutet. Meningarna ha varit så delade, att departementschefen icke ansett sig kunna på grundval av denna utredning framlägga något förslag. Då har han löst frågan på det sättet, att han dragit konsekvenserna av det som alla äro eniga om, nämligen att det skall inrättas ett organ, och föreslår att vi inrätta ett sådant organ men överlämna åt organet självt såsom dess första uppgift att utreda sina egna arbetsuppgifter, hur det skall organiseras o. s. v. Det är just detta som reservanterna vända sig emot, såsom herr Malmborg i Skövde tidigare sagt, av rent principiella skäl.

Nu argumenterar herr Törnkvist som om det inte vore fråga om att inrätta ett nytt ämbetsverk. Men det är ju dock fråga om att anställa en generaldirektör i lönegrad C 15, som skall bli chef, även om man inte vill kalla det för ett ämbetsverk från början! Detta är ur principiella synpunkter betänkligt. Även utskottsmajoriteten har ansett det betänkligt och i anledning därav ändrat Kungl. Maj:ts förslag såtillvida, att riksdagen i sista hand skall få pröva det förslag till organisation, som detta ämbetsverk eller riksnämnd kommer att framlägga.

Såväl statsrådet Ericsson som herr Bergström anför, att utskottets förslag som helhet är billigare, och herr Bergström säger, att reservanterna leker i hågen en dyrbarare anordning. Vi få väl göra klart för oss vad vi här besluta, nämligen att utreda. Det är väl ingen som vill göra gällande att beslutet avser ämbetsverket sådant det skall bli. Att denna utredning skulle bli billigare än en annan utredning är väl svårt att bevisa. Jag tycker att en ämbetsman i C 15 icke är någon billig utredningsman. Det är emellertid en bagatell vad utredningen kostar. Frågan är vad själva organisationen kommer att kosta, och då är det väl, såsom herr Malmborg i Skövde säger, att om denne chef med sina medarbetare skall utreda saken, ha de benägenhet för att icke taga till i underkant. Ämbetsverk ha benägenhet att svälla, och det är anledning att befara att detta ämbetsverk ingalunda blir billigare, om det skall läggas upp och utredas av ämbetsverkets chef och hans medarbetare än om det fick utredas av mera opartiska personer.

Sedan har man från utskottet anfört ännu ett skäl. Man säger, att det går fortare, smidigare, är mera praktiskt o. s. v. Men vi komma ju fram till, både reservanterna och utskottsmajoriteten, att detta skall prövas vid 1948 års riksdag! Jag menar, att i den mån programmet fullföljes, kommer det på ett ut, vilken av dessa båda vägar man väljer. Då är det bara de principiella betänkligheterna som det gäller, och då måste vi väl säga i detta fall, att de äro tungt vägande.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservanternas förslag.

Herr **Bergström**, som på begäran erhöi ordet för kort genmäle, anförde: Herr talman! Herr Onsjö har varit inne på samma tankegång som herr Malmborg i Skövde, nämligen att man inte skulle vinna något i tid, om man följde utskottsmajoriteten. Man hänvisar till att överarbetningen kommer att taga tid och att resultatet av den näppeligen kan föreläggas riksdagen förrän 1948.

Jag vill fästa uppmärksamheten på att om organet inrättas nu, kunna en hel

Den ekonomiska försvarsberedskapens framtida organisation m. m. (Forts.)
del kommissionsavvecklingsuppgifter, som kunna komma att anmäla sig under våren, tagas om hand av detta organ, och det är mycket sannolikt att detta i så fall kommer att medföra viss besparing för statsverket. Vi skola inte förbise, varför vi vilja ha ett beslut om att detta organ skall tillsättas omedelbart, nämligen att vi skola ha en instans att hänvisa vissa kommissionsuppgifter till, i den mån kommissionerna kunna avvecklas.

Härefter yttrade:

Herr Sefve: Herr talman! Herr Törnkvist gjorde gällande, att det inte var fråga om ett nytt ämbetsverk utan endast en omorganisation av en kommission till ett ämbetsverk. Detta måste dock vara detsamma som att skapa ett nytt verk. Dessutom motiveras det hela med att man inte vill att rikskommissionen skall leva upp på nytt.

Från annat håll har det sagts, att genom att nu besluta i överensstämmelse med propositionen eller rättare sagt i överensstämmelse med utskottsmajoritetens förslag så sätter man en käpp i utredningshjulet, och därmed skulle man minska kostnaderna för utredningen. Jag har svårt att förstå detta, ty en utredning som sker inom ett ämbetsverk behöver inte alls bli billigare än en utredning som sker innan ämbetsverket kommer till. Det ligger i Kungl. Maj:ts hand att därvidlag begränsa utredningen, och i detta avseende äro vi allesammans överens med statsrådet Gjörös om att ett sådant verk och vad därmed hör samman bör begränsas i möjligaste mån. Som här från flera håll framförts äro vi reservanter mycket ängsliga för den tendens till utvidgning, som ligger i ett ämbetsverks egen natur. Varje tjänsteman vill sköta sin tjänst så bra som möjligt. Är det en generaldirektör, som har att uttala sig om sitt ämbetsverk och dess uppgifter, vill han naturligtvis skaffa sig så pass mycket och god arbetskraft att verket kan fylla sina uppgifter, såsom han fattar dem, så bra som överhuvud taget är tänkbart, och i denna mänskliga och delvis berömvärda egenskap ligger också faran för att ett sådant verk skall växa för mycket.

Av det som anförts till förmån för utskottets förslag finner jag, att strängt taget bara ett skäl kan vara av verkligt stor betydelse och det är det som anförts av statsrådet Ericsson, nämligen att det finns en del uppgifter, som man inom den närmaste tiden måste ha avklarade, och att det för närvarande inte finns något organ, till vilket man kan förlägga dessa, om de olika kriskommissionerna skola upplösas. Vore det så, att man stode inför det omedelbara upplösandet av kriskommissionerna och alltså bleve försatt i den ställningen, då medger jag att det vore fördelaktigt att ha detta ämbetsverk redan från början, och då kunde man se sig nödsakad att taga de ofördelaktiga följderna för att vinna denna fördel. Men nu är det ju så, att statsutskottet och även riksdagen helt nyligen till Kungl. Maj:t framfört sina bekymmer för att det tar så lång tid med avvecklingen. När vi tidigare hörde statsrådet Gjörös tala här i riksdagen, framförde han också sin tveksamhet på denna punkt. Det är självfallet riktigt, som här anförts, att det kan bli ändringar i importförhållandena och i fråga om världens finansiella läge överhuvud, varför en snabbare avveckling kan äga rum än vad man nu tror. Även om det förhölle sig så, följer dock därav inte att något sådant med nödvändighet kommer att ske så snabbt att den gamla rikskommissionen måste återupplivas.

Vi reservanter tro, att en begränsad utredning skall kunna genomföras på ganska kort tid, så att med full säkerhet ett förslag kan framläggas till 1948 års riksdag, och anse därför dessa risker, som jag nyss talat om, icke vara större än att de kunna tagas.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Den ekonomiska försvarsberedskapens framtida organisation m. m. (Forts.)

Herr statsrådet **Eriesson**: Herr talman! Herr Sefve erkände, att om det förhöll sig på det sättet, att vissa arbetsuppgifter redan föreläge, skulle detta otvivelaktigt vara ett skäl för att man redan nu skulle inrätta detta ämbetsverk. Jag vill betyga herr Sefve och kammarens övriga ledamöter att det är ett trängande behov, om man vill ha denna verksamhet ordnad, att få till stånd ett organ, som även får vissa administrativa uppgifter. Det skulle kunna handlägga vissa spörsmål och samtidigt med denna administrativa verksamhet utreda, under vilka befogenheter och på vilka ämnesområden som det självt skulle verka. Det är just därför som denna proposition har kommit fram nu.

Reservanterna befara, att denna metod att presentera riksdagen denna begränsade form av det nya verket, alltså en generaldirektör och ytterligare några tjänstemän jämte tillfällig personal, kan leda till att vi få en överdimensionering av det nya verket. Detta förefaller mig egendomligt. Den väg som reservanterna förorda, skulle väl vara den, att vi göra en överarbetning av den utredning, som har verkställts, och så kommer man fram med ett definitivt förslag om hur verket skall se ut. Men det är väl ingen i denna kammare som tror, att vi då få ett förslag på riksdagens bord som är av mindre omfattning än det som nu föreligger — det kan jag inte tänka mig — utan det kommer att bli ett verk av helt annan storleksordning än vad som nu presenteras riksdagen.

Det är angeläget — jag har betonat det tidigare — att ingen kriskommissions verksamhet förlänges bara med tanke på vissa uppgifter av planläggande karaktär, som vederbörande kommission har att handlägga. Då är det ju anledning att samla ihop alla dessa arbetsuppgifter till en central instans, detta nya planeringsverk för den ekonomiska försvarsberedskapen, och därmed möjliggöra en rationellare handläggning av dessa ärenden än vad man får om kommissionerna skola handlägga desamma.

Jag vill tillägga, att vi haft en utredning om t. ex. gengasberedskapen, alltså huruvida vi i beredskapssyfte skulle vidtaga några åtgärder för att säkra en viss tillgång på gengasaggregat. Denna utredning är verkställd och ligger i Kungl. Maj:ts kansli, men vi ha inte vidtagit några åtgärder. Vi ha haft utredningar på andra områden, t. ex. om flytande bränsle. Den ligger också färdig, men man vill gärna ha ett praktiskt arbetande organ, som kan konkretisera vad som bör göras, vilka beslut som böra fattas och vilka förslag som böra framläggas för riksdagen. Vi tro att detta organ, om riksdagen bifaller statsutskottets förslag, kommer att fylla en mycket stor uppgift, och att man tillgodoser det intresse, som riksdagen helt naturligt vill bevaka, att inte nya ämbetsverk upprättas utan att man har klart för sig, vad de skola ha för arbetsuppgift. Här är det så pass klart fixerat som det är möjligt i nuvarande läge. Det är klart, att om man hade lagt mindre vikt vid sparsamhetssynpunkten, hade det gått att utforma en proposition, där man gjort en viss gränsdragning, men då kanske denna gränsdragning blivit felaktig. Allt tyder på att den inslagna vägen är den riktiga, och även om vissa principiella betänkligheter kunna resas, tror jag icke, att de äro av den styrka, att de böra hindra att den föreliggande propositionen vinner riksdagens bifall.

Herr **Törnkvist**: Herr talman! Jag ber att få säga ett par ord i anledning av herr Sefves replik.

Jag vill bara med uteslutande av ordet »ämbetsverk», som användes i reservationen, säga, att rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap enligt Kungl. Maj:ts förslag skall ersättas med riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap. Det är ganska svårt att upptäcka någon annan skillnad mellan dessa båda, rikskommissionen och riksnämnden — i varje fall kan man icke härvidlag

Den ekonomiska försvarsberedskapens framtida organisation m. m. (Forts.)
tala om ämbetsverk — än att kommission enligt allmänt språkbruk måste vara en högre dignitet än nämnd.

Herr Sefve: Herr talman! Gentemot herr Törnkvist vill jag framhålla, att statsrådet ju själv kallade organet för ett ämbetsverk.

Med anledning av vad statsrådet nyss anförde, vill jag säga, att jag — och jag förmodar även mina kamrater i utskottet — icke äro rädda för det verk, som nu här föreslås, utan för det verk vi befara skall bli resultatet av den utredning, som förstnämnda verk skall företaga.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Onsjö begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 280, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes emellertid av herr Onsjö, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 93 ja och 70 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 12.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 281, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade grunder för statsbidrag till kuratorsverksamhet i abortförebyggande syfte m. m.

I propositionen nr 319 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 27 september 1946, föreslagit riksdagen att dels godkänna de förslag rörande ändring av grunderna för statsunderstöd till abortförebyggande åtgärder, vilka angivits i nämnda statsrådsprotokoll, dels ock medgiva, att det å riksstaten för budgetåret 1946/47 under femte huvudtiteln upptagna förslagsanslaget till abortförebyggande åtgärder finge tagas i anspråk för bestridande av kostnaderna för utbildning av kuratorer för berörda verksamhet.

Kungl. Maj:ts förslag innebar, bland annat, att statsbidraget till kuratorsverksamhet i abortförebyggande syfte skulle höjas från 20 kronor till 25 kronor för mottagning och att såsom villkor för statsbidraget skulle gälla, utom annat, att kuratorn tillerkändes en minimilön, motsvarande lönegrad A 15 i civila avlöningsreglementet, i stället för, såsom hittills gällt, lönegrad A 11.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

a) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag godkänna av utskottet förordad höjning av statsunderstödet till abortförebyggande åtgärder,

*Ändrade
grunder för
statsbidrag till
kuratorsverk-
samhet i
abortförebyg-
gande syfte.
m. m.*

Ändrade grunder för statsbidrag till kuratorsverksamhet i abortförebyggande syfte m. m. (Forts.)

b) medgiva, att det å riksstaten för budgetåret 1946/47 under femte huvudtiteln upptagna förslagsanslaget till abortförebyggande åtgärder finge tagas i anspråk för bestridande av kostnaderna för utbildning av kuratorer för ifrågavarande verksamhet.

Beträffande frågan om minimilönerna för ifrågavarande kuratorstjänster hade utskottet i sin motivering förklarat sig icke kunna tillstyrka den av Kungl. Maj:t föreslagna höjningen.

Reservation hade avgivits av herrar *Oscar Olsson, Gustaf Iwar Anderson* och *Hoppe*, vilka ansett, att utskottet med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag oförändrat bort hemställa,

att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag godkänna de ändringar av grunderna för statsunderstöd till abortförebyggande åtgärder, vilka framlagts i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 27 september 1946,

b) medgiva, att — — — ifrågavarande verksamhet.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde

Herr Osterman: Jag blev ganska förvånad häromdagen att höra av en kollega, att man i England inte tycks ha något svårare abortproblem eller i varje fall inte någon livligare diskussion om dessa frågor, eftersom man av allt att döma inte har gett sig på att lagstifta på detta område. En gästande engelsk läkare, som bl. a. besökte en psykiatrisk hjälpbyrå här i staden, blev mycket överraskad, då han av min kollega fick veta, att man där på byrån också vidtog åtgärder för att patienterna skulle kunna få havandeskap avbrutet, om det fanns anledning därtill. Någon lagstiftning på detta område fanns tydligen inte i hans hemland, och det föreföll som om man inte kände något större behov av en sådan. Man utförde abort, när kvinnans liv var i fara, och andra indikationer voro synbarligen mindre aktuella.

Här i Sverige har ju utvecklingen gått en annan väg, och de under de senaste decennierna ökande illegala aborterna ha tvingat oss till en ingripande lagstiftning på området. De legala aborterna öka ju också, från 1 088 rapporterade fall under 1944 till över 2 000 hittills under 1946, alltså en fördubbling av antalet på två år. Senast i våras företog riksdagen en utvidgning av området för de medicinsk-sociala indikationerna, en åtgärd som nog i och för sig var berättigad. Men jag tror att ju mer man lagstiftar på detta område och ju mer man underlättar ingreppets utförande på legal väg, desto mer befordrar man den s. k. abortmentaliteten, d. v. s. den sinnesförfattning, i vilken en kvinna som blivit gravid mot sin vilja, ofta en ogift blivande moder, i sin förtvivlan och rådvillhet inte ser någon annan utväg än ett avbrytande av havandeskapet. Genom att alltför ivrigt peka på den närmast till hands liggande möjligheten avskärmar man ur synfältet också andra möjligheter, som borde ha beaktats. Från min egen erfarenhet kan jag omvitna, att dessa kvinnor många gånger äro så inställda på ett avbrytande av havandeskapet såsom den enda utvägen, att det är svårt att ens få diskutera situationen i dess helhet med dem.

De abortförebyggande åtgärder, som beslötos vid 1945 års riksdag, avsågo att avvägbringa något riktigare proportioner mellan de olika tillvägagångssätten, när det gällde att komma åt den illegala aborten. Genom inrättande av bl. a. kvinnliga kuratorstjänster, som skulle besättas med högt kvalificerade personer, ville man möjliggöra för den förtvivlade blivande modern att komma i förbindelse med en människa, som kunde se problemet från alla dess aspekter, som kunde framlägga de olika möjligheterna till en lösning och ägna hela sin tid åt att realisera dem. Att dessa tjänster skulle ställa utomordentliga krav på

Ändrade grunder för statsbidrag till kuratorsverksamhet i abortförebyggande syfte m. m. (Forts.)

sina innehavare, både i fråga om teoretisk utbildning, praktisk läggning, takt och tålmod, var man inte blind för, och det föreskrevs därför också höga fordringar för innehav av en sådan befattning.

I detta sammanhang varnade en av kammarens ledamöter, numera ledamot av första kammaren, för en för låg lönesättning i fråga om dessa tjänster. Hon yttrade: »Jag tror å andra sidan att det är rätt olämpligt att redan från början sätta dessa tjänster i sådan löneställning, ty hela denna verksamhet hänger på om de skola kunna föra i land sina uppgifter på ett ur samhällets liksom individernas synpunkt tillfredsställande sätt. Det är därför viktigt att redan från början få kvalificerade sökande.»

Som villkor för att statsbidrag till kuratorsverksamheten skulle utgå föreskrevs, att huvudmannen, landstinget eller stad, som inte tillhör landsting, tillerkände befattningshavaren en lön, som motsvarade minst lönegrad A 11 i civila avlöningsreglementet.

Vid anordnandet av den kurs, som ingick i fordringarna för innehav av kuratorsbefattning, visade det sig att hälften av de 14 sökande inte uppfyllde de formella kompetenskraven. Av de övriga togo alla utom en tillbaka sina ansökningar, delvis på grund av att statsbidraget för kursens genomgående var för lågt, men framför allt därför att anställningsvillkoren voro så ekonomiskt oförmånliga, vilket de sökande tidigare inte haft klart för sig. Under sådana förhållanden kunde kursen inte hållas.

I det förslag, som medicinalstyrelsen på uppdrag av Kungl. Maj:t inkom med, föreslogs ökade bidrag till stipendier, som skulle bli behovsprövade, men framför allt, att kuratorsbefattningarna skulle vara förenade med en minimilön motsvarande lönegrad A 18. Dessutom föreslog medicinalstyrelsen ändrade principer för utgående av statsbidraget till avlöningen, nämligen att detta icke skulle knytas till antalet mottagningar utan maximeras till 4 000 kronor per år, såvitt jag förstår en bättre princip för statsbidrag, som ju också är avsedd att tillämpas inom t. ex. den psykiska barna- och ungdomsvården. Geografiska och andra skäl göra ju, att arbetet på det här området måste läggas så olika inom olika delar av landet, med olika antal mottagningar etc. allt efter de skiftande behoven. Den fastställda grunden för statsbidragen kan därför i detta avseende komma att verka orättvist.

För att återgå till frågan om kuratorernas löner så ansåg departementschefen, med hänsyn särskilt till vad som anförts av svenska landstingsförbundet och svenska stadsförbundet i deras yttranden över medicinalstyrelsens förslag, en viss försiktighet böra iakttagas vid lönesättningen av abortkuratorerna, och han stannade för lönegrad 15 som minimilön, och den är också föreslagen i propositionen nr 319.

På denna punkt har emellertid utskottet varit av en annan mening. Utskottet anför: »Vidkommande frågan om höjning av minimilönerna för ifrågasvarande kuratorstjänster synes det utskottet att viss ytterligare erfarenhet bör avvaktas. Vederbörande huvudmän torde ännu ej ha fattat beslut om inrättande av sådana tjänster och ej heller fastställt några löneförmåner. Utskottet vill icke förneka att högre löner kunna vara motiverade inom denna gren av kuratorsverksamhet än inom andra grenar därav. Huvudmännen böra dock vara obetagna att själva taga ställning till denna fråga.»

Ingen vill ifrågasätta, att icke utskottet varit besjälade av samma önskan som vi alla att av denna form för socialvård skapa ett effektivt instrument vid bekämpandet av vad jag skulle vilja kalla de icke nödvändiga aborterna. Men jag tror, att utskottet underskattat svårigheterna att åstadkomma detta, om icke kuratorerna erbjudas en ekonomiskt mera lockande ställning. Vi komma icke att få några kvalificerade innehavare av dessa befattning-

Ändrade grunder för statsbidrag till kuratorsverksamhet i abortförebyggande syfte m. m. (Forts.)

ar, om så icke sker, det är min bestämda övertygelse; det visar ju bland annat fiaskot med den första utbildningskursen. Är det på det området man anser nödvändigt att avvakta ytterligare erfarenheter, kommer man otvivelaktigt att få dem. Man kan visserligen säga, att det gäller minimilöner och att det är huvudmännen obetaget att höja dem utöver minimibeloppet, men kommer så att ske med tanke på de konsekvenser beträffande andra löneanspråk, det kan medföra? Vi måste ta hänsyn till att verksamheten är helt och hållet ny, och att icke heller intresset överallt är lika stort som hos de initiativtagande statsmakterna. Jag delar icke utskottets uppfattning, att saken icke är brådskande. Tvärtom överväges nog på flera håll inrättande av kuratorstjänster. Ansökan om statsbidrag inkom till medicinalstyrelsen i juli från Stockholms stad och i denna månad från Göteborg. I Stockholm har man redan en liknande verksamhet, och i de stora städerna kommer man väl oberoende av statsbidragsvillkoren att inrätta välavlönade befattningar, men hur blir det i landsorten? Jag noterar i detta sammanhang med intresse, att utskottet tacksamt diskonterar den av departementschefen föreslagna höjningen av statsbidraget till kuratorsverksamheten med undvikande att ta ställning till den därmed förenade frågan om lönehöjning för kuratorerna. Det påminner mig om en historia om ett gammalt göteborgsoriginal, som var så till den grad sparsam, att han icke ens lät den sura gröten förfaras. För att uppmuntra sig själv brukade han, då han åt gröten, ha en snaps stående framför sig och styrka sig med tanken på den belöning som väntade. Men då måltiden var avslutad, brukade han hålla tillbaka snapsen. »Nu lurade jag dig allt, Johan», sa han. Det förefaller mig som om utskottet i ett analogt läge resolut har svält snapsen och låtit gröten stå.

Herr talman! Jag kan icke finna annat än att riksdagen har bundit sig för att se till att de abortförebyggande åtgärder, som beslutades 1945, också föras ut i levande livet. Det kan icke ske utan en ändring av lönevillkoren för den viktiga personalgrupp som abortkuratorerna utgöra. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

I detta anförande instämde herr *von Friesen*.

Fröken Nygren: Herr talman! Var och en som något satt sig in i denna fråga måste vara på det klara med, att de arbetsuppgifter, som åvila ifrågavarande kuratorer, äro av så ömtålig art, så svåra och många gånger så obehagliga, att vederbörande tänker sig för mer än en gång, innan hon söker sig in på området. De förmåner som bjudas under utbildningstiden äro icke av den storleksordning, att de direkt kunna utgöra någon lockelse, men de bli dock genom den förbättring, som av Kungl. Maj:t nu föreslås, så pass goda, att intresserade krafter kunna tänkas nöja sig med dem, under förutsättning att den lön som sedan bjudes blir någorlunda tillfredsställande. Erfarenheten har ju visat, att man icke med nu gällande förmåner kan få kompetenta sökande. Om man går på utskottets linje, tar man med öppna ögon risken, att den redan beslutade verksamheten på grund av personalbrist icke ännu på länge kan bedrivas. Den som haft kontakt med detta problem och det klientel, som det här gäller att bistå, vågar icke ta en sådan risk.

De illegala aborterna utgöra en enorm fara för vårt folk, och jag är övertygad om, att därest man skulle få en uppskattning av de kostnader samhället åsamkas genom dessa aborter, skulle man redan av ekonomiska skäl finna det fördelaktigare att biträda Kungl. Maj:ts förslag. För mig är det dock helt andra ekonomiska synpunkter som göra att jag anser, att det är en ofrånkomlig plikt för samhället att göra allt som göras kan för att råda bot på de nuvarande för-

Ändrade grunder för statsbidrag till kuratorsverksamhet i abortförebyggande syfte m. m. (Forts.)

hållandena. Då endast bästa tänkbara krafter kunna vara goda nog för ett så ömtåligt och betydelsefullt arbete som det varom nu är fråga, förefaller det mig mycket oklokt att hesitera inför den föreslagna löneökningen.

Jag skall icke ta kammarens tid i anspråk med att vidare utveckla detta problem. Det har ju redan så bra gjorts av den föregående talaren. Jag skall nöja mig med att med denna korta motivering yrka bifall till reservationen.

Häruti instämde fru *Johansson*.

Herr *Mårtensson*: Herr talman! Såväl herr Osterman som fröken Nygren har försökt finna hela anledningen till att inte tillräckligt många sökande anmält sig till den igångsatta kursverksamheten i det förhållandet, att lönerna skulle vara alltför låga. Men förhåller det sig ändå inte så, att en kraftigt bidragande orsak till att ett så litet antal sökande anmält sig till dessa kurser är den rådande bristen på arbetskraft, framför allt på kvinnlig arbetskraft? Och man avhjälpes nog inte denna brist genom att öka lönerna för exempelvis en grupp av befattningshavare, ty detta medför väl knappast någonting annat än att befattningshavarna komma att söka sig från andra områden till det område, där lönerna äro något större. Om detta alltid kommer att innebära någon vinst ur samhällets synpunkt, därom kan det råda delade meningar, men säkert är att detta system ofelbart leder till en betydande snedbelastning av hela vårt lönesystem, som kan vara ganska farlig.

Majoriteten inom utskottet är fullt medveten om att de kuratorer, som det här är fråga om, kunna komma att få en mycket krävande och svår uppgift, men utskottet har trots detta inte ansett det vara lämpligt att redan nu förorda en väsentlig löneförbättring för dessa kuratorstjänster. Riksdagen beslöt ju så sent som förra året, att dessa kuratorer skulle ha en löneställning, som motsvarade lönegrad A II i civila avlöningsreglementet. Sedan detta beslut fattats, har det genomförts en provisorisk löneförbättring för samtliga statsanställda. Denna provisoriska löneförbättring uppgår för flertalet tjänstemän till ett belopp av mellan 660 och 720 kronor per år. Härtill kommer att under riksdagens prövning ligger ett förslag till nya löneplaner för statens befattningshavare. Om detta förslag godkännes, komma befattningshavarna att fr. o. m. den 1 juli 1947 erhålla en ytterligare, icke oväsentlig förbättring av sina löner.

Jag skall i detta sammanhang be att få nämna några siffror. I den lönegrad, enligt vilken lönerna för här ifrågavarande kuratorer skola utgå, är för närvarande begynnelselönen i lägsta ortsgrupp 4 787 kronor — i detta belopp liksom i de följande har då inräknats de rörliga tilläggen och den provisoriska löneförbättring, som började tillämpas den 1 juli innevarande år. Slutlönen på lägsta dyrort utgör för närvarande 5 780 kronor, medan begynnelselönen på högsta dyrort uppgår till 6 173 och slutlönen till 7 418 kronor.

Om den löneproposition, som för närvarande ligger på riksdagens bord, blir bifallen, komma dessa kuratorer att från den 1 juli 1947 utan någon lönegrads-
uppflyttning erhålla, i lägsta ortsgruppen en begynnelselön av 5 880 kronor och en slutlön av 6 612 kronor, i högsta ortsgruppen en begynnelselön av 6 996 kronor och en slutlön av 7 872 kronor.

Jag vågar säga, att dessa löner inte äro så låga som fröken Nygren och herr Osterman här velat göra gällande.

Om reservanternas förslag, vilket sammanfaller med den kungl. propositionen, bifalles, kommer omedelbart begynnelselönen i den lägsta ortsgruppen att uppgå till 5 696 och slutlönen till 7 279 kronor, medan i högsta dyrortsgruppen begynnelselönen utgör 7 334 och slutlönen 9 262 kronor. Om man sedan räknar med, såsom jag gjorde i det tidigare fallet, att den framlagda lönepropositionen

Ändrade grunder för statsbidrag till kuratorsverksamhet i abortförebyggande syfte m. m. (Forts.)

kommer att bifallas, innebär detta att fr. o. m. den 1 juli 1947 begynnelselönen i lägsta dyrortsgruppen skulle utgöra 6 924 och slutlönen 8 136 kronor samt i högsta dyrortsgruppen begynnelselönen 8 244 och slutlönen 9 696 kronor.

Med andra ord, om reservanternas förslag bifalles, komma dessa kuratorer att från den 1 juli 1947 erhålla en löneförbättring, bortsett från det provisoriska lönetillägget, på 2 137 kronor när det gäller begynnelselönen i lägsta ortsgruppen och 2 356 kronor när det gäller slutlönen i denna grupp. I högsta ortsgruppen skulle begynnelselönen ökas med 2 071 och slutlönen med 2 278 kronor.

Om nuvarande lönegradsplacering för kuratorerna bibehålles, få de ändå, därest den nya löneplanen godkännes, en löneförbättring i förhållande till nu utgående löner med 1 093 kronor när det gäller begynnelselönen i lägsta ortsgrupp och 832 kronor när det gäller slutlönen i denna grupp. I högsta ortsgrupp ökas begynnelselönen med 823 och slutlönen med 454 kronor. Dessa löneökningar erhåller man alltså utöver den provisoriska löneförbättring, som tillkom dessa befattningshavare den 1 juli i år.

Det är med hänsyn till dessa relativt stora löneförbättringar, som från den 1 juli 1947 skulle komma de här ifrågavarande kuratorerna till del utan att någon ändring av deras lönegradsplacering företages, som utskottet har ansett, att det inte är lämpligt att för närvarande bifalla den kungl. propositionen. Om det senare skulle visa sig erforderligt med en ytterligare löneförbättring för dessa kuratorer, böra respektive landsting och städer enligt utskottets mening få fritt pröva denna fråga.

Med dessa få ord ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Jag vill först för min del säga, att jag betraktade det faktiskt som en skyldighet att lägga fram denna proposition, sedan vi hade erfarit verkningarna av den lönesättning som skedde, när de ursprungliga besluten fattades. Jag trodde — jag hoppas, att jag därvid icke misstagit mig trots den motsättning, i vilken statsutskottets majoritet kommit till den kungl. propositionen — att riksdagen skulle vara alldeles särskilt intresserad av åtgärder i abortförebyggande syfte. Detta är ett av de viktigaste leden i dessa abortförebyggande åtgärder. Jag stödde denna min tro därpå, att de illegala aborterna utan ringaste tveivel äro ett av de värsta kräftsår, som överhuvud taget finnas i det nuvarande samhället.

Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet därpå — kammaren är ju synd att säga, ty den är ju i huvudsak utanför dessa väggar — men i allt fall de närvarande ledamöternas uppmärksamhet därpå, att om vi under 1920-talet hade lyckats åstadkomma abortförebyggande åtgärder, som hade varit effektiva — det är naturligtvis mycket svårt att säga vilken effekt olika åtgärder kunna ha — då, mina damer och herrar, hade vi aldrig fått någon kris i befolkningsfrågan. De illegala aborterna beräknas vara så många — den lägsta siffra, som någon överhuvud taget ansett värt att nämna är 10 000, men det finns uppskattningar upp till åtminstone 30 000 — att man kan konstatera, att om dessa aborter kunnat förebyggas, så att 30 000 barn hade blivit levande födda och icke aborterade, så hade vår nativitet varit tillräckligt hög för att bland annat de verkningar vi i dag observera av den utveckling på nativitetens område, som ägde rum under 1930-talet, skulle ha uteblivit. Vi skulle icke i dag ha behövt ha så mycket bekymmer för bristen på arbetskraft, vare sig beträffande den kvinnliga eller manliga, som vi nu ha. Sådana överväganden ha gjort, att jag för min del ansåg det vara synnerligen angeläget att icke uppskjuta en rättelse på en punkt, där man ursprungligen uppenbarligen hade begått ett misstag.

De siffror, som herr Mårtensson har anfört här, kunna förefalla höga. De

Ändrade grunder för statsbidrag till kuratorsverksamhet i abortförebyggande syfte m. m. (Forts.)

anfördes även i första kammaren, men de gjorde icke ett alltför djupt intryck där. Trots att reservationen endast är undertecknad av tre personer, biföll första kammaren med stor majoritet denna reservation och därmed Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Osterman har berättat, hur det gick med den första kursen. Det hindrar icke, att jag kommer att upprepa vad han på den punkten anförde. Jag tycker nämligen, att det är så ytterligt belysande, att vad som förekommit bör, jag höll på att säga, slås in i hjärnorna. De lediga befattningarna söktes av fjorton personer. Sju av dem befunnos ha så låga kvalifikationer, att de icke kunde komma i fråga till den kurs, som de skulle genomgå. Sju stycken blevo alltså kvar. En av dem hade genomgått socialpolitiska institutet. De andra antogs, trots att de icke hade en sådan teoretisk utbildning utan i huvudsak endast en omfattande social praktik. När de sökande fingo klart för sig vilka löneförmåner som stodo till buds för dessa befattningar, återkallade emellertid sex av dem sina ansökningar. Det blev alltså endast en kvar, varför det överhuvud icke kunde anordnas någon kurs. Jag får säga, att nog skulle det väl ändå vara ganska egendomligt, om vi skulle behöva upprepa ungefär detsamma kanske med ännu sämre resultat — det vet man icke — ännu en gång.

Jag kan för min del icke inse, att statsutskottets tvekan här är särdeles väl motiverad. Jag förstår alla de bekymmer man kan ha i landstingen beträffande placeringar i olika lönegrader, men det har understrukits — jag vågar göra det också — att det kräves ju alldeles speciella kvalifikationer av dessa kuratorer. Utom den utbildningskurs de skola genomgå kräves det i regel ganska lång annan utbildning förut.

Jag hoppas att man bland de många landstingsmän, som finnas i riksdagens andra kammare liksom i första kammaren, icke tar illa upp, om jag påpekar, att landstingens lönepolitik icke alltid har varit i allo lyckad. Det torde väl icke kunna bestridas, att en stor del av den sjuksköterskebrist, som vi nu lida under, helt enkelt beror därpå, att arbetsvillkoren och framför allt lönevillkoren för sjuksköterskorna ha varit för njugett tilltagna. Nu sker det ju gudskelov en betydande förbättring, men den förbättringen är väsentligen framkallad av bristen. Man har insett, att man måste vara något mera generös än man hittills varit, om man överhuvud taget skall kunna vänta sig att tillräckligt många kvinnor skola söka sig in på sjuksköterskebanan och stanna där. Det senare är ju icke minst viktigt.

Nu befinna vi oss uppenbarligen på det område vi nu diskutera i ett läge, där det icke bara kan bli fråga om brist utan eventuellt om att riksdagens beslut om inrättandet av sådana här kuratorsbefattningar överhuvud taget icke kan genomföras därför att vederbörande med de kvalifikationer som krävas finna löneställningen vara för låg.

Jag vågar uttala den förhoppningen, att kammaren skall följa reservationen. Jag tror att om kammarens ledamöter hade varit närvarande vid diskussionen, så hade det kommit att ske. Så skedde, som jag förut nämnt, i första kammaren, där man lät övertyga sig om att statsutskottets majoritet icke hade valt den riktiga vägen i denna fråga.

Under detta anförande hade herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna.

Herr Fast: Herr talman! Jag skulle vilja säga några ord mer principiellt i denna fråga, men innan jag gör det, vill jag i anledning av socialministerns uttalande om landstingens lönepolitik fästa uppmärksamheten på ett par saker.

Även om det har rått brist på sjukvårdspersonal här i landet, har denna

Andrade grunder för statsbidrag till kuratorsverksamhet i abortförebyggande syfte m. m. (Forts.)

brist varit väsentligt mycket mindre än den brist på personal, som funnits på andra jämförliga områden, då det gällt kvinnlig arbetskraft, och den har i varje fall icke — det ha de undersökningar, som tid efter annan och minst en gång om året gjorts från landstingsförbundets sida, visat — stått i rimlig proportion till tidningarnas uttalanden på denna punkt.

Jag vill också gärna i detta sammanhang säga, att jag tror att landstingen i åtskilliga avseenden ha varit föregångsmän för staten. Vi få komma ihåg, att det inte bara är lönerna som här äro av betydelse, utan också de kostnader som vederbörande får vidkännas för sin utbildning. En billig utbildning spelar många gånger större roll än lörens storlek. Och därvidlag ha ju landstingen gått i spetsen, i det att de för det första slopat alla elevavgifter vid sina sjuksköterskeskolor, för det andra gett stipendier för genomgång av dessa skolor samt under de allra senaste åren även lämnat stipendier till sådana sjukvårdsbiträden, som velat skaffa sig den underbyggnad, som är erforderlig för att vinna inträde i sjuksköterskeskola. Detta är säkerligen sådant, som är nödvändigt för att man skall få en så god rekrytering som möjligt. I detta syfte ha vi också — det är nog inte heller herr statsrådet obekant — vid de senaste löneförhandlingarna gått in för att åstadkomma ett mellanled ur beföringssynpunkt för att göra det hela trivsammare för de biträden, som stanna inom sjukvårdstjänsten.

Vad lönerna beträffar, uppgår den sista löneförhöjningen för sjuksköterskorna till väsentligt mer än 1 000 kronor och för biträdena till ungefär 900 kronor. Jag skall vara den förste att erkänna, att löneläget har varit synnerligen ojämnt och att lönerna i åtskilliga avseenden kanske legat för lågt, men sedan landstingen kommit överens om att bedriva sina förhandlingar centralt och åstadkomma lika villkor över hela landet, tror jag inte att det kan göras några berättigade erinringar i detta avseende, särskilt om man ser på de löner, som skola utgå efter den 1 januari 1947.

Även när det gäller här ifrågavarande kuratorer tror jag att det liksom i fråga om sköterskorna har utomordentligt stor betydelse, att man ser till att vederbörandes kostnader för utbildningen bli så låga som möjligt. Därför skulle jag ha hälsat med mycket större tillfredsställelse, att man hade gått längre, när det gällt att ge bidrag för genomgående av dessa kurser, i stället för att lägga huvudvikten vid lönegradsplaceringen. Jag är livligt övertygad om att vi därigenom skulle ha kunnat få betydligt fler sökande till kurserna än vad som kan komma att bli fallet även om lönerna höjas. En hel del människor ha helt enkelt inte råd att lägga ut pengar på sin utbildning.

Vidare tycker jag, att man skall akta sig för att dra förhastade slutsatser av att en kurs blivit misslyckad. Den uppgift, som det här gäller, är ändå någonting så nytt, att kännedomen därom inte har hunnit tränga ut, och någon reklam har naturligtvis inte heller kunnat göras för saken, eftersom landstingen ännu inte hunnit fatta beslut om inrättande av tjänster av detta slag.

Rent principiellt skulle jag beträffande lönerna vilja säga — till frågan om vilket löneläge, som slutligen skulle fastställas för dessa kuratorer, har jag inte tagit ställning; jag tycker att den frågan är litet för tidigt väckt — att det hittills aldrig har varit lyckligt, när det varit staten som haft att bestämma lönerna för landstingens tjänstemän. Det är väl också ganska orimligt, att så sker, även om staten åtager sig att betala hela lönen, ty det finns dock ett samband med hela den lönepolitik, som landstingen skola bedriva. Och även för vederbörande befattningshavare har det inte varit någon lycklig utveckling. Hur har det t. ex. varit, när riksdagen beslutat om lönerna till tandläkarna? Jo, landstingen ha, i de fall då staten bestämt lönerna, efter relativt kort tid fått träffa överenskommelse om helt andra löner. Tiden rör

Ändrade grunder för statsbidrag till kuratorsverksamhet i abortförebyggande syfte m. m. (Forts.)

sig fort, och det har, när det gällt de ettåriga avtal, som vi hittills haft, varit fråga om löneförhöjningar på ungefär 600 kronor, och ingen vet, hur det kommer att bli, när de tvååriga avtal, som vi slutit, utlöpa.

När staten fastställer lönerna på detta sätt bryr sig landstingen inte om den befattningshavaregruppens löner. Dem kunna vi ej röra vid, säger man; det är ju staten som bestämmer därom. Jag vill fästa uppmärksamheten på en sådan grupp av befattningshavare som lärarna vid våra verkstadsskolor. Landstingsförbundet har, i samråd med lärarnas egna organisationer, gjort framställning den ena gången efter den andra om löneförbättring för dessa lärare. På grund av denna lönepolitik försiggår nu en avfolkning från den lärarkåren. Vad som i dagens läge kan te sig som en förmån, är kanske i det långa loppet långt ifrån en förmån för vederbörande befattningshavare utan i stället en black om foten.

Nu ligger saken till så, att en rad landsting gjort framställning till centrala lönenämnden om behandling av kuratorernas löner, inte lönerna för de kuratorer varom här är fråga, utan även lönerna för kuratorer i allmänhet, till exempel de som finnas vid våra sanatorier och kroppssjukhus. Dessa framställningar ha vi hittills icke gjort någonting åt, vilket berott därpå, att icke någon organisation funnits med vilken vi kunnat förhandla. I annat fall skulle nog löneförhandlingarna varit slutförda för deras del lika väl som fallet blivit beträffande löneförhandlingarna för andra befattningshavaregrupper. Kvar står ju endast frågan om tandläkarnas löner. Nu, sedan det bildats en organisation, Kuratorernas förening, är man beredd att taga upp förhandlingar beträffande lönerna. Det gäller då att lösa en rad av spörsmål. Är det billigt och skäligt att för den grupp, varom nu är fråga, sätta löneläget högre än för andra kuratorer? Kommer det måhända icke att visa sig, även om de kuratorer som vi nu syssla med ha andra arbetsuppgifter än övriga kuratorer, att det kräves likartad utbildning och lika höga kvalifikationer för alla kuratorer. Med andra ord, även om det kan föreligga variationer i kvalifikationerna dem emellan, kommer kanske totaliter ungefär samma kvalifikationer att fordras. Därom vet jag emellertid i dag ingenting. Men det är ganska naturligt, att man resonerar om dessa ting med Kuratorernas förening och söker sig fram till vad som kan vara skäligt både med hänsyn till de kvalifikationer, som skola föreskrivas, och det löneläge, som kan komma i fråga.

Det är ganska självklart, att de förhandlingar som förestå icke komma att resultera i ett kvarblivande för dessa befattningshavare i 11:e lönegraden. Det vore i och för sig orimligt eftersom sköterskorna placerats i 12:e lönegraden. Var dessa befattningshavare komma att placeras, den frågan vill jag icke taga ställning till i dag. Det vore orimligt och skulle föregripa förhandlingsläget. Det är detta som varit anledningen till att jag begärt ordet. Om vi bestämma, att de skola placeras i 15:e lönegraden, blir det meningslöst med förhandlingar, där man allvarligt skall försöka resonera om löneplaceringen för denna grupp, ty då är ju den placeringen redan gjord. Då ha landstingen endast att betala den fastställda lönen icke endast åt de kuratorer som det här är fråga om, utan även åt andra kuratorgrupper. Då blir det lönereglering från statens sida, jämväl i sådana situationer då denna grupp måhända sackat efter i utvecklingen i förhållande till andra grupper. Detta har jag icke kunnat undgå att säga i detta sammanhang. Jag tror icke att det är alldeles säkert att man gagnar den grupp, som det här är fråga om, genom att följa reservationen.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag. Om detta blir kammarens beslut, har man icke på något sätt tagit ställning till den lönegrads-

Andrade grunder för statsbidrag till kuratorsverksamhet i abortförebyggande syfte m. m. (Forts.)
placering, som slutligt skall fastställas efter landstingens gemensamma förhandlingar.

I detta anförande instämde herr *Andersson* i Falun.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Jag skulle egentligen inte ha begärt ordet igen — det var ju jag, det medgiver jag, som inledde herr Fast i frestelsen att särskilt diskutera landstingens lönepolitik i allmänhet, fast det ju ej precis var min avsikt — men jag kan ej låta vissa uppgifter beträffande förhållandena, i vad det gäller statens sjukhus och landstingens sjukhus, få stå oemotsagda. Det var socialdepartementet som tog initiativ till statens sjuksköterskeskola, och mig veterligt var det den enda skola i landet där ingen avgift krävdes av eleverna till en början. Att landstingen sedan följt med utvecklingen på den linjen, ja därtill har den bleka nöden tvingat dem. Det tror jag att jag lugnt vågar påstå. Dessutom ha ju eleverna där vissa stipendier.

Beträffande löne- och arbetsvillkoren är det väl knappast alldeles korrekt att säga, att landstingen gått i spetsen i förhållande till staten. Jag medgiver gärna att statens egna löner till sjukvårdspersonalen varit för låga, men de ha icke varit lägre vid statens sjukhus än vid landstingens.

Vad slutligen arbetstiden beträffar, torde det väl vara så, att det var på socialdepartementets initiativ som arbetstidsbegränsning vidtogs för den stora gruppen av statliga sjukhus, nämligen sinnessjukhusen. Dessa sjukhus voro väl de första institutioner, där man i princip gick in för 8-timmars arbetsdag, åtminstone mig veterligt. Skola vi nödvändigt ta upp en tvist om statens och landstingens roll i detta avseende, tror jag att staten står sig ganska väl.

Herr Fast sade, att han skulle ha varit glad om man i stället för att göra lönefrågan till en särskild tvistepunkt lagt tonvikten mera på stipendierna för att få sökande till dessa kurser. Ja, härtill vill jag säga, att regeringen ju föreslår för en fyra månaders kurs en förhöjning av stipendierna från 100 kronor per månad till 250 kronor per månad. Jag tycker uppriktigt sagt, att det är ett ganska gott hopp jämfört med de ursprungliga grunderna. För dem som ha behov av hjälp böra 250 kronor i månaden för en fyra månaders kurs vara ett ganska tillfredsställande stipendium. Jag tycker nog att till och med herr Fast borde vara nöjd därmed. Hade det varit fråga om en mycket lång utbildningstid, ett par år eller så, hade även 250 kronor i månaden varit i underkant. Men när det gäller en relativt kort kurs förefaller mig icke ett belopp av 250 kronor vara ogeneröst gent emot dem som söka sig in på dessa kurser.

Jag skulle egentligen icke ha ingått på dessa ting. För mig är nämligen huvudsaken icke hur det kan komma att förhålla sig i lönehänseende mellan sjuksköterskorna, de andra kuratorerna och de kuratorer som det är fråga om här. För mig är huvudsaken att förverkliga beslutet att skapa ett organ för den förebyggande abortverksamheten, eftersom, jag upprepar det, jag betraktar de illegala aborterna som något av det samtidigt vidrigaste och mest samhällsskadliga som vi för närvarande ha att dragas med.

Herr **Fast**, som på begäran erhöll ordet för kort genmäle, yttrade: Herr talman! Det sista kan jag helt instämma i, och den saken behöva icke socialministern och jag diskutera med varandra om.

I anledning av statsrådets uttalande, att statens sjuksköterskeskola skulle vara först när det gällde sloandet av kursavgifter, vill jag säga, att redan dessförinnan hade landstinget i ett län, nämligen Kopparbergs län, slopat kursavgifterna för här ifrågasvarande undervisning. Jag tror att man även i andra

Ändrade grunder för statsbidrag till kuratorsverksamhet i abortförebyggande syfte m. m. (Forts.)

landsting då beslutat taga bort avgifterna. Man lämnade lön efter ett år i den sjuksköterskeskola, som tillhör landstinget i mitt län, vilket man icke gjorde vid statens sjuksköterskeskola. Detta är i och för sig ingenting att tvista om. Vad som är av intresse är, att socialministern säger, att den här hjälpen bör anses vara tillräcklig under denna korta kurs. Ja, men därigenom blir det ännu svårare att motivera den 15:e lönegraden.

Härpå anförde:

Herr **Rubbestad**: Herr talman! Såväl herr Osterman som statsrådet Möller synes lägga sin argumentation så, att vi som stå för utskottets utlåtande icke skulle behjärta denna verksamhet utan gå emot densamma. Så är icke fallet. Utskottet är fullt medvetet om att det är nödvändigt att vidtaga åtgärder i detta hänseende. Vi befinna oss därför precis på samma linje. Vi vilja icke förhindra denna verksamhet, utan vi anse att den bör fortsätta. Men vad vi här vänt oss emot är den synpunkt som både statsrådet och herr Osterman lägga på saken, att en höjning av lönen skulle komma att avhjälpa svårigheterna. Vi äro ej säkra på det. I stället ha vi ansett, att man tills vidare bör pröva saken. Om en kurs icke har lyckats, skall man därför ej slå sig till ro. Man bör försöka på nytt.

Utskottet har biträtt två av de saker som statsrådet hemställt om i propositionen. Sålunda har utskottet bifallit yrkandet om en höjning av stipendierna från 100 kronor till 250 kronor, alltså en betydlig förbättring. Utskottet har också gått med på en höjning av statsbidraget med 5 kronor per mottagning, som statsrådet förordat. Det kommer i sin tur att medverka till att det blir större intresse för huvudmännen att ordna det hela på sätt som de anse önskvärt och lämpligt. Jag skulle tro att med det steg som kommer att tagas, om riksdagen bifaller utskottets förslag, komma många landsting att anställa dessa kuratorer till högre lön än de tidigare gjort. Att vi anse det oriktigt att föreskriva en viss löneställning, beror på de motiv som herr Fast berörde och som jag tror kammaren bör ge sitt vitsord åt. Här är det fråga om en viss grupp, som har visst samband med andra grupper befattningshavare hos landstingen. Det bör undan för undan i ett sammanhang prövas, vilken löneställning dessa befattningshavare skola ha. Detta är just vad som sker i landstingens centrala lönenämnd, där herr Fast är ordförande. Med hans inställning till lönefrågorna och landstingens intresse i övrigt tror jag icke vi behöva vara rädda för att saken kommer att drivas på annat sätt än som är till gagn för denna verksamhet men också för landstingens berättigade intressen, vilket säkerligen icke skulle bliva fallet, därest Kungl. Maj:ts proposition bifalles. Jag tror därför att det är klokast att vi i dag ansluta oss till utskottets förslag, till vilket jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr **Mårtensson**: Herr talman! Jag skulle ha kunnat avstå från ordet efter det senaste anförandet. Jag vill emellertid försäkra statsrådet Möller, att såväl riksdagen som statsutskottet äro intresserade av frågan om ett förhindrande av de illegala aborterna. Men jag måste tyvärr säga, att jag för min personliga del ändå inte tror att denna kategori kuratorer kunna åstadkomma så stora underverk som socialministern här velat göra gällande. Men trots detta stora intresse för denna verksamhet kunna ändå de, som dagligen ha att syssla med lönefrågor, ej helt och hållet bortse från lönesättningen för de olika befattningshavarna. Det kan i detta sammanhang erinras om, att det finns kuratorer även vid andra inrättningar och andra verk. Vi kunna vara absolut övertygade om att om dessa kuratorer, som det nu är fråga om, komma i en

Ändrade grunder för statsbidrag till kuratursverksamhet i abortförebyggande syfte m. m. (Forts.)

betydligt bättre löneställning än övriga, så kommer det omedelbart framställning från dessa andra kuratorer om samma löneförmåner.

Fru Sandström: Herr talman! Det kan synas opåkallat att jag, efter de tungt vägande inlägg som gjorts, tager till orda i denna sak. Men jag fäste mig vid en sak i herr Mårtenssons första anförande. Han sade att om reservanternas förslag bifalles, skulle det medföra en väsentlig förhöjning av kuratorernas löner. Då kan man fråga: kan man verkligen höja löner för befattningshavare som icke finnas. De kuratorer som det här gäller existera ej.

Man har talat om att Kuratorernas förening skall föra avtalsförhandlingar, men de speciella kuratorer, som det här gäller, existera fortfarande inte, och de kunna ej heller i denna förening föra sin talan. Jag är ense med socialminister Möller därom, att man, för att kunna få några platser besatta, måste giva en ordentlig lön så att de, som söka sig till dessa kurser, verkligen veta, att de med sin utbildning och sina stora kvalifikationer också få en hygglig lön. Först betygar man från motsatt håll, att man så gärna vill att denna verksamhet skall komma till stånd, men samtidigt är man rädd för att den skall draga med sig sådana konsekvenser som att andra kuratorer vilja ha samma löner.

Här har det — om jag får säga det så enkelt — varit ett stilla gruff mellan representanter för landstingen och statens sjuksköterskeorganisationer. Men, mina damer och herrar, den saken gällde sjuksköterskor, ej dessa speciella tjänstemän, som vi nu tala om. Det rör sig här om en alldeles ny och alldeles speciell tjänst, som måste besättas med folk med alldeles speciell utbildning. Därför anser jag, att man inte riktigt kan jämföra dessa kuratorer med sjuksköterskorna och redan befintliga andra kuratorer.

Jag ber alltså att på det varmaste få yrka bifall till reservationen.

Herr Fast erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Det är oriktigt att säga att en förening för kuratorerna inte skulle vara förhandlingsduglig för den grupp det här är fråga om. Det är självklart att en organisation som skapas måste vara förhandlingsduglig inte blott för en speciell grupp utan för hela kategorien, ty så stor skillnad i fråga om uppgifterna är det ju inte mellan detta och andra områden, där det finns organiserat folk vid våra sjukhus.

Herr Mårtensson, som jämväl på begäran erhöll ordet för kort genmäle, anförde: Herr talman! Om jag inte är felaktigt underrättad finns det redan sådana kuratorer som det här är fråga om i Stockholm, och vidare finns det, som jag redan påpekat, kuratorer inom en hel del statliga verk.

Fru Sandström erhöll likaledes ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Jag förstår givetvis precis hur herr Fast ser saken, men å andra sidan kan jag inte finna, att ens en förhandlingsduglig kuratorsförening skulle kunna, som herr Fast säger, föra förhandlingar för en grupp som ännu inte är i verksamhet och inte ens är utbildad. Jag vet inte varför man nu i förväg skall diskutera dessa framtida kuratorsangelägenheter. Dessa kuratorer måste som sagt först finnas, innan de kunna ta ställning till sina problem.

Härpå anförde:

Herr Hedlund i Östersund: Herr talman! Jag har begärt ordet för att bringa kammaren i åminnelse den debatt som fördes i våras, när lagen om utvidgad rätt till legala aborter diskuterades. Man utvidgade området för den social-

Ändrade grunder för statsbidrag till kuratorsverksamhet i abortförebyggande syfte m. m. (Forts.)

medicinska rätten till abort på ett sätt som förskräckte många. Jag var inte förskräckt. Men man tröstade sig dock med att detta inte skulle medföra någon större våda, i det att man satte sitt hopp till upplysningsverksamhet och hjälpåtgärder av social natur. Bland de hjälpåtgärder, till vilka man hyste stora förhoppningar, var denna kuratorsverksamhet.

Om man hade så stor tillit till den sociala verksamheten och framför allt till dessa speciella kuratorer, då man antog den utvidgade lagen om abort, bör man ju vara mycket angelägen se till att de verksamma medel man ville ha vid sidan av den utvidgade abortlagen också skapas. Försök ha nu gjorts att organisera denna kuratorsverksamhet. De ha misslyckats, och jag kan inte frigöra mig från tanken att de misslyckats inte så mycket på grund av de låga stipendierna som på grund av att lönen är för litet lockande, när det gäller en verksamhet som i sig själv är så föga lockande. Jag tror det är alldeles felaktigt att sammankoppla dessa speciella kuratorer med den kuratorsverksamhet som landstingen själva tagit initiativet till och vartill de också sökt rekrytera medhjälpare. Här är det staten som tar ett initiativ. Socialministern har gjort alla försök för att få verksamheten i gång, men de ha misslyckats, och jag tror som sagt att misslyckandet beror på att lönen är för låg för att kunna locka.

Nu är jag i den svåra belägenheten att vara en mycket aktiv landstingsman — jag är landstingets ordförande — samtidigt som jag är riksdagsman, men jag är gudskelov ingen lönereglerare, och därför kan jag tala fritt. Jag har mycket svårt, herr Fast, att förstå att landstingens beslutanderätt i lönefrågan i allmänhet skulle på något sätt kringkärvas, om denna proposition skulle bifallas. De kuratorer, varom här är fråga, komma alltid att vara speciella kuratorer, och varje jämförelse med de övriga kuratorerna få vi alldeles säkert i framtiden avstå från. Jag talar nu som landstingsman, och jag måste säga, att mig oroar det inte att bifalla regeringens förslag, och därför, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen.

Herr Rubbestad: Herr talman! Jag vill bara säga till herr Hedlund i Östersund, att i de landsting och de städer, där man har gått in för denna verksamhet, har det inte saknats kuratorer, och man har ordnat saken med de löner och de bestämmelser som gälla — alltså i Stockholm och, såvitt jag är rätt underrättad, också i Göteborg.

Landstingen ha för sin del inte tagit någon ståndpunkt till detta förslag.

Endast ett par landsting ha i år anslagit ett ganska litet belopp för att följa verksamheten. Mitt landsting har således gått in för 5 000 kronor och ett annat landsting för några tusen kronor, men i övrigt ha landstingen inte gjort något som helst åt saken. Därför menar jag att det inte har varit någon brist på kuratorer till de platser, det varit fråga om, och därför skola vi inte motivera på det sätt som herr Hedlund gör.

När man är både landstingsman och riksdagsman och tänker på den stora stab av tjänstemän som man har inom landstinget, bör man nog akta sig för att handla så, att inte vissa åtgärder bidra till att förrycka löneläget för andra, utan alltsamman bör ses i sitt sammanhang. Ty det känna vi till litet var ifrån riksdagsarbetet, att har det lyckats en befattningshavare att pressa upp sin lön, kommer sedan hela kategorien och säger: vi skola ha detsamma. Det är detta vi vilja förebygga genom en klok översyn av hela systemet på det område det här är fråga om.

Herr Hedlund i Östersund: Herr talman! Jag har mycket svårt att förstå att landstingen skulle vara tvingade, därest vi ta denna lönesättning för dessa

Ändrade grunder för statsbidrag till kuratursöksamhet i abortförebyggande syfte m. m. (Forts.)

kuratorer, att konsekvent höja lönerna för alla andra befattningshavare, i de fall förslaget innebär en löneförhöjning. I en speciell lönefråga må väl ändå landstingen kunna handla utan att det behöves medföra sådana konsekvenser som herr Rubbestad befarar. Att inte landstingen tagit något initiativ för att ordna denna verksamhet — månne det kanske inte beror därpå att landstingen veta, att vi inte ha tillgång på tillräcklig personal för att kunna ordna saken?

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Osterman begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 281, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 13.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 282, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till personer, som ådragit sig skada eller sjukdom i flyktingverksamhet m. m., jämte i ämnet väckt motion.

I propositionen nr 327 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 27 september 1946, föreslagit riksdagen medgiva, att i anledning av de olycksfall och sjukdomar, som drabbat personer under arbete för omhändertagande och vård av flyktingar och s. k. repatriander samt härmed jämförlig internationell humanitär hjälpverksamhet, finge av det under femte huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till Statsverket åliggande, av andra medel ej utgående ersättningar i anledning av olycksfall i arbete m. m. till envar av dessa personer eller deras rättsägare utbetalas ersättning enligt i nämnda statsrådsprotokoll angivna grunder.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle ersättningarna utgå enligt de grunder som i militärsättningsförordningen angäves för andra än värnpliktiga, förstärkta i vissa fall enligt grunderna för förordningen den 29 juni 1946 angående provisorisk förbättring av vissa ersättningar i anledning av kroppsskada ådragen under militärtjänstgöring vid förstärkt försvarsberedskap m. m. Detta innebär, att ersättningstillägg skulle utgå, vid förlust av arbetsförmågan, å sjukpenning med två kronor 75 öre i ortsgrupp 1, tre kronor 50 öre i ortsgrupp 2 och fyra kronor 25 öre i ortsgrupp 3 för dag räknat och å invalidränta med 984, 1 284 och 1 584 kronor för år räknat i respektive ortsgrupper samt vid en med lägst en fjärdedel nedsatt arbetsförmåga med det lägre belopp som svara mot arbetsförmågans nedsättning.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr Carlsson i Bakeröd m. fl. väckt motion (II: 564), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att ersätt-

Ersättning för skada eller sjukdom i flyktingverksamhet m. m.

Ersättning för skada eller sjukdom i flyktingverksamhet m. m. (Forts.)
ningstillägg skulle utgå, vid förlust av arbetsförmågan, å sjukpenning med fyra kronor 25 öre för dag räknat och å invalidränta med 1 584 kronor för år räknat samt vid en med lägst en fjärdedel nedsatt arbetsförmåga med det lägre belopp, som svarade mot arbetsförmågans nedsättning.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 564 medgiva, att i anledning av de olycksfall och sjukdomar, som drabbat personer under arbete för omhändertagande och vård av flyktingar och s. k. repatriander samt härmed jämförlig internationell humanitär hjälpverksamhet, finge av det under femte huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till Statsverket åliggande, av andra medel ej utgående ersättningar i anledning av olycksfall i arbete m. m. till envar av dessa personer eller deras rättsägare utbetalas ersättning enligt de grunder, som av departementschefen angivits i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 27 september 1946.

Reservation hade avgivits av herrar *Gustav Emil Andersson, Ivar Persson, Svensson* i Grönvik och *Rubbestad*, vilka ansett, att utskottet i anledning av motionen II: 564 bort förorda, att ersättningstillägg skulle jämväl i ortsgrupperna 1 och 3 utgå med för ortsgrupp 2 föreslagna belopp såväl på sjukpenning som på invalidränta och i övrigt enligt grunderna för förordningen av den 29 juni 1946, samt hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen II: 564 medgiva, att till följd av de olycksfall och sjukdomar, som drabbat personer under arbete för omhändertagande och vård av flyktingar och s. k. repatriander samt härmed jämförlig internationell humanitär hjälpverksamhet, finge av det under femte huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till Statsverket åliggande, av andra medel ej utgående ersättningar i anledning av olycksfall i arbete m. m. till envar av dessa personer eller deras rättsägare utbetalas ersättning enligt de grunder, som av reservanterna angivits.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr Rubbestad: Herr talman! I den föreliggande frågan hemställes om möjlighet att lämna visst stöd åt personer som varit verksamma i flyktingshjälpen, särskilt sådana som inte kunnat erhålla något understöd på grund av hittills gällande bestämmelser. Nu föreslås att de skola kunna få bidrag och tillägg enligt förordningen angående ersättning till skadade militärer. Dyrortsgruppering förutsattes alltså. Sådana som få ett tillägg skola i ortsgrupp 1 ha 2: 75 per dag, i ortsgrupp 2 3: 50 per dag och i ortsgrupp 3 4: 25 per dag. För dem som blivit invalider är det tänkt att ersättning till invalid skall utgå i ortsgrupp 1 med 984 kronor, i ortsgrupp 2 med 1 284 och i ortsgrupp 3 med 1 584 kronor, alltså närapå det dubbla mot i ortsgrupp 1.

Det är ju inte så stor grupp detta förslag avser, det är ett 70-tal befattningshavare som för närvarande kunna komma i fråga. Men propositionen syftar också till att lämna stöd, därest ytterligare fall skulle inträffa. Nu vårdas omkring 3 000 flyktingar av dylik personal, som alltså också kan länkas råka ut för olycksfall, varför antalet kan bli större. Den ekonomiska konsekvensen kanske inte skulle bli särdeles betungande, om man gick med på detta förslag, men det är principfrågan det gäller, om man här skall börja tillämpa dyrortsgruppering på ytterligare en grupp, och det är i det avseendet reservationen går emot Kungl. Maj:ts förslag.

Vi reservanter anse att vi skola lämna stöd åt personer som deltagit i denna verksamhet, men vi mena att det skall inte vara deras bostadsort, som skall vara bestämmande för förmånens storlek, utan vi anse att det bör vara samma

Ersättning för skada eller sjukdom i flyktingverksamhet m. m. (Forts.)
ersättning till alla, vare sig de bo i stad eller på landet. Därför ha vi i vår reservation yrkat att ersättning skall utgå efter ortsgrupp 2, både när det gäller dagersättning och när det gäller bidrag till invalider.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Eriksson** i Stockholm: Herr talman! Riksdagen fick under vårsessionen en proposition som innebar, att personer som hade ådragit sig sjukdom eller lidit skada under beredskapstjänstgöring skulle få ersättning enligt förordningen om ersättning för skada i militärtjänst. I samband därmed framlades också en proposition om vissa tilläggsersättningar till de ersättningar som utgingo enligt militärförordningen. Dessa tilläggsersättningar dyrortsgraderades så, att de på billigaste ort skulle utgöra 2 kronor 75 öre, på mellanorten 3 kronor 50 öre och på dyraste orten 4 kronor 25 öre såsom tillägg till sjukpenningen och motsvarande tillägg till livränta. Denna proposition behandlades av andra laguskottet, tillstyrktes enhälligt av utskottet och bifölls av kamrarna den 26 juni. I samband med denna behandling förekom i denna kammare allenast ett yttrande. Detta anslöt sig i princip till den tankegång som nyss utvecklats av den ärade reservanten, men däri gjordes intet yrkande.

När vi i utskottsavdelningen behandlat nu föreliggande fråga och den motion som väckts i samband därmed, måste vi säga oss, att eftersom man här föreslår att den personal, som använts i flyktingverksamhet, skall få ersättning efter samma bestämmelser som ersättning utgår på grund av skada eller sjukdom på grund av militärtjänst, och med samma tilläggsersättningar som i våras bestämdes att utgå till den personal, som kom i åtnjutande av ersättningen i fråga, är det naturligt att riksdagen också bifaller nu förevarande proposition. Man kan inte tänka sig, förefaller det mig, att personal som åtnjuter ersättning på grund av skada, uppkommen under militärtjänstgöring, skall ha ersättning efter vissa grunder, personal som ådragit sig skada under beredskapstjänstgöring skall ha efter samma grunder, medan slutligen den personal vi nu behandla — denna mycket lilla grupp — skulle ha ersättning efter delvis andra grunder. Önskar man den ordning som reservanterna vilja genomföra, förefaller det mig vara rimligt att man i så fall ändrar grundkungörelsen, alltså dels militärsättningsförordningen, dels förordningen om tillägg till denna, och så låter samma bestämmelser gälla för alla de grupper, som man anser skola åtnjuta ersättning av statsmedel för skada eller sjukdom uppkommen under dessa olika omständigheter. Det kan nämligen inte vara rimligt att personer på en och samma ort, som skola åtnjuta ersättning på grund av dessa olika, här nämnda orsaker, skola få olika belopp, utan ersättningen måste utgå efter samma grunder. Det är därför som den avdelning som behandlat denna fråga i statsutskottet har tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag, och statsutskottet har ju med mycket stor majoritet ställt sig på samma ståndpunkt. Med hänvisning till detta yrkar jag bifall till statsutskottets hemställan.

Herr **Rubbestad**: Jag vill bara säga att här föreligger dock en principiell skillnad. Det är inte bara reservanterna som pekat på den, utan i propositionen är tydligt markerat, att också statskontoret har samma mening, nämligen att det här är fråga om en kategori, som inte bör bedömas efter samma grunder som militärerna, utan böra inta en särställning. Det är också detta som bidragit till att vi ansett oss böra avge en reservation mot utskottets utlåtande.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 14.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), jämte en i ämnet väckt motion.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 15.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 2 § förordningen den 22 december 1939 (nr 877) om skatt å kaffe, m. m., jämte en i ämnet väckt motion.

Ändrad lydelse av 2 § förordningen om skatt å kaffe, m. m.

I en den 25 oktober 1946 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 357, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

1) antaga vid propositionen fogat förslag till förordning angående ändrad lydelse av 2 § förordningen den 22 december 1939 (nr 877) om skatt å kaffe; samt

2) bemyndiga Kungl. Maj:t att — där så erfordrades för att förhindra en höjning av gällande konsumentpris å kaffe — i den utsträckning Kungl. Maj:t funne lämpligt, besluta om ytterligare sänkning av skatten å kaffe.

Övannämnda vid propositionen fogade författningsförslag var av följande lydelse:

Förslag till förordning angående ändrad lydelse av 2 § förordningen den 22 december 1939 (nr 877) om skatt å kaffe.

Härigenom förordnas, att 2 § förordningen den 22 december 1939 om skatt å kaffe skall erhålla följande ändrade lydelse.

2 §.

*Nuvarande lydelse:**Föreslagen lydelse:*

Skatten utgår för orostat kaffe med 65 öre för kilogram och för rostat kaffe samt kaffesurrogat med tillsats av kaffe med 80 öre för kilogram.

Skatten utgår för orostat kaffe med 35 öre för kilogram och för rostat kaffe samt kaffesurrogat med tillsats av kaffe med 45 öre för kilogram.

Denna förordning träder i kraft å dag, som av Kungl. Maj:t bestämmes.

Till utskottets behandling hade överlämnats den i anledning av propositionen väckta motionen II:586 av herr *Jansson* i Örebro m. fl., vari hemställts, »att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 357 för sin del måtte besluta att avskaffa den särskilda skatten å kaffet».

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen måtte, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 357 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas,

1) antaga vid propositionen fogat förslag till förordning angående ändrad lydelse av 2 § förordningen den 22 december 1939 (nr 877) om skatt å kaffe; och

2) avslå propositionen, i vad densamma avsåge bemyndigande för Kungl. Maj:t att — där så erfordrades för att förhindra en höjning av gällande konsumentpris å kaffe — i den utsträckning Kungl. Maj:t funne lämpligt, besluta om ytterligare sänkning av skatten å kaffe; samt

Ändrad lydelse av 2 § förordningen om skatt å kaffe, m. m. (Forts.)

B) att motionen II: 586 av herr Jansson i Örebro m. fl., i den mån den samma icke kunde anses besvarad genom vad utskottet i sin motivering anförde och hemställt, av riksdagen måtte lämnas utan åtgärd.

Reservationer hade avgivits:

1) av herr *Adolfsson*, som ansett att utskottets yttrande i viss angiven del bort hava annan, i reservationen angiven lydelse;

2) av herr *Björklund*, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **Björklund**: Herr talman! Jag har vid detta utskottsbetänkande fogat en blank reservation och anhåller därför att få säga ett par ord.

Den proposition som behandlas i föreliggande utlåtande innehåller två förslag. Först och främst är det frågan om sänkning av skatten på kaffe, den skatt således som infördes i samband med att vi införde en mängd andra konsumtions-skatter och höjde de direkta skatterna. Den gången förklarades det i varje fall beträffande konsumtions-skatterna, att man fortast möjligt ville ha bort dem igen. Nu föreslår som sagt Kungl. Maj:t att en del av denna skatt skall tagas bort, och på den punkten äro alla utskottets ledamöter eniga.

Det är på den andra punkten, där Kungl. Maj:t begär en fullmakt av riksdagen att, under förutsättning att så kan anses vara lämpligt med hänsyn till prisläget och andra faktorer som därvidlag kunna inverka, ytterligare få sänka priset på kaffe, det är på den punkten som utskottet inte är riktigt enig — d. v. s. man är enig från högern till kommunisterna med undantag för mig om att vägra den fullmakt som Kungl. Maj:t begärt. Vad kan då anledningen till detta vara? Ja, det är ingen annan anledning än att bevillningsutskottets ledamöter ansett det vara nödvändigt att i detta mycket ömtåliga läge vägra Kungl. Maj:t denna lilla fullmakt som det här är fråga om. Jag tror inte man skall betrakta denna vägran som ett särskilt misstroende mot finansministern, så är det nog inte. Man är kommen dithän, anser man, att man nu gärna vill återta dessa mycket stora fullmakter som lämnats åt Kungl. Maj:t under krisåren. Och i och för sig, om det gäller större ting, har jag precis samma uppfattning som utskottets ledamöter i övrigt. Jag anser också att folket självt skall bestämman om skatterna genom sina ombud här i riksdagen och inte överlåta detta åt Kungl. Maj:t.

Här ligger det emellertid till på det sättet, att det är icke fråga om en skattehöjning. Man ger icke Kungl. Maj:t en fullmakt beträffande skattehöjning men väl en fullmakt angående en viss liten skattesänkning. Vad kan då anledningen vara att finansministern begärt denna fullmakt? Jag vet det ej, men jag skulle föreställa mig, att i det något ömtåliga ekonomiska läge, vari vi befinna oss med hänsyn tagen till kronans värde och en hel del andra ting, har finansministern ansett det försvarligt, om man i en svår situation, då riksdagen icke vore samlad, skulle kunna företaga en nedpressning av vissa varupriser, och därför har finansministern ansett det angeläget att ha en sådan fullmakt från riksdagen.

Nu säger man från utskottets sida, att här är det så, att riksdagen är praktiskt taget alltid samlad och därför behöver finansministern icke denna fullmakt. Ja, det har varit så hittills. Men, mina damer och herrar, jag vet i varje fall ej, hur det kommer att förhålla sig med den samlade riksdagen sista delen av 1947. Det är väl knappast någon annan heller som kan giva upplysning på denna punkt. Jag föreställer mig och har alltid föreställt mig, att en finansminister

Ändrad lydelse av 2 § förordningen om skatt å kaffe, m. m. (Forts.)

under den tid riksdagen är samlad icke utan vidare går och reglerar skatte-saker, även om han skulle ha en fullmakt på denna punkt. Därifrån äro mina utgångspunkter hämtade.

Jag har med vad jag här sagt velat syfta till att åt Kungl. Maj:t giva denna lilla fullmakt. Märk väl, att det är fråga om denna lilla fullmakt, denna be-gränsade fullmakt, som endast avser att sänka priset på kaffe. Jag har velat åt Kungl. Maj:t giva denna fullmakt under den tid, då riksdagen ej är samlad. Jag har knutit en blank reservation till utskottsbetänkandet för att i kammaren få tillfälle att deklarerera min ståndpunkt i denna fråga, som helt och hållet sammanfaller med Kungl. Maj:ts proposition.

Jag ber, herr talman, att med dessa få ord få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr **Jansson** i Örebro: Herr talman! När den särskilda skatten på kaffe på sin tid föreslogs, motiverades densamma med det svårartade statsfinansiella läge som då förelåg. Jag får lov att säga, att jag för min del har haft ganska svårt att förstå, hurusom det statsfinansiella läget skulle kunna giva anledning till en dylik konsumtionsskatt. Jag föreställer mig nämligen, att en dylik skatt icke kan stärka skatteunderlaget i något avseende. Fördenskull har jag uppfattat saken så, att här var icke — i första hand åtminstone — avsikten att åstadkomma nya skatter i bemärkelsen nya inkomster, utan här var egentligen, reellt sett, fråga om hur skattebördorna skulle fördelas. Fördenskull anser jag, att denna skatt drabbar hårt de små inkomstagarna i samhället, under det att densamma gott kan sägas vara ett privilegium för de större inkomstagarna. Men även om man vill godtaga den motivering som då avgavs, anser jag, att det för närvarande ej finnes någon som helst anledning att längre bibehålla skatten. Jag anser att Kungl. Maj:t själv understrukit detta i och med förslaget om att skatten skulle sänkas med nära nog hälften. Dessutom har ju Kungl. Maj:t begärt bemyndigande att sänka den ännu mera, om behov därav skulle föreligga för att undvika ytterligare höjning av konsumentpriset på kaffe.

Det har ju också understrukits, att skatten skulle vara av tillfällig karaktär. Jag anser, att utskottets uttalande är ganska positivt inställt till det förslag, som jag ställt i min motion. Särskilt har jag fäst stor uppmärksamhet vid utskottets uttalande, där det heter: »Utskottet anser vidare befogat, att frågan, huruvida skatten å kaffe bör bibehållas, av Kungl. Maj:t tages under övervägande.» Jag tror mig kunna tolka denna sats på det sättet, att utskottet ger en rekommendation för en sådan åtgärd. Därest utskottets förslag vinner kamma-rens bifall, skulle jag vilja uttala den förhoppningen, att även Kungl. Maj:t ger detta uttalande samma tolkning.

Ehuruväl utskottet således har ställt sig ganska positivt till de krav jag fram-fört i motionen, vill jag ändock ansluta mig till den reservation, som herr Adolfsson avgivit, då jag finner densamma mera bestämd i formen och även i fråga om tidsbestämningen. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till herr Adolfssons reservation.

Herr **Jonsson** i Skedsbygd: Herr talman! Anledningen till att utskottet här har gått på en annan linje i fråga om en viss del av den kungl. propositionen är ju den, att utskottet under hand inhämtat, att det numera icke kan befaras, att någon ytterligare höjning av kaffepriset är att vänta i exportländerna. Dess-utom har utskottet av rent principiella skäl ansett, att under tid då riksdagen är samlad bör man ej avhända riksdagen möjligheterna att själv bestämma över utgående skatter.

Nu säger herr Björklund, att han icke har kunnat tänka sig, att finansmi-

Ändrad lydelse av 2 § förordningen om skatt å kaffe, m. m. (Forts.)
nisterne skulle vilja tillgripa sin fullmakt att sänka skatten under den tid riksdagen är samlad. Men vi ha i utskottet icke kunnat utläsa detta. Finansministern har i den kungl. propositionen sagt, att det torde vara lämpligt att sänka skatten med ett mindre belopp, motsvarande den del av prisstegringen som kan antagas bliva bestående under den närmaste framtiden, samtidigt som Kungl. Maj:t bemyndigas — där så erfordras för att förhindra en höjning av det nu gällande konsumentpriset — i den utsträckning Kungl. Maj:t finner lämpligt besluta om ytterligare sänkning av ifrågavarande skatt. Således, här har Kungl. Maj:t icke gjort något undantag eller sagt, att denna fullmakt begärts endast under den tid då riksdagen icke är samlad.

Det var också en annan sak, som jag vid genomläsning av den kungl. propositionen fäste mig vid. Kaffepriset är enligt mitt förmenande ganska högt och kanske högre än vad det borde vara. Under det att enligt den kalkyl, som är uppgjord av priskontrollnämnden, kaffet i exportländerna, fritt ombord, kostar i runt tal en krona 91 öre per kilogram och vi ha en sammanlagd skatt och tull, som på rostat kaffe belöper sig till en krona 40 öre per kilogram, så kostar kaffet i de svenska detaljaffärerna icke mindre än fem kronor 70 öre per kilogram. Om man något undersöker de uppgjorda kalkylerna, skall man finna, att t. ex. rostningskostnaden är beräknad till 16 procent, en procentsats, som jag efter att ha samtalat med grossister på området fått verifierad såsom varande ganska hög. Trots detta har man fått fram en rostningskalkyl, som höjer kaffepriset med 45 öre per kilogram. 16 procent av två kronor 36 öre blir, säger man, 45 öre, men i verkligheten blir det icke fullt 38 öre. Grossist- och rostningsmarginalen är 60 öre per kilogram, emballagekostnaden 20 öre per kilogram och detaljhandelsmarginalen, som intill augusti 1944 utgjorde icke mindre än en krona 28 öre per kilogram, har nu enligt den nya kalkylen sänkts och beräknats till en krona och ett halvt öre. Sedan kommer omsättningsskatten till, som gör 28.5 öre. Så får man ett konsumentpris på fem kronor 70 öre.

Jag tycker verkligen, att denna marginal är ganska hög, särskilt i vad avser detaljhandelsmarginalen. Om man räknar med ett pris fritt ombord i utländsk hamn av en krona 91 öre per kilogram orostat kaffe och räknar ifrån mellanhandskostnaderna i utlandet samt lastningskostnader, hamnavgifter o. s. v., kanske man gör den konklusionen, att producenten av kaffet knappast får ens en krona per kilogram, men den svenske diversehandlaren, som lämnar detta kaffe över disken, skall också ha en krona enligt det förslag som nu föreligger.

Därtill kommer, att vi från priskontrollnämnden erhållit upplysning, att man icke ansåge, att priset på kaffe komme att ytterligare höjas inom den närmaste framtiden, och vidare att de utförda beräkningarna vore grundade på en lyxkvalitet, s. k. sållat kaffe, under det att man allt fortfarande kunde köpa den osorterade varan för 1:25 shilling, vilket ungefär motsvarade det pris som var rådande före prisstegringen.

Jag undrar om man har några garantier för att, när man nu sänker skatten, man ej lämnar möjligheter för mellanhänderna att tillhandahålla en vara, som kanske icke har kostat vad man beräknat när man sänkte skatten.

Det kanske skulle kunna inträffa, att finansministern finge möjlighet att sänka kaffepriset ganska avsevärt och sålunda förbilliga levnadsomkostnaderna för konsumenterna utan att därför behöva tillgripa en ytterligare skatte-sänkning.

Denna konsumtionsskatt tillkom ju av statsfinansiella skäl. Utskottet har sagt, att då så är fallet böra även sådana skäl vara avgörande, när man går in för att taga bort denna skatt. Detta är alldeles riktigt. I bevillningsutskottet har man nog varit fullt på det klara med att denna skatt är en av de skatter som man

Ändrad lydelse av 2 § förordningen om skatt å kaffe, m. m. (Forts.)

bör söka komma ifrån fortast möjligt. Men vi ha även en annan skatt på kaffe, som enligt samstämmiga uttalanden här i riksdagen bör fortast möjligt komma bort, nämligen omsättningsskatten. Denna motsvarar ju en andel av kaffepri-set på 28,5 öre. Jag tror därför, att det förefinnes ganska goda möjligheter att redan inom ramen av den nu föreslagna skattesänkningen åstadkomma ett avsevärt lägre pris på kaffet och därmed förbilliga levnadsomkostnaderna och avvärja hotet av ett stegrad indextal.

Det är därför, herr talman, som jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Adolfsson: Herr talman! Jag har ju vid detta betänkande fogat en reservation. Det må kanske vara mig tillåtet att med några ord argumentera för denna.

Jag skall då först be att få säga några ord med anledning av herr Björklunds yttrande nyss, där han anspelade på att jag i min reservation icke reserverat mig mot det beslut som utskottsmajoriteten hade fattat i fråga om fullmakten för regeringen. Jag vill då säga, att min ståndpunkt i denna fråga betingades uteslutande av rent principiella skäl. Om någon skulle hävda, att det förhållandet, att utskottet ej ville tillåta att en sådan fullmakt utgavs, skulle innebära ett misstroende mot regeringen, vill jag säga, att detta misstroende i varje fall icke föreligger från min sida, utan att jag bedömt det hela ur rent principiella synpunkter. Jag har för min del ansett, att det ej bör vara regeringen som får avgöra hur mycket en skatt skall komma att sänkas, och detta bör under alla förhållanden gälla under de tider då riksdagen är samlad. Jag föreställer mig, att om regeringen skulle komma underfund med, att den behövde sänka kaffeskatten med ytterligare 10 öre per kilogram, bör det vara riksdagen som får besluta, huruvida det skall bli dessa 10 öre eller om det skall bli till exempel 5, 15 eller 25 öre. Det är uteslutande dessa mera principiellt betonade synpunkter på frågan som gjort, att jag i min reservation kunnat ansluta mig till utskottsmajoritetens beslut i detta avseende.

Sedan kanske jag också skulle litet mera skämtsamt kunna tillägga, att hela detta dilemma om fullmakten löses ju alldeles utomordentligt smärtfritt genom att helt enkelt avskaffa denna kaffeskatt, såsom Erik Jansson föreslagit i sin motion.

Beträffande ärendet i övrigt skall jag för min del mycket gärna erkänna, att utskottsmajoritetens utlåtande i mycket stor utsträckning gått till mötes den tanke som uttryckts i den angivna motionen. Men trots detta föreligger det dock en icke alldeles obetydlig skillnad mellan utskottsmajoritetens tankegång och den tankegång, som uttryckts i den reservation som jag avgivit.

Det är visserligen ej svårt att se, att utskottsmajoriteten vill uttrycka den meningen, att regeringen nu bör överväga att helt och hållet avskaffa denna kaffeskatt. Så långt är jag med, och så långt är jag i synnerligen hög grad tillfredsställd med utskottets utlåtande. Men å andra sidan kopplar man samman frågan med de statsfinansiella skäl, som åberopades den gång denna fattigskatt infördes. Jag kan ej se något skäl för att blanda samman sakerna på detta sätt. Ty här gäller det ju ytterst frågan om på vilket sätt eller — med andra ord — med vilken grad av rättvisa skatterna skola komma att uttagas av landets medborgare. Motionären i ämnet har ju nyligen från talarstolen utvecklat sina motiv för den motion som avgivits, och således finnes det icke någon anledning för mig att ytterligare dröja vid detta. Jag vill endast understryka, att all konsumtionsbeskattning ju hårdast drabbar de fattiga och drabbar dem till förmån för de rika, vilkas direkta skatter genom konsumtionsskatterna

Ändrad lydelse av 2 § förordningen om skatt å kaffe, m. m. (Forts.)
hållas nere. Jag vill för min del påstå, att statsfinansiella skäl skulle alltid i och för sig kunna åberopas för indirekta beskattningars genomförande. Man kan nämligen alltid säga, att så och så mycket ger den direkta beskattningen: så och så mycket få vi, och följaktligen måste vi komplettera den direkta beskattningen med indirekta skatter, med konsumtionsbeskattning. Jag vill säga, att håller talet om de statsfinansiella skälen, skulle man kunna sänka de direkta skatterna i så hög grad, att en indirekt beskattning av praktiskt taget alla konsumtionsvaror under alla förhållanden vore en ofrånkomlig nödvändighet.

Även om jag alltså finner bevillningsutskottets majoritets uttalande i mycket hög grad sympatiskt och i ganska hög grad liknande en beställning, så har jag ändå ej kunnat giva ett finger åt tanken att avvecklingen av kaffeskatten skulle göras beroende av vad man finner lämpligt med hänsyn till — som man brukar säga — de statsfinansiella skälen. Jag har alltså ansett, att utskottet bort på ett mera bestämt sätt uttala sig för kaffeskattens slopande. Jag har dessutom anfört, att detta av vissa praktiska skäl kunde ske samtidigt som omsättningsskatten slopas. Min reservation uttrycker alltså, att det förutsättes, att Kungl. Maj:t kommer med förslag om skattens avveckling vid den tidpunkt jag nu nämnt. Jag ansåg, att jag måste få tillfälle att i utskottets utlåtande uttrycka den meningen.

Jag vill också, herr talman, här inför kammaren uttrycka den genom att yrka bifall till min reservation.

Herr **Hagberg** i Malmö: Herr talman! Som här redan påpekats sönderfaller propositionen i två delar. Den ena gäller en viss sänkning av kaffeskatten, och den andra gäller en i utsikt ställd fullmakt till Kungl. Maj:t. Beträffande sänkningen av kaffeskatten föreligger det ju ingen anledning att här yttra många ord. Utskottet är ju enigt därvidlag och har godtagit det motiv, som finansministern anfört. Motivet är att man vill söka hålla konsumtionspriset nere på den nuvarande nivån, detta med hänsyn till den betydelse, som konsumtionspriset på kaffe har ur indexsynpunkt. Prisstegringarna på de utländska marknaderna ha varit tämligen starka under de senaste månaderna, och det är klart att de skulle komma att slås ut i konsumtionspriset här i landet, därest inga särskilda åtgärder vidtoges. Man har inom utskottet allmänt godtagit finansministerns motivering och godkänt propositionen i denna del. Däremot har utskottet icke kunnat tillstyrka den av herr Jansson i Örebro framförda motionen. Det är ju så, som herr Björklund först här påpekade, att man måste se denna konsumtionsskatt i sammanhang med alla andra konsumtionsskatter, som infördes vid krigets början. Skola de avvecklas, måste ju en sådan avvecklingsprocess ske i ett större sammanhang. Vi få icke heller glömma att denna kaffeskatt har en viss statsfinansiell betydelse; den beräknas i årets budget komma att ge ungefär 32 miljoner kronor. Nu har emellertid såväl herr Jansson i Örebro som herr Adolfsson, som är reservant i utskottet, så vitt jag förstår i icke ringa mån modifierat sina ståndpunkter, i det att de hemställt, att skatten skall avvecklas i sammanhang med omsättningsskatten. Det är ju en något annorlunda ståndpunkt än den, som intages i motionen.

Jag skall också be att få säga några ord om den andra delen av propositionen, nämligen den som rör frågan om fullmakten. Jag vill gärna instämma i vad herr Björklund härvidlag yttrat, och jag tror att jag i det avseendet vågar tala på utskottets vägnar, nämligen att utskottets hemställan om avslag på propositionen i denna del givetvis icke får fattas som uttryck för någon sär-

Ändrad lydelse av 2 § förordningen om skatt å kaffe, m. m. (Forts.)

skild misstro mot finansministern. Det är helt andra synpunkter, som varit avgörande för utskottet, när utskottet avstyrkt propositionen i denna del. Först och främst har utskottet ansett praktiska skäl tala för ett avstyrkande, och vidare — och det är naturligtvis det väsentliga — har utskottet ansett principiella skäl tala för ett avstyrkande av fullmakten. Vad de praktiska skälen beträffar kan man naturligtvis säga, att det ju icke går att rätta skattelagstiftningen efter de mer eller mindre snabbt på varandra följande fluktuationerna på världsmarknaden. Skattelagstiftningen måste läggas på längre sikt. Om ett anmärkningsvärt läge uppkommer, föreligger emellertid alltid möjligheten för Kungl. Maj:t att komma till riksdagen med en proposition. Riksdagen är ju numera samlad praktiskt taget året runt, så att ur den synpunkten behövs ingen fullmakt. Nu observerade jag, att herr Björklund antydde att ingen människa vet, om det blir någon höstriksdag nästa år — för egen del hoppas jag, att det icke blir någon höstriksdag nästa år. Men därest det icke blir någon sådan riksdag, har ju Kungl. Maj:t möjlighet att vid slutet av riksdagens vårsektion nästa år framställa de förslag beträffande skattelagstiftningen, som Kungl. Maj:t kan anse lämpliga. Ur praktisk synpunkt föreligger det icke enligt min och mångas mening någon anledning att ge den begärda fullmakten.

Så kommer jag till det principiella skälet mot fullmakten. Riksdagen har ju i ganska fullständig enighet under krigsåren givit Kungl. Maj:t den ena fullmakten efter den andra. Man har ansett detta nödvändigt med hänsyn till det ytterligt labila läget. Nu gå vi väl, som jag får hoppas, åter tillbaka till något så när normala förhållanden, och då menar man på många håll inom riksdagen att tiden är inne för densamma att ta tillbaka dessa fullmakter och därmed återtaga riksdagens konstitutionella ställning i dess förhållande till Kungl. Maj:t i detta avseende. I detta speciella fall är det ju också, tycker jag, ganska nödvändigt att så förfara, ty här gäller ju fullmakten något för den svenska riksdagen alldeles väsentligt, nämligen beskattningsrätten. Fullmakten avser ju att riksdagen skall till Kungl. Maj:t delegera sin beskattningsrätt i detta speciella fall. Detta kan i vart fall inte jag vara med om, och jag tror att många dela den uppfattningen. Även herr Björklund gav ju till känna samma mening, men han gjorde en liten distinktion härvidlag. Han förklarade, att om det gällt en stor fullmakt skulle han varit motståndare till ett sådant förfarande, men han sade, att här gäller det en liten, en inskränkt fullmakt, och vid sådant förhållande hade han låtit sina betänkligheter fara. Jag har litet svårt att förstå, att man kan göra en sådan skillnad. Regeringsformen känner ingen skillnad beträffande stora och små fullmakter eller stor och liten beskattning. Beskattning är beskattning, antingen den gäller stora områden eller små. Enligt regeringsformen är riksdagen ensam den som utövar beskattningsrätten här i landet, antingen det gäller statsbeskattningen eller konsumtionsbeskattningen eller en del av statsbeskattningen eller en del av konsumtionsbeskattningen. Jag tror att det är ganska nödvändigt för riksdagen att hålla detta i minnet.

Jag har ingen anledning, herr talman, att ytterligare gå på djupet i denna fråga utan ber att med dessa få ord få yrka bifall till bevillningsutskottets hemställan.

Herr Björklund: Herr talman! Jag vill till herr Hagberg i Malmö bara säga, att även om jag fällde uttrycket att vi här diskutera en liten eller mindre fråga, så håller även jag på regeringsformens bestämmelse om beskattningsrätten. Men jag är icke någon så förfärligt stor slav i fråga om den bokstavliga

Ändrad lydelse av 2 § förordningen om skatt å kaffe, m. m. (Forts.)
 tolkningen av grundlagen, ty det kan givas situationer här i livet, då allt vad man tänkt och skrivit icke håller i verkligheten, utan man nödgas gå andra vägar. Det för mig huvudsakliga skälet var icke, herr Hagberg i Malmö — det klargjorde jag väl icke tillräckligt, förstår jag — att riksdagen skulle ge Kungl. Maj:t befogenhet att öka beskattningen, utan att regeringen skulle få en begärd fullmakt att sänka densamma. Jag tror icke att någon finansminister, vem det vara må, är så angelägen att sänka skatterna, att han utan vidare skenar iväg och sänker en skatt utan att detta av praktiska och ekonomiska skäl är både behövt och försvarligt. Detta är alltså min syn på frågan, och jag betonar därför ännu en gång, att jag har lika bestämd uppfattning som herr Hagberg i Malmö och vilken annan ledamot som helst av denna kammare, därom att riksdagen själv är den som i allmänhet skall besluta om skatterna. Jag är emellertid i denna speciella punkt icke så förfärligt starkt inställd på att det skulle vara farligt att ge Kungl. Maj:t den begärda fullmakten. Alla äro vi nämligen överens om att kaffepriset är för högt, och att det värsta, som skulle kunna inträffa, om man nu följer den kungl. propositionen, är att vi skulle kunna få en större prissänkning än den som bevillningsutskottet gått med på. Saken som sådan är emellertid icke av någon större vikt eller av farligare natur.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Eftersom denna diskussion tagits upp här, kanske jag får säga några ord i frågan. Jag skall icke alls ge mig in på någon vidlyftigare diskussion om saken — jag kan kanske få tillfälle därtill, när vi komma till den stora frågan om att genom subventioner hålla nere priset på vissa varor. Det är ju uppenbart att den frågan berörts även i det här sammanhanget, och jag kan ju tala om, att en av de vägar, som härvidlag framkastades inom regeringen under den förberedande behandlingen, var den, att man icke skulle gå skattesänkingsvägen utan i stället subventionsvägen. Det föreföll mig emellertid litet egendomligt att gå subventionsvägen och samtidigt ta ut en skatt, som ju från början var avsedd att vara tidsbegränsad. Det föreföll mig därför naturligare att gå den vägen att man sänkte denna krisskatt, som vi kanske få kalla den. Det första förslaget innebar endast, att skatten skulle sänkas med ett visst antal ören, men under den tid propositionen skulle färdigställas, kommo de oroande underrättelserna om att priserna hotade att hastigt stiga. Men ingen visste om det var fråga om en tillfällig spekulationshöjning, som hastigt skulle gå över. Jag stod då i det läget att antingen behöva föreslå en mycket väsentlig sänkning av hela skatten, eventuellt att man skulle avskaffa den helt och hållet, eller också säga, att det var fråga om en övergående historia och att man för den skull icke behövde ta bort så mycket av inkomster, som annars skulle varit fallet. Och då föreföll det vara möjligt att säga till riksdagen att skulle verkligen de där höga priserna visa sig vara bestående, är då riksdagen med om att ta bort hela skatten? Så som läget nu utvecklats sig, tycks icke det skälet föreligga, och under sådana förhållanden är jag fullt nöjd med vad utskottet har skrivit.

Hela den principiella frågan har jag som sagt ingen anledning att här rulla upp. Jag skulle i fråga om denna skatt bara vilja säga herrar Adolfsson och Jansson i Örebro, att det är alldeles riktigt att frågan om kaffeskatten är en del av hela skatteavvägningsproblemet, men att av detta problem kan man icke ta upp bara frågan om en enda skatt utan får ta upp alla skatter överhuvud taget. Därför är det väl ändå riktigt som utskottet sagt, nämligen att

Ändrad lydelse av 2 § förordningen om skatt å kaffe, m. m. (Forts.)

om dessa pengar skulle behövas, så innebär det att man får ta igen pengarna på annat håll genom en skatthöjning. Därför tror jag det är riktigt att man säger, att även de statsfinansiella synpunkterna här måste få spela sin roll. Detta förhållande gör att jag för min del icke är beredd att nu säga, att jag tror att det finns utrymme för ett borttagande av hela denna beskattning, utan föredrar att få den saken övervägd i samband med uppgörandet av hela nästkommande budget.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan; 2:o bifall till Kungl. Maj:ts förslag i ämnet oförändrat; och 3:o) bifall till den vid betänkandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Jansson i Örebro begärde emellertid votering, i anledning varav och sedan till kontraproposition antagits den under 3:o) angivna propositionen efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 55, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 16.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser om uppfinningar av betydelse för försvaret.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 17.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 43, i anledning av dels Kungl. *Ändring i förordningen den 15 juni 1934 om erkända arbetslöshetskassor, m. m.* Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 15 juni 1934 (nr 264) om erkända arbetslöshetskassor, m. m., dels och i ämnet väckta motioner.

Genom en den 27 september 1946 dagtecknad proposition, nr 326, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden, föreslagit riksdagen att antaga däri intagna förslag till

1) Förordning angående ändring i förordningen den 15 juni 1934 (nr 264) om erkända arbetslöshetskassor;

2) Förordning angående ändring i förordningen den 15 juni 1934 (nr 265) om statsbidrag till erkända arbetslöshetskassor;

3) Förordning angående ändrad lydelse av 2 § förordningen den 15 december 1944 (nr 779) om kristillägg å daghjälp från erkända arbetslöshetskassor.

Ändring i förordningen den 15 juni 1934 om erkända arbetslöshetskassor, m. m. (Forts.)

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle 17 § 2 mom. tredje stycket förordningen den 15 juni 1934 om erkända arbetslöshetskassor erhålla följande lydelse:

»Till medlem, vilken icke är gift och ej heller uppstår maketillägg, utgår husföreståndarinnetillägg för kvinna som varaktigt har gemensam bostad med medlemmen och erhåller sin huvudsakliga försörjning genom att förestå medlemmens hushåll. Beträffande husföreståndarinnetillägg skall vad i andra stycket andra punkten sägs äga motsvarande tillämpning, därvid dock hushållsarbete i medlemmens hem icke skall räknas som förvärsarbete.»

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft två i anledning av densamma inom andra kammaren väckta motioner, nämligen nr 562 av herr *Lindberg* och nr 569 av herrar *Persson* i Norrby och *Pettersson* i Dahl.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med avslag å motionerna II: 562 och II: 569 antaga de genom propositionen nr 326 framlagda författningsförslagen.

Reservationer hade avgivits:

1) av herr *Cruse*, utan angivet yrkande; samt

2) av herrar *Hallagård*, *Carl Eric Ericsson*, *Hagård* och *Hedlund* i Rådom, vilka på anförda skäl hemställt, att 17 § 2 mom. tredje stycket i förordningen angående ändring i förordningen den 15 juni 1934 om erkända arbetslöshetskassor måtte erhålla följande lydelse:

»Till medlem, vilken icke är gift och ej heller uppstår maketillägg, utgår husföreståndarinnetillägg för kvinna som varaktigt har gemensam bostad med medlemmen, erhåller sin huvudsakliga försörjning genom att förestå medlemmens hushåll och är hos honom kyrkoskriven. Beträffande husföreståndarinnetillägg skall vad i andra stycket andra punkten sägs äga motsvarande tillämpning, därvid dock hushållsarbete i medlemmens hem icke skall räknas som förvärsarbete.»

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr *Hagård*: Herr talman! Föreliggande förslag rubbar icke grundvalarna för arbetslöshetsförsäkringen, men det innebär dock så pass betydelsefulla ändringar i gällande bestämmelser att jag icke kan underlåta att litet närmare kommentera detsamma.

Vid utskottsbehandlingen framfördes en hel del synpunkter på frågan, och man sade bland annat, helt allmänt åtminstone, att man ansåg att några ändringar av här ifrågavarande natur icke borde förekomma just nu, när hela denna gren av socialförsäkringen ligger så att säga i stöpsleven och det arbetas på en omläggning av försäkringen från frivillig till obligatorisk sådan.

Vidare framhölls det som klart, att de många ändringar, som under sista tiden vidtagits på här ifrågavarande område, kunna medföra en hel del besvärligheter och olägenheter för de enskilda redogörarna ute i bygderna. Dessa ständiga ändringar ha också fört med sig en hel del svårigheter, när det gäller att tyda och tolka själva lagtexten. Saken är svår nog även utan dessa ändringar, men med dem blir det än besvärligare. Jag skulle vilja fråga de närvarande ledamöterna av denna kammare, om det finns någon här, som verkligen i allo kan tolka dessa bestämmelser och ange de konsekvenser, som komma att följa av vad vi nu tänkt genomföra, exempelvis då det gäller 22 § i förslaget. Jag tror att detta ställer sig ganska besvärligt, beroende på de ändringar, som vidtagits i själva lagtexten.

Ändring i förordningen den 15 juni 1934 om erkända arbetslöshetskassor,
m. m. (Forts.)

Det är, herr talman, i detta sammanhang också att observera, att man för närvarande inom denna gren av socialförsäkringen har att räkna med en verksamhet av rätt betydande mått. Sålunda utbetalas för närvarande ungefär en halv miljon kronor månatligen enbart inom detta område. Härei ingår ett betydande belopp av statsmedel. Man har frågat, om detta verkligen är nödvändigt i dessa tider, då det råder en så oerhört stort brist på arbetskraft och vi äro mitt uppe i en uppsvingsperiod av betydande mått. Jag har svarat, att det är lika svårt att förstå, att statens arbetsmarknadskommission under dessa förhållanden kan fortsätta med sin kontantunderstödsverksamhet, enär den verksamheten är byggd på andra principer, då ju understödet där utgår efter behovsprövning.

Herr talman! Föreliggande lagförslag är kanske inte så mycket att orda om, men jag vill i detta sammanhang konstatera, att förslaget till ändringar ursprungligen kom från kassorna själva och att Kungl. Maj:t vid sin behandling av deras framställning utan vidare eliminerade åtminstone ett par punkter i detsamma. Jag skall icke närmare ingå på dem utan vill bara säga, att vi i utskottet icke kunnat ena oss om den punkt, där det talas om att man bör öppna möjlighet för en ogift försäkrad att få husföreståndarinnettillägg för ogift kvinna med vilken han sammanbor. Det är att märka, att de delegerade i kassorna, vilka härvidlag ha den största sakkunskapen, framhållit nödvändigheten av att man bygger de regler, som i detta sammanhang måste uppgöras, på praktiska synpunkter och ser till att vi icke gå för långt och öppna möjlighet för utbetalning av dylikt tillägg till mer eller mindre lösa förbindelser. Därför har det föreslagits att förutom det bestämda kriteriet att vederbörande skola varaktigt sammanbo skall detta sammanboende vara så befäst att kvinnan är kyrkoskriven hos försäkringstagaren; därmed ansågo sig kassorna ernå den bästa säkerheten. Emellertid har föredragande statsrådet icke velat gå med på kyrkoskrivningen såsom ett sådant kriterium utan bortsett från densamma. Vi reservanter ha dock ansett oss böra knyta fast vid kassornas resonemang på den punkten och därför föreslagit, att för att husföreståndarinnettillägg skall utgå skall kvinnan vara kyrkoskriven hos försäkringstagaren.

Herr talman! Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till reservationen.

Herr Lindberg: Herr talman! I detta utlåtande behandlas en av mig väckt motion, som lagutskottet har avstyrkt med en välvillig motivering. Nu vill ju olyckan, att motionen icke är så avfattad, att det är möjligt att yrka bifall till den, och att yrka återremiss för att få lagtext författad i anslutning till motionen, i händelse riksdagen skulle vilja vara med om återremiss, är kanske trots allt icke fullt motiverat.

När utskottet i sitt utlåtande talar om att den i motionen behandlade frågan nära berör arbetslöshetsförsäkringens grundprinciper, skulle jag vilja säga ett par ord om det. Jag förmodar, att utskottet syftar på den utredning, som går ut på en översyn av hela arbetslöshetsförsäkringen. Det finns emellertid också andra grundprinciper, när det gäller denna försäkring, som man icke tagit hänsyn till, när man har behandlat det här föreliggande ärendet.

Jag har i min motion begärt, att 35-dagarsbegränsningen skulle borttagas, så att statsbidrag skulle kunna utgå för hela arbetslöshetstiden. Man säger i utskottets utlåtande, att det är överflödigt, därför att någon sådan arbetslöshet icke är att förvänta, att man skulle kunna uppnå 35 understödsdagar per år och medlem. Det är kanhända riktigt, att man icke gör det inom den närmaste tiden och kanske icke någon gång, vilket man naturligtvis får hoppas.

*Ändring i förordningen den 15 juni 1934 om erkända arbetslöshetskassor,
m. m. (Forts.)*

Frågan har emellertid betydelse i andra avseenden. Det är ju så, att medlemsavgifterna, som erläggas till arbetslöshetskassorna, äro beräknade också med hänsyn tagen till katastrof-arbetslöshet, och man räknar det som katastrof-arbetslöshet, om man kommer upp till 35 understödsdagar per medlem och år. Detta innebär ju, att medlemmar i en kassa, som icke varit indragna i arbetslöshet, få betala högre avgifter för att gardera, att eventuellt andra medlemmar i kassan, som på grund av begränsningen av statsbidraget till 35 dagar per år och medlem annars icke skulle få understöd från kassan, skola få detta. Som det nu är ordnat, går det ju icke för kassorna att ta så höga avgifter, att man kan gardera medlemmar att få understöd vid exempelvis 40 understödsdagar per medlem och år. Det är måhända en psykologisk faktor detta, att medlemmarna med hänsyn till denna bestämmelse om 35-dagarsbegränsningen i mycket stor utsträckning fråga sig, om de ha några garantier för att de, när de ha försäkrat sig mot arbetslöshet, också skola kunna få understöd. Detta kan man icke ge dem någon garanti för, ty det kan inträffa — i varje fall inom det område, där jag har min verksamhet — att en hel del medlemmar icke skulle kunna, sedan de 35 dagarna äro uttagna, få någonting för sin försäkring. Man måste väl säga, att i de fall detta drabbar sådana, som under många år punktligt betalat sina avgifter, så är det ju ett avvita förhållande. Man har ju redan en garanti i det antal understödsdagar, för vilka understöd får utbetalas per år, och detta borde naturligtvis kunna räcka. Man har frågat sig och frågar sig ofta, varför denna ytterligare spärr i fråga om understödsmöjligheterna, som 35-dagarsbegränsningen utgör, skall finnas.

Det är klart att man i detta sammanhang icke skulle behöva resonera så mycket om saken, därför att frågan väl är föremål för diskussion i samband med den pågående revisionen av arbetslöshetsförsäkringen. Men när utskottet säger, att den nära sammanhänger med arbetslöshetsförsäkringens grundprinciper, så är det ju också en annan fråga som måste tagas i betraktande, nämligen den att försäkringens grundprincip ju måste vara att den skall för medlemmarna utgöra ett första skydd vid arbetslöshet. Då måste man väl mena, att den skall utgöra ett första skydd för *samtliga* medlemmar i en kassa och icke bara för en del. Vid sådant förhållande borde ju 35-dagarsbegränsningen lätt kunna tagas bort utan att det skulle förorsaka några större besvärligheter ur någon synpunkt.

Jag kan, som jag sade, icke ställa något yrkande, men jag skulle vilja vädja till statsrådet, som är närvarande här, att ta denna fråga under förnyat övervägande, så att den övre gränsen kommer att tagas bort, när det blir fråga om en mera allmän revision av arbetslöshetsförsäkringen.

Fru Johansson: Herr talman! Jag skall icke ingå på något bemötande av vad som här anförts om nödvändigheten av dessa ändringar i fråga om arbetslöshetsförsäkringen. Vad som här har skett är ju bara, att man skipat större rättvisa. De kvinnliga arbetstagarna skola sålunda komma i samma ställning när det gäller understöd ifrån arbetslöshetskassorna som de manliga arbetstagarna. Vidare har karenstiden utsträckts på så sätt, att de sex dagar, som stipuleras för att man skall kunna erhålla arbetslöshetsunderstöd, numera skola få räknas på tre veckor i stället för som tidigare på två veckor. Detta är ju också något som är mycket tacknämligt. Det har blivit ändrat därför att det därvidlag begåtts ganska stora orättvisor, i det att en del arbetsgivare vid förkortad arbetstid lagt arbetstiden på det sättet, att karenstiden kunnat utnyttjas på de fjorton dagarna, medan andra arbetsgivare icke tillåtit något sådant, så att ar-

Ändring i förordningen den 15 juni 1934 om erkända arbetslöshetskassor,
m. m. (Forts.)

betstagarna icke kunnat komma i tillfälle att få någon arbetslöshetshjälp. Dessutom har ju likställighet mellan manliga och kvinnliga arbetstagare enligt propositionen även genomförts på så sätt, att förmånen av »hustrutillägg», som ju hittills endast kunnat utgå till manlig arbetstagare, omformats till »maketillägg», vilket innebär, att sådan förmån även kan tillkomma kvinnlig arbetstagare. Därjämte har man utsträckt sådan förmån till att även avse husföreståndarinna, och det är på den punkten, som meningsskiljaktighet föreligger mellan reservanterna och utskottsmajoriteten.

Meningsskiljaktigheten gäller vilka krav som skola uppställas för att vederbörande skall anses vara husföreståndarinna. Jag vet, att det är nästan omöjligt att kunna komma fram till några rättvisa bestämmelser, när det gäller att försöka fastslå vem som skall gå under den benämningen. Under den tid vi arbetade med familjebidragsbestämmelserna visade sig nämligen detta vara en av de svåraste frågorna. Nu har man i propositionen skrivit — och utskottsmajoriteten har därvidlag godtagit propositionen — att för att kunna anses som husföreståndarinna måste vederbörande ha haft gemensam bostad under viss tid med den som söker husföreståndarintillägg och att det skall vara husföreståndarinnans huvudsakliga förvärvskälla att hon har anställning hos den som söker arbetslöshetsunderstöd. Jag tror, att man måste anse den bestämmelsen lämplig, om man skall kunna tänka sig, att redogörarna i arbetslöshetskassorna skola ha någonting att hålla sig till, när de i sin tur skola besluta. Jag har svårt att förstå vad det är för skillnad om man säger, att hon skall vara kyrkoskriven hos den som söker tillägget, eller att hon skall ha sin varaktiga bostad hos honom, eftersom det ju brukar vara så, att man skall kyrkoskrivas där man har sin bostad. Därför tror jag, att det är så förfärligt liten skillnad emellan reservanterna och utskottsmajoriteten, att man icke behöver ta någon vidare hänsyn till reservationen.

Jag skulle också vilja svara herr Lindberg, när han talar om att utskottet icke har gått med på vad som begäres i hans motion, nämligen att man skulle ta bort den övre gränsen, när det gäller statsbidraget. De allra flesta av utskottets ledamöter voro nog av samma uppfattning som herr Lindberg framfört i sin motion, men med hänsyn till att socialvårdskommittén håller på att omarbete hela arbetslöshetsförsäkringen och vi för närvarande icke ha någon arbetslöshet och väl icke kunna vänta någon sådan inom den närmaste framtiden, resonerade vi som så, att det icke nu var så överhängande brådskat att ändra lagen i detta hänseende utan att man skulle kunna vänta och se vad socialvårdskommittén kunde komma att föreslå beträffande denna detalj.

Detta är, herr talman, vad jag har att säga, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet Mossberg: Herr talman! Jag skall icke ta kammarens tid i anspråk många minuter.

Jag skulle med anledning av vad herr Lindberg anförde beträffande sin motion om att 35-dagarsgränsen för daghjälpbidragets utgående skulle slopas bara vilja framhålla, att de genom denna proposition framlagda förslagen äro en del detaljförslag, som motiveras av att man funnit, att den praktiska tillämpningen av gällande regler i vissa fall varit förenad med en del olägenheter. I fråga om olägenheterna har man sagt, att det visserligen bara är fråga om småsaker, men att dessa dock äro så pass stora, att det kan vara skäl att göra en ändring av föreskrifterna i vissa hänseenden utan att avvakta den stora och genomgripande revision, som arbetslöshetsförsäkringsbestämmelserna för närvarande undergå i socialvårdskommittén.

Ändring i förordningen den 15 juni 1934 om erkända arbetslöshetskassor, m. m. (Forts.)

Jag har intagit den ståndpunkten, att frågan om en revision av 35-dagarsgränsen icke för närvarande är aktuell. Vi ha för närvarande en låg arbetslöshet. Det är ingen som behöver befara, att man under den närmaste tiden inom någon arbetslöshetskassa skall komma upp till denna gräns. Vi kunna lugnt låta denna gräns kvarstå och avvakta det förslag som socialvårdskommittén kan komma att framlägga. Jag vill emellertid i anledning av vad herr Lindberg sagt framhålla, att det i varje fall är min bestämda föresats att — därest läget på arbetsmarknaden skulle utvecklas på det sättet, att 35-dagarsgränsen inom någon arbetslöshetskassa skulle bli aktuell — tillse, att extraordinära åtgärder bli vidtagna, så att icke ett sådant läge skall uppkomma som herr Lindberg talade om, nämligen att en del kassamedlemmar, som bli arbetslösa i ett senare skede, icke skulle kunna få samma hjälp av kassan, som de medlemmar, som tidigare drabbats av arbetslöshet.

Jag skulle också vilja säga ett par ord i anledning av vad herr Hagård yttrade. Han tyckte, att 22 § undergått en mycket märkbar försämring i den edition den fått i propositionen, och han frågade, om någon i kammaren nu kunde tolka denna paragraf. Egentligen skall man aldrig diskutera sådana här frågor. En del kanske finna, att en ändring verkar förtydligande, medan andra finna, att ändringen verkar försämrade på tolkningen. Jag vill i varje fall säga, att jag faktiskt uppfattat 22 § i dess nu föreslagna lydelse såsom varande åtskilligt tydligare för en författningsläsare än den gamla formuleringen. Enligt hittills gällande formulering innehåller 22 § första stycket, som vid ytligt genomläsande handlar om karenstiden, faktiskt därutöver en annan bestämmelse, nämligen ett s. k. kontaktvillkor, innebärande att vederbörande skall vara anmäld som arbetssökande vid arbetsförmedlingen. Jag måste säga, att dessa två av varandra helt oberoende förskrifter i den hittills gällande lydelsen äro så hårt sammanfogade, att det faktiskt kräver en alldeles speciell uppmärksamhet vid genomläsningen av paragrafen för att man skall kunna upptäcka att det i själva verket är fråga om två olika bestämmelser. Nu ha vi delat upp paragrafens första stycke. Första stycket handlar i den nya lydelsen uteslutande om karenstiden, och kontaktvillkoret är överfört till ett särskilt nytt stycke. Jag har faktiskt ansett, att paragrafen blivit tydligare därigenom, men jag förstår naturligtvis, att det är en smakfråga och kan uppfattas olika.

Jag skulle vidare vilja säga ett par ord om husföreståndarinnettillägget, alltså om den sak som är föremål för reservationen av herr Hallagård m. fl. Det är ju egentligen *en* omständighet, som gör det berättigat, att särskilt husföreståndarinnettillägg skall utgå, och det är den, att vissa medlemmar av arbetslöshetskassorna ha i sin tjänst anställd eller sammanbo med en kvinna, som har sin huvudsakliga försörjning av det arbete hon utför i medlemmens hem. Det är detta förhållande som är det sakligt betingade skälet för att ett husföreståndarinnettillägg skall utgå. I och för sig skulle det alltså vara tillräckligt med att denna omständighet bevisades. Men man har velat undvika, att s. k. tillfälliga förbindelser skulle komma in under bestämmelsen, att alltså en medlem skulle få husföreståndarinnettillägg för en kvinna, med vilken han sammanlever i en tillfällig förbindelse. Därför har man kompletterat bestämmelsen med ännu en, nämligen den, att husföreståndarinnan skall varaktigt sammanbo med kassamedlemmen. Båda dessa omständigheter, både att hon har sin huvudsakliga försörjning hos medlemmen och att hon varaktigt sammanbor med honom, måste styrkas för att tillägg skall kunna utgå. När vi vid utarbetandet av propositionen haft att taga ställning till hur dessa omständigheter lämpligen böra styrkas, ha vi sagt oss, att vi icke vilja i författningen föreskriva någon särskild och exklusiv bevisregel. Vi ha ansett, att det skulle kunna bli ett inslag av onödigt

Ändring i förordningen den 15 juni 1934 om erkända arbetslöshetskassor,
m. m. (Forts.)

byråkrati. Å andra sidan är det givet, att man måste se till att missförhållanden och missbruk icke uppkomma. Vi ha då menat, att vi icke vilja upptaga kyrkoskrivningen som en exklusiv bevisregel. Vi ha ansett, att detta, huruvida varaktigt sammanboende föreligger eller ej, får styrkas efter samma fria regler som dem, efter vilka man måste pröva frågan, om kvinnan har sin huvudsakliga försörjning av arbete i medlemmens hem. Men det uttalas i propositionen, att man bör kunna utgå från att kassorna som regel komma att låta sig åtnöja med ett bevis om kyrkoskrivning och därmed anse att också beviskravet i fråga om varaktigt sammanboende är fyllt. Men att göra kyrkoskrivningen till det enda exklusiva bevismedlet ha vi icke vågat oss på. Det är nämligen ingen svårighet att konstruera upp ett fall, när man kan säga, att det uppenbart föreligger ett varaktigt sammanboende utan kyrkoskrivning. Låt mig taga ett exempel. En kassamedlem med oförsörjda hemmavarande barn har en hushållerska och har kanske haft henne i sin tjänst under lång tid. Så slutar hon sin anställning. Medlemmen får då anställa en annan kvinna för att upprätthålla vården om hemmet. Om omedelbart efter det att den nya hushållerskan blivit anställd kassamedlemmen råkar ut för arbetslöshet, är det mycket troligt, att den nya hushållerskan icke hunnit bliva kyrkoskriven hos honom. Jag anser det uppenbart, att man i ett sådant fall skall anse, att varaktigt sammanboende föreligger, även om kyrkoskrivning icke ägt rum. Å andra sidan kan man åtminstone teoretiskt konstruera upp fall, då kyrkoskrivning skett, men då man ändå måste säga sig, att det icke är så säkert att varaktigt sammanboende föreligger. Egentligen är ju kyrkoskrivningen ett indicium på varaktigt sammanboende först sedan någon tid förflutit efter det att kyrkoskrivningen ägt rum.

Vi ha alltså velat intaga den ståndpunkten, att frågan huruvida varaktigt sammanboende föreligger skall prövas efter sunt förnuft och med beaktande av alla inverkan omständigheter. En annan sak är, att man i de allra flesta fall kan nöja sig med bevis om kyrkoskrivning. Jag tror därför, att det i praktiken är bra liten skillnad mellan den ståndpunkt, som intagits i propositionen, och den ståndpunkt reservanterna intaga.

Herr Lindberg: Herr talman! Jag ber först att få tacka statsrådet för det meddelande han lämnade som svar på mitt anförande. Jag är tacksam, då däri ligger ett löfte att om det skulle inträffa en svårartad arbetslöshet på något område, man skall i annan ordning taga hänsyn därtill och hjälpa de försäkrade och den kassa som råkat illa ut.

Jag begärde ordet också för att något beröra herr Hagårds anförande och hans hänvisning till 22 § i den föreslagna lydelsen. Jag måste säga, att med den erfarenhet jag har på detta område förefaller det mig, som om den nya paragrafen skulle bli lättare att tolka än den gamla varit. Det blir ju en väsentlig förändring genom den nya. Den tid, inom vilken karenstiden skall intjänas, har utsträckts en hel vecka, en förmån för de försäkrade som de nog komma att särskilt uppskatta. Det blir givetvis svårigheter att tolka arbetslöshetskasseförordningen, men det finns bestämmelser, som äro mycket mera svårtolkbara än de som gälla själva karenstiden. Bestämmelserna om tillämpningen vid korttidsanställningar och sådana saker ha många gått bet på att tolka, och det krävs ju särskilda kurser för att undervisa folk hur man skall gå till väga för att kunna följa förordningen och därmed också kassornas stadgar.

Vad beträffar den åsyftade utredningen vet jag icke för närvarande, hur långt man kommit med sitt arbete i socialvårdskommittén i detta ärende, men det förefaller mig i varje fall, som om det skulle dröja ganska länge, innan man kan vara färdig med ett förslag. Det diskuteras, om det skall bli obligat-

*Ändring i förordningen den 15 juni 1934 om erkända arbetslöshetskassor,
m. m. (Forts.)*

torisk arbetslöshetsförsäkring eller om man skall behålla den frivilliga formen, och det diskuteras många andra olika problem i det sammanhanget. Det kan ju hända att det, även om vi icke önska eller vilja det, uppstår en svårartad arbetslöshet under tiden på ett eller annat område i landet. Det är därför vi från arbetslöshetskassehåll vilja ha bort 35-dagarsgränsen. Men jag har sagt tidigare, att jag icke kommer att ställa något yrkande. Jag förlitar mig helt på statsrådets löfte och tror, att det icke skall bli några svårigheter på den punkten. Det få vi vara nöjda med tills vidare.

Herr Hagård: Herr talman! Jag vill till statsrådet säga, att vad som skiljer oss åt är att reservanterna vilja skapa en praktisk anordning, som gör det lättare för dem som skola tillämpa bestämmelserna. Detta är den huvudsakliga synpunkten för oss. Statsrådet menar, att vederbörande skola pröva, om husföreståndarinnan är varaktigt sammanboende med och har sin huvudsakliga försörjning hos kassamedlemmen. Ja, herr statsråd, detta är kanske en mycket lätt sak för de mera tränade redogörarna i tätorterna, men det är dock ett prövningsmoment, som kommer att utfalla olika beroende på vem som gör prövningen. I andra orter är det kanhända svårt för vederbörande att överhuvud taget gå in på en sådan prövning. Då mena arbetslöshetskassorna själva — och även reservanterna — att vi skola förenkla det hela genom att låta kyrkobokföringen tillmätas vitsord. Det är ju alltså så, att man skall kyrkoskrivas där man bor, och då är saken enkel. Det är klart, att det kan brista åtskilligt i fråga om bestämmelsernas efterlevnad, men ju längre vi komma, desto mera angelägna äro vi att tillse att bestämmelserna följas.

Sedan nämnde herr statsrådet, att jag sagt att ingen här närvarande kan bedöma, hur man skall tolka 22 §. Naturligtvis undantog jag statsrådet. Jag menade kamraterna i kammaren. Att statsrådet är mäktig att tolka paragrafen måste jag ju förstå. Men, mina damer och herrar, i de nuvarande bestämmelserna står det, att karenstiden skall ligga inom de nästföregående fjorton dagarna. Nu är uttrycket »nästföregående» borttaget ur texten, och man hänvisar till kontaktvillkoren i slutet av paragrafen. Jag tror, att jag och även andra kunna läsa oss till innebörden i detta, men för många redogörare ute i bygderna är det svårt att begripa, att man icke nu skapat en möjlighet att medgiva karenstid en gång för alla och att om den ernåtts 1946 den kan gälla till 1950 eller hur länge som helst. Detta är icke meningen, utan man skall vid varje arbetslöshetstillfälle på nytt förvärva karenstid. Så måste det bli i fortsättningen också. Men blir det så, beror det kanhända icke på skrivsättet i lagtexten utan på att tillsynsmyndigheten skapar närmare regler och anvisningar.

Herr talman, det är icke så mycket att tvista om, då vi i stort sett ha samma önskan här att icke, när det gäller lösa och tillfälliga förbindelser, skapa förmånen av husföreståndarinetillägg för medlem utan vilja ha det så ordnat, att det blir en verklig prövning. Det är om sättet för denna prövning och det resultat man därvid kan nå, som meningarna äro delade.

Herr statsrådet Mossberg: Herr talman! Jag vill också instämma i att det icke är mycket som skiljer herr Hagård och mig åt, och jag måste säga, att när jag läser reservationen och den där föreslagna författningstexten har jag en ännu starkare känsla av hur liten skillnaden är. Herr Hagård säger, att syftemålet med reservationen är att skapa en enkel regel, vilken man skall kunna gå efter som efter en mall. Men läser jag den föreslagna författningstexten, finner jag, att där uppställas följande krav. För det första är det kravet på varaktigt sammanboende. Det skall alltså prövas i varje särskilt

Ändring i förordningen den 15 juni 1934 om erkända arbetslöshetskassor,
m. m. (Forts.)

fall, om varaktigt sammanboende föreligger. Det skall vara fri bevisprövning beträffande detta krav — precis som enligt propositionen. Vidare skall det styrkas, att husföreståndarinnan har sin huvudsakliga försörjning hos medlemmen — i detta hänseende är det också, precis som enligt propositionen, fri bevisprövning. Men så kommer tillägget: »och är hos honom kyrkoskriven». Detta är ett tillägg utöver de krav på bevisning, som föreslås i propositionen. Skulle man blott velat ha den enkla regel, som herr Hagård åsyftar, borde man ur reservanternas författningstext ha strukit kravet på varaktigt sammanboende och bara haft kyrkoskrivningskravet och kravet på huvudsaklig försörjning.

Herr Hagård: Herr talman! Reservanterna ha gått in för den mening, som de praktiskt arbetande kassatjänstemännen företräda. Dessa ställa kraven: varaktigt sammanboende och kyrkoskrivning. Det är kriteriet enligt deras åsikt i detta fall. Till detta har lagts kravet: huvudsaklig försörjning. Vi ansågo, att vi icke ville taga bort detta sista krav, då det begreppet fanns i den föreslagna författningstexten. Det är förklaringen på denna punkt.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den av herr Hallagård m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 18.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Interpellation.

Herr Senander, som yttrade: Herr talman! Det nu gällande pensionsreglementet för arbetare i statens tjänst har varit föremål för stark kritik. Anmärkningar ha framställts både i fråga om reglementets föreskrifter, rörande tidsberäkningen för erhållande av pension och pensionsbeloppens storlek. Ävenså har tolkningen av reglementets bestämmelser beträffande yrkesarbetarbegreppet utsatts för kritik.

Sedan nu frågan om nytt avlönings- och pensionsreglemente för stats-tjänstemännen står inför sin snara lösning, har arbetarpersonalen utgått ifrån att även dess pensionsfråga skulle tagas upp till snabb behandling, varvid förutsatts, att såväl nuvarande som blivande pensionärer skulle erhålla en förbättrad ställning. Gjorda undersökningar ha emellertid visat, att varken 1945 års lönekommitté eller de sakkunniga, som nyligen tillkallats för att verkställa utredning i fråga om ändringar i tjänste- och familjepensionsförfattningarnas bestämmelser m. m., komma att befatta sig med frågan om nytt arbetarpensionsreglemente. Det förefaller därför som om detta spörsmål ställts på framtiden, ehuru väl hinder icke gärna kan föreligga för dess behandling och avgörande i samband med fastställande av det nya pensionsreglementet för tjänstemännen.

Då behovet av ett förbättrat arbetarpensionsreglemente är i synnerlig grad aktuellt, får jag hemställa om kammarens medgivande att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få framställa följande frågor:

1) Ämnar statsrådet bringa frågan om nytt arbetarpensionsreglemente till avgörande i så god tid, att detsamma kan vinna tillämpning samtidigt med statstjänstemännens nya pensionsreglemente?

2) Om så icke är fallet, har statsrådet då för avsikt att, intill dess frågan definitivt kan lösas, framlägga förslag om en provisorisk förbättring av nu gällande arbetarpensioner?

Denna anhållan bordlades.

§ 19.

Interpellation. Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr **Andersson** i Dunker, som anförde: Herr talman! Enligt beslut av statsmakterna skall det sjunde skolåret vara infört i samtliga skoldistrikt från och med läsåret 1948/49. I många distrikt på landsbygden är denna reform ännu inte genomförd, men den måste med det snaraste planläggas, där detta arbete inte redan är påbörjat, då endast knappa två år återstå av den tillmätta tidsfristen. På många håll blir införandet av det sjunde skolåret förenat med betydande kostnader, och åtskilliga rätt besvärliga problem i samband därmed måste lösas. Det gäller framför allt att anskaffa nya lokaler för undervisningen, och om det blir fråga om att anställa nya lärare måste även tjänstebostäder för dessa ordnas. Under nu rådande förhållanden med brist på arbetskraft och byggnadsmateriel kan det bli förenat med stora svårigheter att bygga lokaler och bostäder. För mindre kommuner med svagt skatteunderlag kan det också bli ekonomiskt kännbart att uppföra nya byggnader trots att statsbidrag nu kommer att ges för uppförande av både skollokaler och tjänstebostäder.

Införandet av det sjunde skolåret inom senast två år kompliceras ytterligare av den av årets riksdag beslutade nyindelningen av riket i borgerliga kommuner. Denna nyindelning, som skall vara genomförd senast före utgången av år 1951, innebär ju, att mindre kommuner skola sammanslås, så att de nya kommunerna i regel komma att ha minst 2 000 invånare och ett skatteunderlag av lägst 8 000 à 10 000 skattekronor. De nya kommunerna komma således att bli ekonomiskt mer bärkraftiga än flertalet av de nu existerande. Nyindelningen av kommuner påverkar alltså i stor omfattning skoldistriktens organisation och verksamhet.

Arbetet med den nya kommunindelningen har endast påbörjats, och det torde dröja åtskillig tid, innan definitiva beslut om sammanslagningar av kommuner kunna träffas. Om det sjunde skolåret ovillkorligen skall införas från och med skolåret 1948/49 komma de kommunala organen inom många kommuner att försättas i en brydsam situation. De äro på det klara med, att deras kommun kommer att uppgå i en större enhet, men de veta icke, hur stor denna kommer att bli, med vilka kommuner sammanslagningen kommer att ske och vilket skatteunderlag den nya kommunen kommer att få. Inte heller vet man hur skolväsendet lämpligen bör organiseras i den nya större enheten. Men för att det sjunde skolåret skall kunna genomföras inom föreskriven tid är man tvungen att redan nu planera för detta var i sin kommun. När sedan kommunen försvinner som självständig enhet visar det sig kanske att de lokaler och bostäder, som för ändamålet iordningstälts, icke kunna utnyttjas eller i varje fall icke på ett ändamålsenligt sätt användas.

Även andra omständigheter försvåra planläggningen för införandet av det sjunde skolåret. Hela vårt skolväsende ligger i stöpsleven, och förslag torde snart vara att vänta från den parlamentariska beredning, som håller på att granska och överarbeta förslagen från 1940 års skolutredning. Det har ifrågasatts att ytterligare utöka skoltiden, och det kan i varje fall vara tänkbart, att statsmakterna besluta om ett åttonde skolår. Även frågan om anknytningen mellan folkskolan och realskolan är tills vidare svävande. Det är tänkbart att en viss samverkan mellan folkskolan och realskolan kan komma att ordnas. Skulle exempelvis ett åttonde skolår komma att införas måste de åtgärder, som nu vidtagas för genomförande av det sjunde skolåret, lätt komma att visa sig otillräckliga och kanske olämpliga.

Under sådana förhållanden vore det enligt min mening klokt, om uppskov med genomförandet av det sjunde skolåret kunde lämnas till dess att de här

Interpellation. (Forts.)

berörda frågorna bringats närmare sin lösning. Först då blir det ju möjligt för de beslutande kommunala organen att bättre överblicka de krav som komma att ställas på skoldistriktet. Begäran om ett dylikt uppskov bottnar ingalunda i någon ovilja mot det sjunde skolåret. Tvärtom torde man överallt ute i bygderna vara övertygad om nyttan av förbättrad undervisning för landsbygdens ungdom. Önskvärldheten av uppskov i nuvarande läge dikteras endast av den praktiska nyttans krav.

Med anledning av vad jag sålunda anfört hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framställa följande fråga:

Är herr statsrådet villig att vidtaga sådana åtgärder att ett uppskov med införandet av det sjunde skolåret kan beviljas till dess att bättre överblick kan erhållas över de förhållanden, som kunna påverka kommunernas planläggning för införandet av detsamma?

Denna anhållan bordlades.

§ 20.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 502, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370); och

nr 503, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 2 § förordningen den 22 december 1939 (nr 877) om skatt å kaffe, m. m.

§ 21.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.56 em.

In fidem
Gunmar Britth.